

בס"ד

וכאן הבן שואל

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

עם תזכורות לפסח וליל הסדר

סגולת האור החיים הקדוש זיע"א

לליל הסדר לזכות בבנים זכרים בס"ד

סגולת הרב יצחק כדורי זיע"א

לליל הסדר לשמירה והצלחה

סיפור מרגש ומיוחד לפסח ועוד

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

טעון גילה!

דמהדורה לו אוקטו דס"ז 335 (ישלחי) קושיות

אוקט ונסעך דעלית החונן אצמ דעת

ע"י אדרהם עזרזיה

ניסן תש"ב

חולון ת"ו

אם תמנע טוד מדעליו!

הארות והערות יתקדמו דדרכה ודשמחה דמיי"ל:

dell.avi7@gmail.com

הקהלה!

כל דבר שאינו ארצון הי' יתדבק ואינו אכוח חכמים

יהיה קטל ומדוטל כחכם הנשקר שאין לו ממש

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

במקום הקדמה

ידוע שאת ארבע הקושיות של 'מה נשתנה' הבן שואל,

ואם אין לו בן - אשתו שואלת, ואם אין לו אישה - הוא שואל את עצמו.

וצריך ביאור מה העניין דווקא לשאול, וכל שכן לעצמו שיודע התשובה?

אלא העניין הוא שלימוד בכלל ולימוד תורה בפרט עושה רושם רב יותר

כשנעשה בצורה של שאלה ותשובה, קושיא ותירוץ וכדרך התלמוד.

וכך נחרט הדבר בזיכרון לזמן ארוך יותר ובצורה בהירה וצלולה יותר.

ולכן ראיתי לנכון ללקט קושיות ותירוצים רבים לחג הפסח וליל הסדר,

ולסדרם כשו"ת ולא כחידושים בעלמא.

יהי רצון שיהיו הדברים לתועלת ולזיכוי הרבים לקטנים ולגדולים,

וה' יתברך יעזרנו על דבר כבוד שמו אמון.

חג פסח כשר ושמח

אברהם עובדיה

המלקט והמו"ל

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

תזכורות לפסח וליל הסדר

<u>ליל הסדר</u>	<u>הכנות</u>
• הגדות של פסח	• קמחא דפסחא לעניים
• כריות להסבה	• לימוד הלכות החג
• מצות שמורה עבודת יד	• הכנת חידושים לליל הסדר
• כיסוי למצות	• הכשרת והגעלת כלים
• כיסוי לאפיקומן	• טבילת כלים חדשים
• יין או מיץ ענבים אדום	• מכירת חמץ לגוי
• כרפס (עלי סלרי)	• ניקיון יסודי בבית, ברכב ובמשרד
• מרור (חסה)	• קניית פירות חדשים (שהחיינו)
• מי מלח	• קניית בגדים חדשים
• חרוסת	• תיקון, כיבוס וגיהוץ הבגדים
• ביצה	• תספורת ותגלחת
• זרוע (עוף או בשר)	• גזיזת ציפורניים
• חזרת	• צחצוח נעליים
• כלי הגשה	• מחזורים לחג הפסח
• צלחות וכוסות	• מתנות לאישה ולילדים
• סכו"ם	• מתנה למארחים
• מפיות	• בדיקת חמץ
• סלטים ודגים	
• עופות ובשר	
• מיני תבשילין	
• כוס של אליהו	
• קערה לשפיכת היין	
• קערה לסימני הסדר	
• קערה להדחת הכוסות	
• דלי ונטלה לנטילת ידיים	
• מגבות לידיים	
• מיני מתיקה לילדים	
• סינרים לילדים	
• שתיה קרה וחמה	
• שקיות אשפה חתוכות	
	<u>ערב פסח</u>
	• תענית בכורות או סעודת מצווה
	• החלפת מברשות שיניים
	• החלפת שקיות בפחים ובשואב אבק
	• שריפת חמץ
	• מקווה ומקלחת
	• מנוחת צהריים (במיוחד לילדים)
	• אמירת סדר קרבן פסח ומ"ב מסעות
	• אמירת אגרת רבי שמשון מאוסטרופולי
	• סידור השולחן מבעוד יום
	• כיבוי האור במקרר
	• שעוני שבת לשעה מאוחרת מהרגיל
	• הכנת נרות לאישה, פלטה ומיחם
	• איחולי חג שמח להורים ולמשפחה
	• ברכת הבנים והבנות

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

מס'	הנושא	הקושיות	התירוצים
1	חודש ניסן	מהם שמות החודש?	א. ניסן - מלשון נס או מלשון הניצנים נראו בארץ או מלשון נסיון שה' ניסה את עמ"י בכמה נסיונות בחודש זה ביצי"מ, על הים, במרה ועוד. ב. אביב - שהוא בתקופת האביב, ועוד רמז יש בו אב-יב שהוא אב ל"ב חודשי השנה. ג. החודש הראשון לפי התורה - ראש החודשים. ד. חודש הגאולה - שבו נגאלו אבותינו, ובניסן נגאלו ובניסן עתידים להיגאל.
2	חודש ניסן	מה רמזו בשם 'ניסן'? ומדוע לא נקרא 'נס' או 'נסים'?	א. ניסן בגימטריה 170, פה בגימטריה 85, 85 כפול 2 שווה 170. רמז לכך שבניסן משמשים פעמיים בפה- גם בקנה הנשימה לסיפור יציאת מצרים, וגם בוושט של האוכל לאכילת המצות ושתיית היין. ב. החודש נקרא דווקא 'ניסן' כמו 'סלחן' 'רחמן' ועוד, ולא 'נס' או 'נסים', כי לשון 'ניסן' מורה על רגילות הנסים להתרחש בו בכל דור ודור ובכל שנה ושנה.
3	חודש ניסן	מדוע לא הקדימו חז"ל את ברכת הטל לר"ח ניסן כשם שאיחרו את ברכת הגשמים מפני עולי הרגלים?	א. בסוכות עולי הרגלים היו באים בבגדי קצרים, ואם בחזרתם לביתם ירדו גשמים - הם עלולים ליפול לחולי ומשכב ולכן תקנו חכמים לאחר את ברכת הגשמים עד לז' במר-חשון. אך בפסח עולי הרגלים היו באים בבגדי חורף ארוכים, ואם ירד גשם - לא יקרה להם כלום. (אמרי אמת) [אך צ"ע דמ"מ הדרכים עצמם היו משובשות וקשות למסע?!] ב. לחלק גדול מהמפרשים, הברכות שנטל יעקב ממצח אביו (במקום עשו) היו בליל הסדר, ולכן רבקה הכינה שני גדיי עיזים אחד לקרבן פסח ואחד לקרבן חגיגה, ולכן יצחק לא יכל לאכול גם מציד עשו כי אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. וכיוון שבברכה מוזכר 'מטל השמים' - אין זמן יותר מתאים לבקש על הטל מאשר בו ביום - ביום טוב ראשון של פסח.
4	קמחא דפסחא	מדוע דווקא בחג הפסח יש עניין מיוחד לחלק מעות חיטים לעניים קודם החג, מה שלא מצינו בשאר החגים?	א. בימי הפסח ההוצאות מרובות לקיום המצוות מצות מרור וחרוסת ויין. ב. מחשש שיהיו עניים שלא תשיג ידם מצות וחלילה יאכלו מחמץ שנאפה לפני הפסח. ג. שכל אחד ואחד מישראל ינהג מנהג חירות להסב סביב שולחן ערוך כבני מלכים. ד. שלא נהיה כדוברי שקרים ח"ו במה שאומרים כל דכפין ייתי וייכול. ה. לפי שבפסח נידונין על התבואה ובוחנים כל אדם ליתן לו לפי מעשה צדקותיו. ו. כדין הענקה שמקבל העבד כשיוצא לחירות. ז. לפי שימי ניסן הם ימי הגאולה הקרובה והעוסק בגמילות חסדים ינצל מחבלי משיח. ח. כשיצאו ישראל ממצרים כרתו לעשות חסד זה עם זה. ט. כל מהות יסוד ימי הפסח להטיב עם העניים שבשביל זה ירדנו מצרימה לחוש בצער העני והאביון, ולכן נגאלנו משם, וממילא אין לך זמן הראוי יותר לצדקה כמו ימי הפסח. י. בשבועות עת הקציר נותנים בו לקט שכחה ופאה לעניים, וסוכות חג האסיף נוהג בו מעשר עני לכך תקנו גם בפסח ליתן חיטים לעניים כדי להטיב עם העניים בשלושת הרגלים. יא. כדין אדם שנעשה לו נס שצריך לפקח ולתקן צורכי רבים לכך בימי ניסן שנגאלו אבותינו ממצרים מעבדות לחירות נותנים לפקח בצורכי רבים וליתן לעניים צורכי הפסח.
5	שבת הגדול	מדוע השבת שלפני פסח נקראת 'שבת הגדול' ולא שבת הגדולה או שבת הנס הגדול? או 'שבת רבה'?	א. על שם הנס הגדול שנעשה בה, שעם ישראל במצרים לקחו בתאריך י' בניסן שחל אז בשבת - שה לקרבן פסח, והיה אלילים של המצרים, ולמרות שהתכוונו לשחוט אותו, והמצרים ידעו זאת וכעסו מאוד - לא עשו להם שום רעה. והכח להינתק מע"ז ולהתחיל מחדש בא רק מכוחה של השבת, וכמאמר חז"ל: כל השומר שבת כהלכתה, אפילו עובד ע"ז כדור אנוש - מוחלין לו! ב. ע"ש הנס הגדול שבכורי מצרים בשומעם על מכת הבכורות העתידה לבוא קמו ועשו מלחמה והרגו בהם הרבה. ג. ע"ש שמאריכים בה בדרשות בהלכות החג, נראית השבת כארוכה במיוחד. ד. ע"ש שמתקבצים ועושים קהילה גדולה לשמוע את הלכות החג. וגם בזמננו דרש להם משה טעמי המצוות בשבת שמכח הנשמה היתרה יבינו סוד ועומק העניין, שכשם שיש בשבת אכילה ושינה מרובה לנשמה יתירה, כך יש הבנה עמוקה בלימוד התורה. ה. כיוון שבשבת זו עשו עמ"י את המצווה הראשונה בחייהם שהיא לקחת השה לקרבן פסח, וגדול המצווה ועושה. ו. מכיוון שע"י ההכנות לפסח ומצוותיו, וכן ע"י לימוד ההלכות והמנהגים - מגדלים ומפארים את שם ה', ומאז י' בניסן שחל בזמננו בשבת שלפני הפסח - התחילו להכין את קרבן הפסח. ז. בזכות השבת פרשו עם ישראל מעבודה זרה של השה שהוא אלילים של המצרים, ולכן זכו להיגאל, וזה עניין גדול. ח. לאחר כל שבת היו עמ"י חוזרים לעבודת הפרך, אך באותה שבת נחו גם לאחריה, והיה כעין יום ארוך. ט. כי כל השבתות נתקיימו ע"י שבת זו, והוא גדול משבת בראשית. י. להוציא מלבן של הצדוקים שספרו ספירת העומר משבת בראשית ולא כפי האמת ממוצאי יו"ט הראשון, שהוא כעין שבת קטן שהרי מותרת בו מלאכה לצורך אוכל נפש. יא. שבת רגילה משפיעה ל-3 הימים שלאחריה בלבד, אבל אז השבת השפיעה גם ליום הרביעי, ולכן היא שבת הגדול, כביכול ארוכה יותר בהשפעה הרוחנית משאר שבתות השנה. יב. קודם מתן תורה עם ישראל היו כבני נח, שהלילה הולך אחר היום, וע"כ שמרו את השבת ב-2 הלילות גם שלפניה כדין ישראל וגם שלאחריה כדין בן נח, ונמצא שהייתה להם שבת גדולה, וזכר לזה נקראת 'שבת הגדול'. יג. חג הפסח הוא כנגד אברהם, ואברהם נקרא האדם הגדול בענקים, ועל שמו נקראת שבת זו שבת הגדול. יד. הב"ח הביא את תמיהת העולם, מדוע מייחסים את הנס דווקא לשבת ולא לעשירי בחודש. וכתב: לפי שבעשור לחודש עלו מהירדן, ואם היו מייחסים הנס ליום העשירי, והיו קוראים יום העשירי יום גדול - היו טועים לומר שע"ש הנס שעלו מהירדן נקרא גדול, ולכן ייחסו הדבר אל השבת, לפי שידוע היה שעלייתם מהירדן לא היתה בשבת. טו. המהרש"ל תמה, מאחר שכינוי שם הוא מדברי חכמים, היה להם לכוונתו 'שבת רבה' כקידושא רבה, צומא רבה. ומביא, שנקראת 'שבת הגדול' ע"ש ההפסח שמפטיים 'וערבה', ששם כתוב: "הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא", כשאר שבתות שנקראו ע"ש ההפסח, שבת חזון, שבת נחמו. ותירוץ זה לא מקובל עליו, משום שא"כ היה צריך לקרוא השבת ע"ש תחילת ההפסח - 'שבת וערבה', כשבת חזון ושבת נחמו.

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

6	ערב פסח	מדוע נהגו לצבוע את הבית דווקא לפני פסח?	זכר למה שהיו צובעים את רצפת ההיכל בלבן פעם בשנה לקראת חג הפסח.
7	ערב פסח	מהם מנהגי ערב פסח?	<p>א. תענית בכורות או השתתפות בסעודת מצווה.</p> <p>ב. סיום אכילת חמץ, ביעור ושריפת חמץ.</p> <p>ג. לקנות שי לחג לאישה ולילדים.</p> <p>ד. ללכת למקווה.</p> <p>ה. לקרוא סדר קרבן פסח.</p> <p>ו. לקרוא סדר מ"ב מסעות.</p> <p>ז. לקרוא אגרת רבי שמשון מאוסטרופולי על 10 המכות.</p> <p>ח. לקרוא את פרשת העקידה, שי"א שבפסח היה.</p> <p>ט. להכין חידושים ופרפראות לליל הסדר.</p> <p>י. להכין שולחן חג מבעוד יום, וכן המצות, והיין ושאר צרכי הסעודה כמספר נפשות ביתו.</p> <p>יא. הדלקת נרות וברכת הבנים.</p>
8	בדיקת חמץ	מדוע מברכים על 'ביעור חמץ' ולא 'על בדיקת חמץ'?	כי תכלית הבדיקה היא הביעור של החמץ.
9	בדיקת חמץ	מדוע לא מברכים על 'שהחיינו' על בדיקת חמץ?	<p>א. אין זמן קבוע למצווה, שהרי היוצא לחו"ל אפילו מתחילת השנה ודעתו לחזור בערב פסח, צריך לבדוק קודם שיצא. (בעל העיטור)</p> <p>ב. הבדיקה והביעור הם הכנה לחג, וברכת שהחיינו שמברכים בקידוש פוטרת אותם. (רא"ש)</p> <p>ג. מכיוון שיש בזה צער כילוי ואיבוד הממון לא שייך לברך על זה שהחיינו. (גאונים)</p>
10	ביעור חמץ	"כל חמירא". מדוע מבטלים את החמץ בארמית ולא בלשון הקודש?	<p>א. זו השפה שדברו בזמנם, ואותה הבינו, ונתקן נוסח הביטול בשפה זו וכך נשאר.</p> <p>ב. שהמקטרגים לא יקטרגו עלינו שאנו מזלזלים חלילה בלחם ובמזון שה' השפיע עלינו ברוב חסדיו.</p>
11	תענית בכורות	איך יתכן שבכור ישתתף בסעודת מצווה של פדיון הבן או של ברית מילה בערב פסח, ובכל זאת לא יפטר מהתענית?	מעשה ביהודי שפדיון הבן של בנו היה אמור להיערך בי"ב בניסן, אך הוא החליט לעכבו עד ערב פסח, כדי שהבכורים יפטרו ע"י הפדיון מתענית. ונשאל ה"מקור חיים" (סי' ל"ו) האם פדיון זה פוטר מתענית? והשיב: בשו"ע (יו"ד סי' ש"ה ס"א) נאמר: "ואחר ל' יום יפדנו מיד, שלא ישהה המצווה". ולכן איסור גדול עשה שעיכב הפדיון, וסעודת הפדיון אינה נחשבת לסעודת מצווה, דזו מצווה הבאה בעבירה, וממילא הסעודה אינה פוטרת הבכורים מלהתענות. ומדבריו למדים גם במצוות ברית מילה, שאם הברית אמורה הייתה להיערך בי"ג בניסן, ואבי הבן איחר אותה ביום, כדי שתפטור מתענית בכורות, אין הבכורים נפטרים מהתענית מחמת מצוות הברית הזו.
12	תענית בכורות	מדוע לא מתענות נקבות בכורות בערב פסח והלא אף הם ניצלו בנס מכת בכורות?	<p>א. עיקר תכלית ותקנת תענית בכורות לבטל ולהכניע קטרוג שרו של עשיו שמתעורר בכל שנה ביום זה לנקום בבכור דקדושה על שנטל יעקב את הבכורה מעשיו בליל פסח.</p> <p>ב. בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים והיתה להם זכות עצמית ממילא אינן צריכות לפדיון ותענית בערב פסח, משא"כ הגברים.</p> <p>ג. בכל שנה מתעוררים מחדש החיצונים על ידי ביעור חמץ לנקום בבכור דקדושה.</p> <p>ד. הבכורות צמים מחמת הקטרוג שניטל מהם עבודת הקודש בגלל חטא העגל, והלא התורה לא נתנה קדושת בכורות לנקבה לשום דבר, ועוד שהרי לא חטאו בחטא העגל.</p> <p>ה. בבכורות נקבות גם של שאר האומות שהיו במצרים לא מתו ולכך לא היה חידוש כל כך במה שלא מתו בכורות נקבות של ישראל.</p> <p>ו. טעם התענית לפרסם הנס ויש לעיין דשמא על ידי תענית בכורות אין פרסום הנס כל כך</p> <p>ז. כל התענית מחמת מה שהתענו במצרים, וממילא יש לומר שבמצרים רק הבכורים התענו.</p> <p>ח. עפמ"ש"כ היעב"ץ שטעם תענית בכורות משום שבמכת בכורות גם בכורי ישראל ח"ו היו צריכים ללקות ולמות, מחמת חטא מכירת יוסף, כיון שהמכירה תלויה היתה ביהודה שהיה בכור, ולכן בכל שנה מתענים הבכורות לכפר עוון מכירת יוסף, ולפי"ז יש לומר בפשיטות דכיון דרק הזכרים חטאו במכירת יוסף ולא נקבות כלל, ממילא אין חיוב על הבכורות להתענות.</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>13</p>	<p>חג הפסח</p>	<p>בין אלו פרשות נופל חג הפסח?</p>	<p>רוב השנים שהם שנים פשוטות חג פסח נופל בין פרשת 'צו' לפרשת 'שמיני'. בשנים מעוברות חג פסח נופל לפעמים בין 'מצורע' ל-'אחרי מות', ולפעמים בין 'אחרי מות' ל-'קדושים'. וכמובן שבכל הפרשות הנ"ל יש קשר ורמז לחג הפסח:</p> <p>צו - בפרשת צו מופיע קרבן שלמים (ז, יב) "אם על תודה יקריבנו". וידוע שקרבן פסח הוא מעין קרבן תודה, וג' המצות בקערת ליל הסדר הם כנגד ג' סוגי הלחמים שהיו מביאים עם קרבן תודה שהם היו מצות ולא חמץ. בנוסף, יש בפרשת צו איסור אכילת דם (ז, כו) "וכל דם לא תאכלו" וזה קשור למכת דם ולדם המילה ודם הפסח. בהמשך הפרשה משה מלביש את אהרון בבגדי כהן גדול, ובספרים הקדושים כתוב שעורך הסדר הרי הוא ככהן גדול שנכנס לפני ולפנים, ולכן נוהגים בני עדות אשכנז ללבוש בליל הסדר 'קיטל' (חלוק לבן ארוך) כמו ביום הכיפורים. בסוף הפרשה כתוב כמה פעמים: "לא תצאו שבעת ימים" - וזה קצת מרמז על החומרה שנוהגים בשבעת ימי הפסח לא להתארח ולא לאכול אצל אף אחד גם אצל אנשים כשרים ונאמנים.</p> <p>שמיני - פרשת שמיני מספרת בתחילתה על היום השמיני מילואים שהיה בראש חודש ניסן, ושנה וקדם לכן משה מצווה את בני ישראל במצרים על הפסח. בהמשך הפרשה מסופר על נדב ואביהוא שני בני אהרון שמתו, וי"א שחטאם היה ששתויי יין נכנסו לבית המקדש, וחטא זה מוזכר בתורה 4 פעמים בסך הכל להודיע שלא היה בידם אלא סירחון זה, ובהמשך הפרשה נאמרה פרשת שמיני יין ובפסח נוהגים לשתות 4 כוסות של יין. בנוסף, לפי אחת הדעות 'פסח שני' התקיים בזכות מישאל ואלצפן בני עוזיאל דוד אהרון שטיפלו בקבורתם של נדב ואביהוא ולכן היו טמאים לנפש אדם בפסח ראשון ולא יכלו לעשות הפסח, והם שאלו 'למה ניגרע' ואז ה' ציווה את משה על פסח שני לדורות. בסוף הפרשה מובאים מגוון בעלי חיים לעניין איסור והיתר אכילתם וזה קשור קצת למכת ערוב ולמכת ארבה ("את הארבה למיניו"). וכן "מעין ובור מקווה מים" - קשור למכת דם של מקווה מימיהם הפך לדם.</p> <p>תזריע - "וביום השמיני ימול בשר עורלתו" - זכר לברית מילה שעשו בצאתם ממצרים. בהמשך הפרשה מובאים סוגי ודיני הצרעת - ומשה רבנו קיבל צרעת בגלל שידבר לשון הרע על עמ"י ("והן לא יאמינו לי"). ולהבדיל, גם פרעה היה מצורע המון שנים ושחט 300 תינוקות בכל יום לרחוץ בדמם.</p> <p>מצורע - לטהרת המצורע לוקחים אזוב, ואת הדם מרחו על המשקוף ועל שתי המזוזות באגודת אזוב. בהמשך הפרשה נאמר "כי תבואו אל ארץ כנען" ובליל הסדר אומרים "הכניסנו לארץ ישראל". לטהרת המצורע והבגדים משתמשים במים, והמצרים לקו במים בים-סוף מידה כנגד מידה שהשליכו ליאור את כל הבנים הזכרים.</p> <p>אחרי מות - בתחילת הפרשה מובא מעשה יום הכיפורים בבית המקדש, וידוע שליל הסדר הלילה הקדוש ביותר בשנה הוא בבחינת יום הכיפורים היום הקדוש יותר בשנה, ועורך הסדר הוא ככהן גדול שנכנס לפני ולפנים. ובעניין הברכות שבירך יצחק את יעקב במקום את עשו י"א שבלייל פסח היה וי"א שביום הכיפורים היה. בסוף הפרשה מובאים דיני העריות, ועמ"י נשמרו בטהרתן ולכן זכו להיגאל, לעומתם המצרים שחיו בערבובייה נענשו במכת ערוב שהיא ערבובייה של חיות רעות.</p> <p>קדושים - "ואת שבתותי תשמורו" אחת המצוות הראשונות שעשו ישראל במצרים היא שמירת השבת - שבת הגדול. "אל תפנו אל האלילים" - עמ"י שחטו את השה שהיה אלילם של המצרים. "ובקורכם את קציר ארצכם" - קשור לעניין קצירת העומר ביום ט"ז בניסן. "אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים". ושוב עניין העריות (כמו בפרשת אחרי מות), ושוב עניין הביאה לארץ ישראל (כמו בפרשת מצורע).</p>
<p>14</p>	<p>חג הפסח</p>	<p>מהם שמות החג?</p>	<p>א. חג המצות - ע"ש המצות הנאכלות בו, לזכר המצות שאפו אבותינו בצאתם ממצרים בחיפזון ולא הספיק בצקם להחמיץ.</p> <p>ב. חג החירות או חג חרותנו - בו יצאו אבותינו לחירות משעבוד מצרים, וחייב כל אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים.</p> <p>ג. חג הפסח - ה' פסח ודילג על בתי בני ישראל במכת בכורות.</p> <p>ד. חג האביב - מכיוון שהוא בחודש ובתקופת האביב.</p> <p>ה. חג הגאולה - בו נגאלו אבותינו.</p> <p>ו. חג האמונה.</p> <p>ז. בהפטרת פר' החודש (יחזקאל מ"ה כ"א) נאמר: "בראשון בארבעה עשר יום לחודש יהיה לכם הפסח חג 'שבועות' ימים מצות תאכלו". היינו דחג הפסח נקרא ג"כ 'חג שבועות'. הרד"ק שם פירש דחג שבועות הכוונה היא 'שבעת' ימים, ולא שבועות. כדאיתא בתרגום שם 'שבעה יומין'. אולם רש"י עמד על לשון הפסוק, למה נקרא פסח 'חג שבועות', וביאר: שבועות ימים על שמתחילין ממנו לספור שבעה שבועות.</p>
<p>15</p>	<p>חג הפסח</p>	<p>מדוע התורה קוראת לרגל 'חג המצות', וישראל קוראים לו 'חג פסח'?</p>	<p>א. הקב"ה משבח את ישראל על המצות שאפו ולא החמיצו כאשר ציווה, וישראל משבחים את הקב"ה שפסח על בתי ישראל במכת בכורות. וכן העניין בקרבן פסח מצרים: שה' אמר שימרחו את הדם 'על המזוזות ועל המשקוף', הקדים המזוזות המרמזות למשה ואהרון למשקוף המרמז לה', אך משה בצוותו את ישראל הקדים ואמר 'על המשקוף ועל שתי המזוזות', לתת כבוד לה' תחילה. וכן בסוף חומש שמות: ה' הקדים את מלאכת המשכן לכבוד ישראל קודם עניין השבת, ומשה הקדים השבת למלאכת המשכן כנ"ל.</p> <p>ב. שיש שתי בחינות לגאולה. פסח מרמז על הגאולה בה בחרנו והתאמצנו לקראתה (לקיחת השה, מריחת הדם), והמצאה מרמזת על הגאולה שנכפתה עלינו (שיצאנו בחיפזון והבצק לא הספיק להחמיץ). מכאן אנו למדים שגם גאולה שהיא תוצאה של פוגרומים וגירושים שנכפים עלינו, הרי היא גאולה, ויש לברך ולהודות עליה.</p> <p>ג. שהרי כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר, לא הקריבו אלא קרבן פסח אחד, כמבואר ברש"י (במדבר ט א). ולכן לא קראו התורה בשם פסח, כי השי"ת אוהב את ישראל, ולא רצה לספר בגנותם, כי בהיותם במדבר שם "פסח" מורה גנותן, שלא הקריבוהו שם, והתורה ניתנה במדבר, ועל כן קורא אותו בתורה 'חג המצות', אבל לאחר שעברו את הארבעים שנה, והקריבו בני ישראל פסחים, נקרא גם החג בשם "פסח" כי פסח מורה על שם הנס שפסח על בתי בני ישראל, והנס היה ביו"ט בליל ט"ו ולכן קראו חכמים את המסכת בשם פסחים.</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>16</p> <p>מה רמוז בשם 'פסח'?</p> <p>חג הפסח</p>	<p>א. פ' בגימטריה 80 - רמז למשה שגאל את ישראל בגיל 80, ס' בגימטריה 60 - רמז ל-60 ריבוא שנגאלו ממצרים, ו-ח' מרמז על המילה חירות שהיא הגאולה. ב. אם נחלק את המילה ל-2 נקבל: פה-סח, שהפה צריך לדבר בשבחי הבורא. ג. הפירוש הפשוט הוא שה' פסח ודילג על בתי בני ישראל במכת בכורות.</p>
<p>17</p> <p>שלושת הרגלים כנגד מה?</p> <p>חג הפסח</p>	<p>א. כנגד 3 אבות - פסח כנגד אברהם, שבועות כנגד יצחק, וסוכות כנגד יעקב. פסח כנגד אברהם - שנאמר 'לושי ועשי עוגות', מדוע אמר לה כן? משום שמדובר בפסח, אמר לה אברהם לשרה אל תשהי את הבצק שלא יחמיץ. וכן בפסח אסור לאכול חמץ 175 שעות כנגד שנות חיי אברהם שבזכותו זכינו לפסח. שבועות כנגד יצחק - כתוב בפדר"א, שהקרן שבה תקע הקב"ה, במעמד הר סיני, נלקח מהקרן של האיל שהוקרב במקום יצחק אבינו. סוכות כנגד יעקב אבינו - שנאמר ויעקב נסע סוכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות. ועומק הדברים הוא שהסמל של ההתנתקות מן החומר, הוא יעקב אבינו. וכל הסמליות של חג הסוכות היא העראי והלא קבוע! (הטור בהלכות ר"ח בשם אחיו רבי יהודה) ב. כנגד 3 אבות - סוכות כנגד אברהם, פסח כנגד יצחק, ושבועות כנגד יעקב. סוכות כנגד אברהם - שהקב"ה אמר לו שבשכר שאמר למלאכים 'השענו תחת העץ' חייך שאני פורע לבניך... בסוכות תשבו שבעת ימים. ועוד כתוב במדרש, וה' ברך את אברהם בכל - מכאן שעשה אברהם אבינו סוכה. ומבאר הגאון מוילנא ששלושת המקומות בתורה שמוזכרת סוכה, מתחילים באותיות ב-כ-ל = בסוכות תשבו שבעת ימים... כל האזרח בישראל ישבו בסוכות... למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל. ועוד שאברהם אבינו נקרא בתהלים 'איתן האזרחי', ובסוכות כתיב 'כל האזרח'. פסח כנגד יצחק - שנוולד בפסח כמבואר במדרשים. ושבועות כנגד יעקב - שיעקב הוא עמוד התורה כנגד חג מתן תורה. (הרב ברוך רוזנבלום) ג. השפת אמת כתב ששלושת המועדים הם כנגד שלושת הדברים שמוציאים את האדם מהעולם: הקנאה, התאוה והכבוד. ובאים לתקן אותם. ד. י"א ששלושת הרגלים הם כנגד שלושת הפרנסים שהיו לישראל במדבר - משה אהרון ומרים. פסח כנגד משה שבזכותו היה מן לעם ישראל, שבועות כנגד מרים שבזכותה היה לעם ישראל באר מים ואין מים אלא תורה, וסוכות כנגד אהרון שבזכותו היו ענני כבוד כמו הסוכה שהיא צילא דמהימנותא. ה. יתכן שהם כנגד שלושת הדברים עליהם העולם עומד: על התורה - שבועות חג מתן תורה, על העבודה - פסח 'מה העבודה הזאת לכם', על גמילות חסדים - סוכות שארבעת המינים מסמלים את כל חלקי עם ישראל ונאגדים יחד, ומזמינים לסוכה אושפיזין רוחניים וגשמיים וגומלים חסדים.</p>
<p>18</p> <p>בזכות מה נגאלו אבותינו ממצרים?</p> <p>חג הפסח</p>	<p>א. שלא שינו לשונם. ב. שלא שינו מלבושם. ג. שלא שינו שמם. ד. שלא היו בהם בעלי לשון הרע. ה. בזכות נשים צדקניות שנהגו בצניעות ובקדושה.</p>
<p>19</p> <p>כמה שנים עברו מבריאת העולם ועד יציאת מצרים?</p> <p>חג הפסח</p>	<p>מבריאת העולם ועד יציאת מצרים עברו 2448 שנה.</p>
<p>20</p> <p>כמה שנים עברו מיציאת מצרים ועד היום?</p> <p>חג הפסח</p>	<p>מיציאת מצרים ועד היום (שנת ה' תש"פ) עברו 3332 שנה. והגר"א וסרמן זצ"ל היה פותח את הסדר באומרו את מנין השנים לצאת בני"י ממצרים.</p>
<p>21</p> <p>אם הגזירה הייתה שיעבדו 400 שנה, כיצד בפועל היו במצרים רק 210 שנה?</p> <p>חג הפסח</p>	<p>א. החשבון של 400 שנה מתחיל מלידת יצחק, וכבר אז סבלו אבותינו מרדיפות שונאיהם ומחוסר שקט ומנוחה. ב. במצרים העבודה הייתה יותר קשה מהרגיל - עבודה של נשים לגברים, ולהיפך, וזה קיזז להם שנים. ג. במצרים העבודה הייתה יותר זמן ושעות במהלך היום מעבודה רגילה, וזה קיזז להם שנים. ד. במצרים ילדו 6 או יותר בכרס אחת, והיו יותר עבדים ממה שבצורה טבעית היה אמור להיות, וזה קיזז להם שנים. ה. הגלויות שהיו לאחר מכן, השלימו את החסר. ו. בדרך הלצה אומרים: בזכות נשים צדקניות שהבטיחו לקב"ה שישעבדו את הגברים בניקיונות לחג הפסח, התקזזו השנים...</p>
<p>22</p> <p>מדוע היו במצרים דווקא 210 שנה?</p> <p>חג הפסח</p>	<p>א. בגלל שעשרה שבטים השתתפו במכירת יוסף, ועשו צער לשכינה, והקב"ה הבטיח להם 'א-ה-י-ה' שעולה בגימטריה 21. 10 כפול 21 שווה 210 לכן היו במצרים 210 שנה. ב. בגלל שעשרה שבטים ציערו את יעקב 22 שנה, 10 כפול 22 שווה 220, וירדו להם 10 שנים על הצער שמתו במצרים, ולכן היו במצרים 210 שנה. ג. יצחק אבינו הסכים שישנו שמו מישחק ליצחק, וההפרש ביניהם הוא 210. ד. הקב"ה חישב את ה'קץ', וארבע מאות שנה פחות 'קץ' - 190 שווה 210.</p>
<p>23</p> <p>מדוע עבדו בפרך דווקא 86 שנה?</p> <p>חג הפסח</p>	<p>בגלל שיי"ב השבטים הם כנגד י"ב השעות של היום, וכיוון שבמכירת יוסף רצו השבטים לאבדו מן העולם, והוא שקול כנגד שעה. ואם 'יום' של הקב"ה זה אלף שנה שלנו, אז 'שעה' של הקב"ה זה 86 שנה בערך. וזה היה התיקון למכירת יוסף.</p>
<p>24</p> <p>באלו ימים מימות השבוע יחול פסח לחול?</p> <p>חג הפסח</p>	<p>יש כלל "לא בד"ו פסח" - כלומר פסח לעולם לא יחול בימים שני - רביעי - שישי, אלא רק בימים א' או ג' או ה' או שבת. א. פסח בשבת: שבועות (וגם ליל הושענא רבה) במוצאי שבת, ראש השנה, סוכות ושמייני עצרת חלים ביום שני. תשעה באב נדחה משבת לראשון וכן י"ז בתמוז. ב. פסח בראשון: פורים בערב שבת, ובירושלים "פורים משולש". שבועות ביום שני, וחגי תשרי (חוץ מיום כיפור) בשלישי. תשעה באב חל במוצאי שבת. ג. פסח בשלישי: פורים במוצ"ש, לאחר שתענית אסתר הוקדמה ליום חמישי. שבועות ברביעי, ראש השנה חל ביום חמישי, מה שאומר שיום כיפור נופל בשבת. ד. פסח בחמישי: שבועות חל בערב שבת. יום כיפור חל ביום שני. ראש השנה, סוכות ושמחת תורה חלים בשבת.</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>25</p>	<p>חג הפסח</p>	<p>מדוע בחג הפסח שהוא השמחה לכל הרגלים לא נאמרה בתורה בפירוש מצוות השמחה?</p>	<p>שמחת הפסח אינה תלויה אפילו במצווה מפורשת, אלא זו שמחה הנובעת מחירותו ובחירתו של האדם. מדובר על שמחה פנימית שאינה תלויה במציאות ואליה מגיעים רק על ידי התבוננות בחכמה - בינה - ודעת (העולים בגימטריה 'חרות') של האדם עצמו. (ואביטה)</p>
<p>26</p>	<p>ליל הסדר</p>	<p>אלו אירועים אירעו בחג הפסח: בליל ט"ו בניסן או ביום ט"ו, קודם יציאת מצרים?</p>	<p>א. קין והבל הקריבו את קרבנם בליל פסח (יל"ש בראשית רמז ל"ה). ב. "גר צדק ניצחתו" - מלחמת אברהם אבינו עם ד' המלכים הייתה בליל פסח, ובחצות ניצח (ב"ר מ"ג ג'). ג. ברית בין הבתרים הייתה בליל פסח 430 שנה קודם יציאת מצרים (פרקי דר"א פרק כ"ח, יל"ש בראשית רמז ע"ו). ד. "דנת מלך גרר" - הלילה שבא הקב"ה לאבימלך כשהוא לקח את שרה היה ליל פסח (מדרש תנחומא). ה. שרה נלקחה לפרעה בליל פסח, והקב"ה הביא עליו מכות להודיעו שעתיד להכות את מצרים (פד"א כ"ו). ו. המלאכים באים לבשר לשרה שיצחק יוולד לשנה הבאה (401 שנה לפני יציאת מצרים). ז. הפיכת סדום ועמורה הייתה בליל פסח (פיוט 'ליל שימורים' לתפילת מעריב של ליל ב' דפסח). ח. יצחק אבינו נולד (400 שנה לפני יציאת מצרים). וי"א שגם העקידה היתה בפסח, וי"א שהיתה בר"ה וי"א ביוה"כ. ט. אברהם אבינו נפטר בליל פסח (לקט יושר או"ח הל' פסח עמ' 85). י. ברכות יצחק אבינו ליעקב היו בליל פסח, כי בלילה זה נפתחים אוצרות טללים (פרקי דר"א פרק ל"ג). יא. בזוהר (תולדות) כתב: באותו הלילה היה מראה הסולם ליעקב אבינו. יב. "הפחדת ארמי" - הלילה שבא המלאך ללבן כשהוא רדף אחרי יעקב היה ליל פסח (מדרש תנחומא חדש). יג. "וישר ישראל למלאך ויוכל לו" - מלחמת יעקב והמלאך הייתה בלילה זה (פיוט 'ליל שימורים' מעריב ליל ב' פסח). יד. במדרש רבה (כ"א) מבואר, שיוסף יצא מבית האסורים והחל למלוך בדיוק בתאריך הזה (תורת חסד). טו. איתא במדרש רבה (י"ח י"א) שבאותו יום ירדו בני יעקב למצרים, ובו ביום - לאחר רד"ו שנים - נגאלו! טז. משה ראה את הסנה הבווער וה' נגלה אליו. (שנה אחת לפני יציאת מצרים).</p>
<p>27</p>	<p>ליל הסדר</p>	<p>אלו אירועים אירעו בחג הפסח: בליל ט"ו בניסן או ביום ט"ו, לאחר יציאת מצרים?</p>	<p>א. כשנכנסו ישראל לא"י בימי יהושע עשו את הפסח לאחר 38 שנה שלא עשו במדבר, כיוון שלא מלו. ב. הלילה שבאה רות לבועז, ונשבע ליצרו שלא יגע בה היה ליל פסח (פיוט 'ליל שימורים' למעריב ליל ב' דפסח). ג. בלילה זה התגלה לראשונה המלאך לגדעון, ושלא אותו להושיע את עם ישראל (יל"ש שופטים רמז ס"ב). ד. "טיסת נגיד חרושת סילית" - בלילה זה נלחמו הכוכבים עם חיל סיסרא (כנ"ל). ה. "יעץ מחרף לנופף" - מלחמתו ומפלתו של צבא סנחריב בימי חזקיהו הייתה בלילה זה. (שמו"ר י"ח ה'). ו. בלילה זה ניצלו חנניה, מישאל ועזריה מכבשן האש (שמו"ר י"ח י"ב). ז. "נושע מבור אריות" - בלילה זה ניצל דניאל מגוב האריות (שמו"ר י"ח י"ב). ח. "משתכר בכלי קודש נהרג" - בלילה זה נהרג בלשצר על שהשתמש בכלי ביהמ"ק (פיוט ליל שימורים הנ"ל). ט. "עוררת נצחך עליהם בנדד שנת לילה" - הלילה שנדדה שינת אחשוורוש - ליל פסח (יל"ש אסתר תתרי"ח). י. בימי מרדכי ואסתר לא עשו את הפסח, כיוון שגזרו תענית וצום 3 ימים ע"פ ציווי אסתר, ולמחרת בט"ו בניסן בערב נתלה המן. יא. משיח בן דוד ואליהו הנביא עתידים להתגדל ע"י הופעתם בלילה זה (שמו"ר י"ח י"ב) (אלקטה באמרים).</p>
<p>28</p>	<p>ליל הסדר</p>	<p>מדוע התורה לאכול מצות?</p>	<p>א. אבותינו במצרים אכלו מצות, והמצרים עשו כן כדי שתשהה המצה במעיהם ולא יאכלו הרבה, וכך יעבדו יותר. ב. ביציאת מצרים לא הספיק בצקם להחמיץ עקב החיפזון הגדול, כי גורשו ממצרים כפי שהבטיח הקב"ה, ואכלו מצות. ג. השאור שבעיסה מרמז ליצר הרע שגורם לנו להחמיץ מצוות והנהגות טובות, ובפסח יש התעוררות מיוחדת לשבר ולבער את היצר הרע ולהיות נקיים מחמיץ ושאור. ד. מה שאכלו מצות בליל יציאת מצרים עם קרבן הפסח ומרור, אינו מהטעמים הנ"ל, אלא מעצם ציווי ה'.</p>
<p>29</p>	<p>ליל הסדר</p>	<p>מדוע נמשל היצר הרע לשאור שבעיסה (לחמיץ)?</p>	<p>א. כשם שהשאור מחמיץ את העיסה כך היצר הרע גורם לנו להחמיץ את המצוות, וכשם שדרשו חז"ל: 'ושמרתם את המצוות' - אל תיקרי מצות אלא מצוות - שאם באה מצווה לידך אל תחמיצנה. ב. שמכינים עיסה עם שאור או מחמצת יש דמיון כביכול הקילו קמח שלשנו עם מעט מים הפך לשלוש או ארבע קילו, וזה הכח של היצר הרע לפתח באדם את כח הדמיון וכך הוא משכנע אותו בקלות לעבור עבירות שלאחר מעשה אין בהם שום טעם וסיפוק.</p>
<p>30</p>	<p>ליל הסדר</p>	<p>מדוע לבית לעשות הסדר?</p>	<p>א. כדי שהתינוקות לא ישנו שעיקר המצווה בלילה זה היא 'והגדת לבנך'. ב. בגלל שפסח הוא בזכות אברהם, ואברהם היה זריז במצוות - ואל הבקר רץ אברהם, ויאמר מהרי, וישכם אברהם. ג. ביציאת מצרים הכל היה מהר ובחיפזון, להורות על הנאמר: ישועת ה' כהרף עין. ד. משום זריזין מקדימין למצוות, וזריזין מקדימין למצוות...</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>31</p>	<p>ליל הסדר</p>	<p>מדוע לשולחן מצות?</p>	<p>א. כיוון שמצה אחת חוצים ב-'יחץ', וצריכים לחם משנה למוציא-מצה, א"כ בהכרח חייבים 3 מצות. ב. כנגד: כהן, לוי וישראל. (וברמז: כהן הוא אהרון, לוי הוא משה, ישראל היא מרים. הם שלושת הפרנסים שהיו להם לישראל במדבר, ובזכותם היו לעמ"י ענני כבוד, מן ובאר) ג. כנגד: אברהם, יצחק, ויעקב. ד. רמז לעם ישראל שנקראים עם סגולה, ומיוחדים בכך שהכל אצלם ניתן בסימן 'שלוש': תורה משולשת, ניתנה בחודש השלישי סיוון, ביום השלישי לימי ההגבלה, ע"י משה השלישי לבטן, משבט לוי שהוא השלישי. ה. ע"פ הקבלה הם כנגד 3 המוחין: חכמה, בינה ודעת ויחד עם הקערה והדברים שעליה הם כנגד 10 הספירות. ו. כנגד שלוש סאים קמח שציווה אברהם את שרה להכין לאורחים וי"א שבפסח היה. ז. י"א שביו"ט שלא חל בשבת אי"צ לחם משנה ולכן מביאים רק 2 מצות אפילו שביחץ חוצים את המצה לשניים, א"נ בפסח אמרינן עני דרכו בפרוסה וחשיב לחם משנה למרות שהמצה חצויה. וי"א שעל אף שמעיקר הדין ביו"ט לא חייב לחם משנה, מ"מ לא פלוג בין יו"ט שחל בשבת לבין יו"ט שחל בחול ותמיד בוצעים לחם משנה. ולהלכה גם ביו"ט בוצעים על לחם משנה. ח. כנגד ג' סוגי חלות מצות שמביאים עם קרבן תודה (שפסח הוא מעין קרבן תודה שכן עמ"י יצאו מבית האסורים, עברו בים והלכו במדבר), והסוג הרביעי שהוא בא חמץ משלימים בחג השבועות שמביאים קרבן שתי הלחם חמץ דווקא, וזה כנגד חולה שנתרפא שכן במעמד הר סיני כל החולים שבעמ"י נתרפאו.</p>
<p>32</p>	<p>ליל הסדר</p>	<p>מדוע לשולחן 'זרוע'?</p>	<p>א. זכר לקרבן פסח. ב. רמז לכתוב: 'ביד חזקה ובזרוע נטויה'.</p>
<p>33</p>	<p>ליל הסדר</p>	<p>מדוע לשולחן 'ביצה'?</p>	<p>א. זכר לקרבן חגיגה. ב. סמל לאבלות על חורבן ביהמ"ק, שהרי ליל תשעה באב יחול לעולם באותו יום בשבוע בו חל ליל הסדר. ג. אוכלים ביצים בליל פסח שהוא מאכל אבלים, ועשו כן לאבלות, שמת אברהם אבינו בערב פסח. ד. ביצה בארמית זה ביעה, מלשון בעי רחמנא - רוצה הקב"ה לגאול את ישראל. ה. זכר לכך שרצו המצרים לקעקע ביצתן של ישראל, ולא עלתה בידם. והקב"ה ברחמיו ישמור עלינו ויקעקע ביצתן של שונאינו. ו. הביצה היא שונה משאר המאכלים בכך שככל שהיא מתבשלת, כך היא מתקשה. כן גם הוא עם ישראל, "כאשר יענו אותו, כן ירבה וכן יפרוץ". (חתם סופר)</p>
<p>34</p>	<p>ליל הסדר</p>	<p>מדוע לשולחן כלים יפים ויקרים?</p>	<p>זכר לויצאו ברכוש גדול, וי"א שאפילו כלים הממושכנים בידו מן הגוי יסדרם על השולחן לנוי ואף אם ירצה להשתמש בהם אין בזה משום גזל הגוי ולא משום גניבת דעתו. (שו"ע הרב) והטעם כתב רבי שלמה קלוגר זכר למה שה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום, ולכן אין בזה משום גזל. (ולכן היה מותר לרבקה אמנו לקחת את בגדי החמודות אשר לעשו ולתת אותם ליעקב שילבש גם בלי רשותו של כשו, דרש"י שם מפרש שליל פסח היה, ובליל פסח אין בעיה של גזל בהשאלת כלים מגוי שלא מדעתו לפי שה' נותן את חן העם לא רק ביצי"מ אלא בכל שנה ושנה). ומשום טומאה גם ליכא למיחש משום שהוא שימוש חד-פעמי ולא קבוע, אי נמי בלילה הקדוש ביותר בשנה שהוא בבחינת יום - לא שייך טומאה בבית יהודי והכלים כביכול נטהרו לפי שעה.</p>
<p>35</p>	<p>ליל הסדר</p>	<p>מהו סדר הקערה בליל הסדר?</p>	<p>א. לדעת הרמ"א: מסדר את הקערה בצורה שלא יעביר על המצוות, ולכן הכרפס והמי מלח יהיו הכי קרובים לעורך הסדר, מעליהם ג' מצות, מעליהם מרור וחרוסת, ומעליהם זרוע וביצה. ב. לדעת האריז"ל: מסדר את הקערה לפי הספירות המכוונות להם, ולכן מניח קערה הרומזת למלכות, ועליה מניח ג' מצות כנגד כהן לוי וישראל, הרומזות לחכמה בינה ודעת, או לכתר חכמה ובינה, ועליהם מניחים את שאר הדברים הרומזים למידות: הכי קרוב לעורך הסדר תונח החזרת הרומזת ליסוד, מאחוריה בצד ימין החרוסת הרומזת לנצח, ובצד שמאל הכרפס הרומז להוד. מאחורה באמצע יונח המרור הרומז לתפארת, ומאחוריו בצד ימין הזרוע הרומזת לחסד, ובצד שמאל הביצה הרומזת לגבורה. ג. לדעת הגר"א: מביאים את הקערה לשולחן לאחר אכילת הכרפס, וכפשטות דברי המשנה, ולכן שמים במרכז הקערה ב' מצות בלבד, ומלפניהם בחלק הקרוב לעורך הסדר מניחים זרוע מימין וביצה משמאל, ומאחורי המצות בחלק הרחוק מעורך הסדר מניחים מרור מימין וחרוסת משמאל.</p>
<p>36</p>	<p>ליל הסדר</p>	<p>מהם שעושים בליל הסדר עבודת התינוקות שלא ישנו?</p>	<p>א. מחלקים להם קליות ואגוזים. ב. חוטפים מצות וממהרים לאכלם. ג. מגביהים את הקערה באמירת 'הא לחמא עניא'. ד. נוהגים לחטוף האפיקומן. ה. מטבלים את כרפס במי מלח או בחומץ. ו. גם לתינוקות נותנים לשתות ארבע כוסות של יין. ז. מסלקים את הקערה של המצה והמרור קודם אמירת 'מה נשתנה'. ח. מוזגים כוס שני לפני הסעודה קודם אמירת 'מה נשתנה'. ט. מטבלים את המרור בחרוסת. י. אוכלים את המצות ושותים את היין בהסיבה. יא. י"א שגם הנטילה ב-'ורחץ' קודם הכרפס, גם היא כדי להתמיה ולעורר את התינוקות.</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

37	ליל הסדר	מי חיבר את סימני הסדר: קדש, ורחץ, כרפס, יחץ, מגיד, רחצה, מוציא, מצה, מרור, כורך, שולחן-עורך, צפון, ברך, הלל, נרצה?	א. י"א שמחברם הוא רבינו שמואל מפלייזא מבעלי התוספות. ב. י"א שמחברם הוא רש"י הקדוש פרשן התנ"ך והתלמוד.
38	ליל הסדר	מדוע לא מברכים ברכת 'שעשה ניסים לאבותינו'?	א. כיוון שעתיד לומר זאת בהמשך ההגדה - 'לפיכך אנו חייבים להודות להלל וכו'. וכן בברכת 'אשר גאלנו'. ואם מזכיר שתי פעמים הוא מוציא שם שמים לבטלה. ב. משום שאין מברכים ברכה זו על מצוות דאורייתא, אלא רק במצוות דרבנן כחנוכה ופורים.
39	ליל הסדר	לכאורה 'סדר' הוא ההפך מ'פסח' שהוא לשון דילוג וקפיצה?	ישנם שני דרכים בעבודת ה': דרך אחת היא דרך 'סדר' שלב אחר שלב כדרך חיייהם של צדיקים מקטנותם. הדרך השנייה היא דרך 'פסח' בדילוג וקפיצה כדרך חיייהם של בעלי תשובה שלא זכו בקטנותם לגדול בדרך הישרה. ויש מעליותא לכאן ולכאן, ולכן אנו עושים 'סדר פסח' לדעת ולהבחין מתי צריכים ללכת בעבודת ה' בסדר הנכון ולא לקפוץ ולדלג, ומתי כן צריכים לקפוץ ולדלג. מזה ומזה אל תנח ידך!
40	קדש	המקדש על חמץ פסח משום פיקוח נפש, האם יאמר בקידוש 'ביום חג המצות הזה', או שמא זה תרתי דסתרי, ולכן אולי יחליף את הנוסח ויאמר ביום חג הפסח הזה?	בשו"ת איש מצליח (ח"ב סימן כז) נשאל בכעין שאלה זו, ואמר שיש ללמוד זאת מסוכות, כשירידים גשמים מקדשים בבית, ואפילו למחמירים בליל ראשון, מ"מ בליל שני לכו"ע מקדשים בבית, ובקידוש מזכירים את יום חג הסוכות, והפוסקים לא ערערו שיש כאן תרתי דסתרי לומר חג סוכות כשהוא מקדש בבית. אלא ודאי שאין זו סתירה, דחג הסוכות או חג המצות היינו על הזמן, שהוא באמת זמן חג זה. ואף על גב דמרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל אמר שהטועה בתפילה ואמר את חג הפסח במקום את חג המצות יצא ידי חובתו, כיון שבלשון בני אדם נקרא החג פסח. ואולי גם בענינו יאמר את חג הפסח הזה, אולם מסתבר שעדיף שלא לשנות ממשטע שטבעו חכמים, ואין זה תרתי דסתרי, כיון שהעיקר על שם היום. (חש"ח סנהדרין פז ע"א)
41	קדש	מדוע יש נוהגים שלא לומר "שלום עליכם" בליל הסדר שחל בשבת?	בספר מנהג ישראל תורה (ח"ג עמ' קל"ב) הביא בשם הגדת "אגודת אזור" שהטעם הוא משום שעל לילה זה נדרש בהגדה שה' הוציאנו ממצרים לא ע"י מלאך שרף ושליח אלא בכבודו ובעצמו, ולכן אין מזכירים את המלאכים.
42	קדש	מה העניין בשתיית יין?	א. י"ין בגימטריה 70, כנגד 70 נפש שירדו למצרים. ב. יין בארמית נקרא 'חמרא' מלשון חומריות, להורות על ביטול מוחלט של החמוריות והתדבקות בהש"ת בכל מאודנו. ג. 'חמרא' שזה יין בארמית יכול להיות גם תרגום למילה חמור - הבעל חיים שאתו יצאו בני ישראל ממצרים, ואילו נמשלו בכורי מצרים, והוא מהווה ביטוי לחוסר דעת גמור, שיהודי בדרגת קרבה גמורה לקב"ה צריך להרגיש כחמור שכל כולו משועבד רוחנית וגשמית לקב"ה. ד. בכל שבתות ומועדי ישראל ושמחות האדם במעגל החיים מברית המילה ועד החתונה נוהגים לברך על היין כתיקון לחטא עץ הדעת שלדעת הזוהר היה עץ גפן.
43	קדש	מה עדיף: יין חי או מבושל ומפוסטרי?	יין חי עדיף, ויש דעות הסוברים שלא יוצאים ידי חובת קידוש ביין מבושל. אך צריך להיזהר מאוד שלא יהיה יין נסך על ידי מגע או פתיחת הבקבוק על ידי גוי או יהודי שמחלל שבת בפרהסייה. למעשה בימינו רוב היינות מבושלים וכך אין בעיה של יין נסך, אך אינו לכולי עלמא. [וידוע שחלק מהעניין של 'הידור מצווה' הוא לצאת ידי חובת כמה שיותר דעות בהלכה]
44	קדש	מה העניין בשתיית יין ישן?	'יין ישן' בגימטריה 430, כנגד 430 שנה שעברו מברית בין הבתרים ועד יציאת מצרים.
45	קדש	מה העניין ב-'גפן'?	א. 'גפן' בגימטריה 133, ואלו שני חיי קהת הסבא של משה, אהרון ומרים. ב. 'גפן' רומז ל- ג': 3 אבות שבזכותם נגאלו ישראל, פ': ומשה בן 80 שנה בעמדו לפני פרעה כשליח ה' לגאול את ישראל, נ': 50 יום שבין יציאת מצרים למתן תורה שזו הייתה תכלית הגאולה. ג. עם ישראל נמשלו לגפן, ככתוב: 'גפן ממצרים תסיע'. ד. בנות ישראל נמשלו לגפן, ככתוב: 'אשתך כגפן פוריה', ובזכות נשים צדקניות נגאלו ישראל ממצרים. ה. גפן הוא העץ היחיד שלא מקבל הרכבה של מין אחר, רמז לעם ישראל שלא מתערבבים באומות ושומרים על קדושתן.
46	קדש	מה העניין ב-'כוס'?	א. 'כוס' בגימטריה 86, כנגד 86 שנה של השעבוד הקשה מלידת מרים ועד יציאת מצרים. ב. 'כוס' בגימטריה 86, כפול 5 יוצא 430 כנגד 430 שנה מברית בין הבתרים ועד יציאת מצרים. בגלות מצרים רק 'כוס' אחת היתה קשה ומרה מלידת מרים ועד היציאה, ולכן יש לנו 4 כוסות של גאולה, ואת שאר ה-'כוסות' הקב"ה השאיר לגלויות בכל, מדי ופרס, יוון ואדום, ככתוב 'אהיה אשר אהיה'. ג. 'כוס בגימטריה 86, 'מילה' בגימטריה עם הכולל 85, זכר לברית המילה שעשו ישראל בצאתם ממצרים, ובתוך הכוס שמים יין אדום זכר לדם הברית. וכן לרמז שמי שלא מהול לא יכול לאכול הפסח.
47	קדש	מה העניין ב-'גביע'?	'גביע' מרמז בגימטריה: ג' אבות, ו"ב השבטים, ו-ע' כנגד 70 נפש שירדו למצרים.

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>48 קדש מה ההבדל בין כוס לגביע?</p>	<p>א. בימינו נהוג שכוס היא בלי רגל וגביע הוא עם רגל. לכאורה בתורה זה בדיוק להיפך, שכן הגביעים המצוירים על מנורת הזהב היו ככוסות בלי רגל, ואם כן, כוס בתורה היינו עם רגל. וכידוע פרעה היה שותה בכוס ויוסף הצדיק היה שותה בגביע. וצ"ע. ב. גביע הוא גדול יותר (כמו קנקן שלנו) וממנו מוזגים לכוס שהיא קטנה יותר. (על פי הקבלה, לעתיד לבוא זה יהיה הפוך, מהכוס ימזגו לגביע)</p>
<p>49 קדש מה עדיף: כוס בלי רגל או גביע עם רגל?</p>	<p>ברוב העדות לא מקפידים בין כוס לגביע, אך לפי המקובלים ובחלק מקהילות חב"ד מקפידים לקדש דווקא על כוס בלי רגל ולא על גביע גם רגל.</p>
<p>50 קדש מה העניין ב-4 כוסות דווקא?</p>	<p>א. כנגד 4 לשונות של גאולה: והוצאתי, והצלתי, וגאלתי ולקחתי. ב. כנגד ארבעה אזכורים של המילה "כוס" בחלום שר המשקים ופתרון יוסף, שמרמז על גלות ויציאת מצרים. ג. כנגד ארבע המלכויות הנזכרות בספר דניאל. ד. כנגד ארבע כוסות של פורענות שעתיד הקב"ה להשקות את אומות העולם. ה. כנגד 4 גזירות פרעה: עבודת פרך, השלכת הזכרים ליאור, שחיתת התינוקות, ותבן לא ינתן. ו. כנגד 4 שצריכים להודות ולברך הגומל: כבוש שיצא מבית הסוהר, חולה שסבל יסורין ונתרפא, יורדי הים, והולכי מדבריות. ו-4 הדברים הללו נתקיימו בעם ישראל בזמנם. ו-4 דברים אלו מונעים מהאדם ללמוד תורה. ז. עמ"י היו צריכים להיות במצרים 430 שנה, ובפועל השעבוד הקשה היה רק 86 כמינין 'כוס', נותרו 344 שהם 4 פעמים 86 כלומר 4 כוסות, ולכן שותים 4 כוסות שה' חסך מאתנו 344 שנה (4 חמישיות מ-430) של עבודת פרך. ח. כנגד ד' שלבי השחרור ממצרים. כוס ראשונה: כנגד מה שהפסיק השעבוד. כוס שנייה: כנגד הכרזת פרעה בחצות הלילה בליל ט"ו בניסן שמשחרר אותם, ונעשה נס שכל ישראל שמעו אף שדיבורו היה בלחש. כוס שלישית: כנגד היציאה למחרת בבוקר ממצרים. כוס רביעית: כנגד היותם לעם במתן תורה. ט. כנגד 4 אימהות. י. כנגד 4 החושים בראש האדם: הראיה, השמיעה, הריח, והטעם. יא. כנגד 4 סוגי בכורות שמתו במכת בכורות: כל בכור בארץ מצרים, מבכור פרעה, עד בכור השפחה, וכל בכור בהמה. יב. כנגד 4 סוגי הכפירה שכפר פרעה: שיש ה' בעולם, שהוא משגיח השגחה פרטית, אין עוד מלבדו, ומשה רבנו שליח ה'. יג. לכפר על 4 מיתות בי"ד: סקילה, שריפה, הרג וחנוק. יד. רמז ל-4 תקופות עיקריות בחיי האדם: נערו, בחרות, זקנה ושיבה. ועל האדם למות בשם טוב לאחר זיכוך ועבודת ה' בשלימות. טו. כנגד הגאולה השלימה שיקבץ הקב"ה נפוצותינו מארבע כנפות הארץ. טז. כנגד 4 פורענויות שלקו המצרים: במכת בכורות, בים-סוף, בימי נבוכדנצר, ולעתיד לבוא עם שאר האומות. יז. רמז ל-4 אותיות שם הוי"ה, להורות שהקב"ה גאלנו בעצמו ולא ע"י מלאך או שליח, וע"י 4 אותיות אלו נפעלו 4 מיני גאולות. יח. כנגד 4 לשונות של חיבה שהכתיר הקב"ה את עמ"י: אחותי, רעייתי, יונתי, תמתי. יט. כנגד 4 כוסות הישועה: ה' מנת חלקי וכוסי, כוסי רויה, וכוס ישועות אשא - ישועות היינו שתיים, סך הכל ארבע. כ. בלשון המקרא ישנם ארבעה פירושים למילה כוס: כוס ששותים כמו 'ואתן את הכוס על כף פרעה'. כוס מלשון חיבור ואחדות כמו 'כוס ישועות אשא'. כוס מין עוף טמא שצועק בלילה (שלעתיד לבוא יהיה טהור). וכוס הוא גם כינוי לגורל כמו 'ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומך גורלי'. וכל כוס רומזת וקשורה על פי הסוד לאחד מארבעת פירושים אלו. בארמית כוס היינו לשון שחיטה, וזה כנגד הכוס החמישית של אליהו הנביא שיבשר הגאולה ואז בביאת המשיח הקב"ה ישחט את מלאך המוות כמו ששרים בפיוט חד גדיא. כא. בתורה מצינו 4 תקלות קשות שבאו על ידי יין: חטא אדם הראשון שלמ"ד גפן היה, נח נטע כרם לאחר המבול שנתה והשתכר ובא לידי קלקול, לוט שנתה יין במערה לאחר הפיכת סדום ועמורה ושכב עם שתי בנותיו, ונדב ואביהוא למ"ד נכנסו שתויי יין לקודש ומתו. ואולי יש עניין בליל הסדר הלילה הקדוש ביותר בשנה לתקן את 4 קלקולים אלו. (בתנ"ך ובתלמוד מוזכרים עוד תקלות שבאו על היין, אך בתורה מוזכרים ה-4 הנ"ל)</p>
<p>51 קדש כיצד חייבו חז"ל את הנשים בארבע כוסות? והרי תנא: (כתובות סה) כוס אחד יפה לאשה, שנים - ניוול הוא, שלשה - תובעת וכו'?</p>	<p>א. אמר רבא: לא שנו אלא שאין בעלה עמה, אבל בעלה עמה - לית לן בה משום שאימתו עליה. ב. שומר מצווה לא ידע דבר רע.</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>52 קדש</p> <p>מדוע תקנו כנגד 4 לשונות של גאולה דווקא 4 כוסות של יין? ולא 4 לשונות בקר?</p>	<p>א. מכיוון שבחלום שר המשקים ופתרו הופיעו גפן, ענבים, וכו'. והכל מרמז על גלות ויציאת מצרים. ב. ביין יש תוספת הנאה בכל שתייה נוספת בשונה משאר המאכלים והמשקים, וכן בגאולה הייתה תוספת בכל שלב יותר ויותר. ג. אדם שיש לו 2 יינות ואחד טוב מהשני מברך 'הטוב והמטיב', וזה מרמז לנו שכשם שהיין בהתחלה תוסס ומסריח אבל עם הזמן רק משתבח, כך עם ישראל סבלו והתענו אבל בסוף זכו להיות לעם ולקבל את התורה ולהיכנס לא"י, וחייב כל אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה 'הטוב והמטיב', כי אין רע מאת ה', אלא זו התחלת הטוב, והכי טוב בשביל אותו אדם. ד. מכיוון שעמ"י ראו ישועות רבות, וכתוב 'כוס ישועות אשא'. ה. מכיוון שעם ישראל חייבים לומר שירה על כך שיצאו מבית האסורים, ונתרפאו מחוליים, ועברו בשלום את הים ואת המדבר. ואין אומרים שירה אלא על היין, לכך תיקנו דווקא על היין. ו. בגלל שגזרו חכמים על סתם יינם של עכו"ם משום בנותיהם, ועמ"י במצרים שמר עצמו מן העריות והבדיל עצמו מן הגויים, לכן שותים דווקא יין, שבו ניכרת היבדלותנו מן הגויים, וע"י זה נזכה להיגאל לעולמים בב"א. ז. עם ישראל השתעבדו במצרים כדי לסלק זוהמת הנחש הקדמוני שהטיל בחוה אמנו בחטא עץ הדעת, וי"א שגפן היה. ולאחר הגאולה מכור הברזל במצרים, ההודאה ע"כ ראויה להיות אף היא בגפן.</p>
<p>53 קדש</p> <p>מדוע ב-4 כוסות יש עדיפות ליין אדום דווקא?</p>	<p>א. כיוון שהאדמימות היא מעלה וחשיבות ביין. ב. זכר לדם שהיה פרעה שוחט את תינוקות עם ישראל. ג. זכר לדם פסח ודם המילה שעשו עמ"י ומרחו על המשקוף ועל שתי המזוזות. ד. אולי יש בזה גם זכר לנסי מכת דם. ה. יין אדום יבש' - ר"ת של האבות הקדושים 'אברהם יצחק יעקב'. (בשם הרב מזוז)</p>
<p>54 קדש</p> <p>מדוע לא מברכים ברכת המצוות על ארבע כוסות?</p>	<p>א. הואיל ואין שותים אותם ברציפות אלא בהפסקות כל אחד במקומו- אין מברכין. וכשם שאין מברכים על מצוות ההגדה שמצוותה כל הלילה, ומפסיק בה בסעודה וכו', וכשם שאין מברכים על מצוות ההלל שגם הוא אינו נאמר ברציפות בבת אחת, אלא חלק במגיד וחלק לאחר ברכת המזון, וכשם שאין מברכים בשבת על אכילת 3 סעודות. ב. מכיוון שכוס ראשונה היא לקידוש כמו בכל יו"ט, ואין ניכר בה חיוב מצוות שתיית ארבע כוסות. ולברך 'לשתות שלוש כוסות' אי אפשר, שהרי החיוב הוא לשתות ארבע כוסות.</p>
<p>55 קדש</p> <p>אדם שאין לו יין בליל הסדר, כיצד עליו לנהוג?</p>	<p>יש פוסקים כמה דעות, והסימנים החסרים הושמטו בדבריהם, חלקם הושלמו ע"י פרשנים: א. רחצה, מוציא, יחץ, קדש, מצה, ואוכל. כרפס, סילוק שולחן, מגיד, מרור, כורך, שולחן עורך, צפון, ברך, הלל, נרצה. ב. רחצה, מוציא, קדש, ואוכל. כרפס, מגיד, מצה, ואוכל. מרור, כורך, שולחן עורך, צפון, ברך, הלל, נרצה. ג. מוציא, מצה, קדש, ואוכל. והלאה. ד. ורחץ, כרפס, מגיד, רחצה, מוציא, קדש, מצה, ואוכל. מרור, כורך, שולחן עורך, צפון, ברך, הלל נרצה. ה. מגיד, הלל, רחצה, מוציא, קדש, כרפס, מצה, ואוכל. מרור, כורך, שולחן עורך, צפון, ברך, נרצה. ו. קדש, מגיד, מצה, והלאה.</p>
<p>56 קדש</p> <p>מדוע אוכלים ושותים בהסיבה?</p>	<p>א. זכר לחירות מצרים, שכך מנהגם של בני חורין. ב. אדם חייב לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. ג. בעת יציאת מצרים הסבו ישראל כדרך בני מלכים. ד. כנגד ויסב אלוקים את העם, שהריבצן הקב"ה כדרכי מלכים שרובצין על מיטותיהן. ה. בליל הסדר מפעילים את 4 החושים שבראש: ראייה, שמיעה, דיבור וריח. וע"י ההסבה והטיית הגוף מפעילים גם את החוש החמישי - חוש המישוש, כדי לעבוד את השי"ת בלילה הזה ולספר בשבחיו בכל החושים שבגוף.</p>
<p>57 קדש</p> <p>מדוע מסבים דווקא על צד שמאל?</p>	<p>א. כיוון שבצד ימין נמצא הקנה של הנשימה, ובצד שמאל נמצא הוושט של המזון, ואם יסב על צד ימין, יקדים קנה לוושט ויבוא לידי סכנה. ומטעם זה להלכה גם איטר (אדם שמאלי) יסב על צד שמאל כדרך כל אדם. ב. רוב בני אדם משתמשים יותר ביד ימין שהיא החזקה יותר, וכאשר יסב על צד שמאל, יוכל לאכול ולשתות בצורה נוחה יותר.</p>
<p>58 קדש</p> <p>הגמרא בפסחים הסתפקה האם יש להסב בשתי הכוסות הראשונות או בשתיים האחרונות ולכן הכריעה כי יש להחמיר ולהסב בכולן. אבל לא מובן מדוע הגמרא פסקה לחומרא הרי ספק דרבנן לקולא?</p>	<p>א. הר"ן (ד"ה השתא) תירץ, וכעין זה כתב דביר בתגובה, שלמרות שלפי הכלל היה עלינו להקל, כאן אין אפשרות לנהוג כך. מכיוון שאין אפשרות להכריע את הספק לקולא ולבחור האם יש להסב בשתיים הראשונות או באחרונות, האפשרות היחידה שנתרה היא להחליט שאין חובה להסב באף אחת מהכוסות. הר"ן מסביר שבגלל שהכרעה כזו תבטל את מצוות ההסבה לגמרי, אין אומרים במקרה כזה ספק דרבנן לקולא, ומחמירים להסב בכל הכוסות. ב. בבית הלוי (ש"ת ח"ג א, ט) תירץ שכאן אין מדובר במקרה רגיל של ספק דרבנן להקל, משום שבכל צד יש גם קולא וגם חומרא. במידה ומקילים שלא להסב בשתי הכוסות הראשונות, הרי שמחמירים ומחייבים הסבה בשתיים האחרונות, וכן להיפך. במקרה כזה, לא ניתן להקל בשום צד ולכן הגמרא פסקה להחמיר.</p>
<p>59 ורחץ</p> <p>מדוע נוטלים ידיים בלי ברכה?</p>	<p>א. כי טובלים את הכרפס במי מלח, ודבר שטיבולו במשקה טעון נטילת ידיים בלי ברכה קודם אכילתו. ב. י"א שהטעם משום שישאלו התינוקות. ג. כתב הרמ"א (דרכי משה או"ח סי' תעג ס"ק יב) אודות נטילת ידיים זו שלפני אכילת הכרפס: 'סיפור ההגדה הוי כתפילה שאנו מספרים כבוד האל ושבחיו, לכן צריך כאן נטילה'. ג. לדעת הרמב"ם והגר"א מברכים גם על נטילה לאכילת דבר שטיבולו במשקה.</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>א. זכר לכתנות פסים של יוסף, שממנו החלה הירידה למצרים (שכן 'כרפס' הוא הוא גם שם של בד מסוים, כמו שנאמר במגילת אסתר 'חור כרפס ותכלת'), וי"א שהמי מלח הם זכר לדמעותיו של יוסף כשהושלך לבור או זכר לדמעות של יעקב או של יצחק שבכו מצער שנאמר 'ויבך אותו אביו' - יצחק בכה עם יעקב.</p> <p>ב. רמז: ס' (60) ריבוא שעבדו בפרך.</p> <p>ג. כרפ"ס ר"ת: כלל ראשון פה סגור. בכל השנה ובפרט בפסח צריכים להיזהר מה מדברים ומוציאים מהפה, ומה אוכלים ומכניסים לפה. ועמ"י היו עבדים לפרעה, שזה פה-רע. ובזכות שלא שינו לשונם ולא דיברו לשה"ר, זכו ל-פה-סח, ומספר את נסי ה'. ואח"כ עושים יחץ - מגיד, כלומר גם אם חייבים לדבר, יש לדבר רק חצי.</p> <p>ד. הנלחמים הקדמונים וגיבורי החיל היו נושאים את עשב הכרפס על ראשם לסימן ניצחון, ואוכלים אותו כדי להזכיר את ניצחון בני ישראל על מצרים, שהוא עשב המורה על ניצחון המלחמה.</p> <p>ה. האדם האוכל כרפס מתרפא ממחלות שונות, כמו שעשו בני ישראל במצרים.</p> <p>ו. רמז לכך שצריך לתת כף ועזרה לעני ולרש ולפייסו בדברים, ולזכור שלא ברא הקב"ה עניים אלא כדי לזכות בהם את העשירים.</p> <p>ז. כרפ"ס ר"ת: כל סוס רכב פרעה. וכיוון שטבעו בים-סוף טובלים במי מלח לרמז שכל סוס רכב פרעה טבעו בים.</p> <p>ח. כרפס זה מלשון כרפש, כלומר צריך להתקדש (קדש) ולרחוץ (ורחץ) את הנפש והנשמה מהרפש (כרפס) הרוחני.</p>	<p>מדוע 'כרפס' אוכלים</p> <p>כרפס</p>	<p>60</p>
<p>א. עלי סלרי - המובחר ביותר למצוות כרפס.</p> <p>ב. פטרוזיליה.</p> <p>ג. כרתי.</p> <p>ד. כוסברה.</p> <p>ה. בצל.</p> <p>ו. צנון או צנונית.</p> <p>ז. תפוח אדמה.</p> <p>ח. י"א שאישה מעוברת במקום 'כרפס' המזיק לעובר, תאכל 'שומר' שהוא טוב לעובר, וזכר לדבר 'ליל שימורים הוא לה'.</p>	<p>מהו 'כרפס'?</p> <p>כרפס</p>	<p>61</p>
<p>יאכל מרור פעמיים, אחד לכרפס ואחד למרור. ויברך 'על אכילת מרור' לפני האכילה הראשונה.</p> <p>יש מחלוקת האם בכה"ג הוא יצא י"ח חובת מרור באכילה הראשונה, וידי חובת אכילת כרפס הוא יצא באכילה השניה, או להיפך.</p> <p>נפק"מ: איזה מרור יטבול בחרוסת, ואיזה בחומץ ומי מלח.</p> <p>נפק"מ נוספת: שבאכילת מרור חייב לאכול שיעור כזית.</p>	<p>מי שאין ירק אחר לכרפס מלבד ירק ממין מרור, מה יעשה?</p> <p>כרפס</p>	<p>62</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>63 יחץ</p> <p>מדוע ביחץ חוצים את המצה? מדוע חוצים דווקא את המצה האמצעית ומניחים חציה לאפיקומן, וחציה על השולחן? ומדוע צריך לחצות מצה שלמה, ולא מספיק שיביא מצה שבורה או חצויה מלכתחילה?</p>	<p>א. כדי לומר עליה 'הא לחמא עניא' ודרכו של עני בפרוסה שאין לו לחם שלם ויפה. ב. כדי שיראו התינוקות וישאלו מדוע עושים כן? ג. בכדי שתאמר ההגדה על המצה שנקראת 'לחם עוני', לחם שעונים עליו דברים הרבה. ד. י"א שאסור לפרוס המצה בשעה שמברך 'המוציא', ולכן חוצה את המצה קודם ההגדה, כדי שימצאנה פרוסה כשיברך המוציא. ה. הבציעה זכר לקריעת ים סוף ובקיעת נהר הירדן שנבקעו בתקופת הפסח. ושניהם היו בזכותו של יוסף וכיון שמשוה הוא זה שטרח והוציא את עצמות יוסף עמו לכן חוצים את המצה האמצעית שהיא כנגד לוי הוא משה. ו. לרמז על מצוות הצדקה לעני, ע"ד הכתוב 'פרוס לרעב לחמך'. ז. לרמז על הגאולה שהייתה בחצי הלילה, ואת החצי השני שומר הקב"ה לזמן הגאולה השלמה בב"א. ח. לרמז על חסד ה' שהוציא את עמ"י בחצי זמנם למרות שלא עבדו בפועל 400 שנה. וחוצים את האמצעית שהיא כנגד יצחק שמנין ה-400 שנה החל מלידתו. ט. חוצים את המצה האמצעית שהיא כנגד יצחק, לרמז כי לעתיד לבוא יצחק אבינו יאמר לקב"ה: אם אתה סובל את עוונות בני מוטב, ואם לאו- חצי עליך וחצי עלי, שהיינו שראוי יצחק אבינו לכפר על חצי מהעוונות של בני"י. י. לרמז על כך שצריך לקום בחצות הלילה לבכות על חרבן הבית. וכיוון שעיקר הצער הוא על בית שני לכן חוצים את המצה האמצעית. יא. בתפילין יש 4 פרשיות, בציצית יש 4 כנפות, בלולב יש 4 מינים, ובפסח שותים 4 כוסות, אבל יש רק 3 מצות. לכן שוברים מצה אחת לשניים, ונמצאו 4 מצות. ולכן יש נוהגים להצניע האפיקומן בטלית של ציצית לרמז שהם 4 מצות כשם שבציצית יש 4 כנפות. יב. זכר לברית ברית הבתרים שאברהם בטר את הבע"ח (שהיו 3 בהמות) ואת הציפור לא בטר. וחוצים את האמצעית שהיא כנגד יצחק שמנין ה-400 שנה שנגזרו בברית בין הבתרים החל מלידתו. יג. זכר לעבודת הפרך ששברה את הגוף שלהם. ובהתחלה זה היה פה-רך, ולכן שוברים את המצה האמצעית. יד. חוצים את המצה האמצעית שהיא כנגד יצחק, לשבר את הדינים ולהכניסם תחת החסד של אברהם למתק הדינים. טו. חוצים את המצה האמצעית שהיא כנגד יצחק, שהסכים לשנות שמו מישחק ליצחק שההפרש ביניהם הוא 210 כנגד שנות גלות מצרים בפועל. טז. חוצים את המצה האמצעית שהיא כנגד יצחק, שיצחק אותיות יחץ-ק', שבזכותו נשברה הגלות וקדמה הגאולה. יז. י"א שבוצעים את המצה העליונה משום אין מעבירים על המצוות, אך י"א שבוצעים את האמצעית, משום דאין זה מצווה. יח. לרמז על החיבור שלנו עם הקב"ה, כמו שלפני מעמד הר סיני כרת עמנו הקב"ה ברית דמים והמלאך חילק את הדם חצי-חצי, שאנו מחוברים לקב"ה. יט. המצות מרמזות על החיבור בין הקב"ה לעמ"י כמו חתונה בין בעל ואישה. המצה הראשונה מרמזת על הנישואין במעמד הר סיני, המצה השנייה מרמזת על שבירת הנישואין בחטא העגל (וכמאמר חז"ל: עלובה כלה שזינתה תחת חופתה) ולכן שוברים אותה, והמצה שלישית מרמזת על החיבור מחדש לאחר שה' סלח כדבר משה ביום הכיפורים. ולכן חוצים את המצה השנייה שהיא כנגד לוי שלא חטאו בעגל, כי הראשונה היא כנגד כהן ואם נשבור אותה נפגע חלילה באהרון הכהן, ושלשית היא כנגד ישראל ואם נשבור אותה נפגע חלילה בעם ישראל כולו. ולכן חוצים דווקא את המצה שהיא כנגד לוי, וכמו שקריאת התורה של חטא העגל היא בעלית לוי שהם לא היו בחטא העגל ואין פגיעה בכבודם. כ. חוצים את המצה האמצעית שהיא כנגד יצחק, ואת החלק הקטן משאירים למוציא מצה, 'לחם-עני' בגימטריה 208 כמו יצחק בגימטריה, ואת החלק הגדול מטמינים לאפיקומן זכר לקרבן פסח, וקרבן פסח בא לבטל את הקטרוג ששרו של מצרים קטרג על עקדת יצחק שהיה מוכן להישחט ובסוף לא נשחט, וע"י קרבן פסח שעמ"י מסרו עצמם נתבטל הקטרוג.</p>
<p>64 יחץ</p> <p>מה העניין לחצות את המצה כאותיות ד' (לגדול) ו-ו' (לקטן)?</p>	<p>א. י"א שרק יצייר במוחו כן, אך לא יעשה כן בפועל. ב. על עניין הנישואין אומרת הגמרא: "טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו", כלומר: טוב לשבת בשניים (בזוגיות) מלשבת באלמנות ובבדידות. וכמבואר לעיל - המצות מרמזות על החיבור בין הקב"ה לעמ"י כמו חתונה בין בעל ואישה. ולכן חוצים את המצה בצורת האותיות ד' ו-ו' שאז יוצא 'דו' כלומר 'שניים' שהם קוב"ה ועמ"י המחברים ויושבים יחד כבעל ואישה. ולכן נוהגים לקרוא את מגילת שיר השירים שמדברת על אהבת כנסת ישראל וקוב"ה כרעייה אצל בעלה.</p>
<p>65 יחץ</p> <p>מדוע דווקא את החלק המצניעים לאפיקומן, ואת הקטן למוציא מצה? ולא להיפך?</p>	<p>א. במוציא מצה אוכלים מצות גם זכר למצות שאכלו אבותינו במצרים כעבדים וגם זכר למצות שאפו ביציאתם ולא הספיקו להחמיץ, ולכן לסימן זה נוטלים את החלק הקטן יותר של המצה השבורה להורות על 'לחם-עוני', וגם ביציאה סמכו על ה' ולא לקחו כי אם את שאריות המצות מליל ט"ו. אך בצפון אוכלים את מצת האפיקומן זכר לקרבן פסח, ולסימן זה נוטלים את החלק הגדול יותר של המצה השבורה להורות על הנס הגדול שה' פסח על בתי בני ישראל, ופרסום הנס צריך להיעשות בגדול וברושם. ב. א"ל כיון שמוציא מצה היא האכילה הראשונה בלילה זה (שכן אכילת הכרפס פחות מכזית לא ממש נחשבת אכילה) ולמרות היותה מצווה, מ"מ לתיאבון היא, ולכן בוצעים את החלק הקטן להורות שיש לאדם להסתפק במועט בכל הקשור לתאוותיו הגשמיות. אך אפיקומן נאכל השובע ואינו אלא לכבוד ה' יתברך זכר לקרבן פסח - לכן בוצעים בו את החלק הגדול להורות שברוחניות יש לאדם לחטוף כמה שיותר מצוות ומעשים טובות וזכויות לעולם הבא.</p>
<p>66 מגיד</p> <p>מיהו 'בעל ההגדה'?</p>	<p>א. י"א אליהו הנביא. ב. י"א אנשי כנסת הגדולה. ג. וי"א רבי אליעזר הגדול תלמידו של רבן יוחנן בן זכאי ורבו של רבי עקיבא. ד. ואפשר לקיים את כל הדעות, שאלהיו הנביא ייסדה, אנשי כנסת הגדולה הרחיבו אותה, ורבי אליעזר הגדול הוסיף עוד כמה דברים לאחר חורבן בית שני. (וכשם שאת ספר התהלים עשרה כתבוהו - מאדם הראשון ועד דוד המלך, וכשם שאת ברכות ברכת המזון תקנו כמה אנשים בזמנים שונים - משה, יהושע, דוד ושלמה ואנשי כנה"ג)</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>67 מגיד</p> <p>מדוע לא מברכים על מצוות 'והגדת לבנך'?</p>	<p>א. מכיוון שאין לה שיעור, וכל המרבה הרי זה משובח, וכמו שאין ברכה על מצוות הצדקה. ב. מכיוון שעיקר המצווה היא הזכירה של יציאת מצרים, והסיפור בפה הוא רק היכי תמצוי לזכירה, ועל מצוות זכירה לא מברכים. ג. מכיוון שכבר מזכירים יציאת מצרים בקידוש על היין. ד. מכיוון שכבר מזכירים יציאת מצרים בערבית בקריאת שמע, ובברכותיה. ה. מכיוון שהיא סיפור דברים בעלמא ללא מעשה - אין מברכין עליה, כשם שאין מברכין על מצוות ק"ש אע"פ שהיא מהתורה. ו. כל העניין לברך ברכת המצוות הוא כדי להודיע ולהראות שעושה את המצווה לשם שמיים, וא"כ במצוות ההגדה שכל כולה קילוסים, תשבחות והודאות להש"ת, אין צורך לברך ולהודיע שעושה המצווה לשם שמיים, וכשם שאין מברכין על ברכת המזון. ז. ברכת 'אשר גאלנו' שבסוף ההגדה, היא הברכה על המצווה, ואי אפשר לברכה בהתחלה, כיוון שצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח. ח. י"א שעיקר סיפור יציאת מצרים תלוי במצה ומרור, ואם אין לו מצה ומרור - פטור מלספר ביציאת מצרים, וכיוון שכך, מברכים על העיקר, כלומר על המצה והמרור, ופטורים את הטפל, דהיינו סיפור יציאת מצרים 'והגדת לבנך'. ט. מכיוון שלא זכינו עדיין לגאולה השלמה, ועדיין אנו בגלות המר והנמחר, נחשב הדבר למין קללה, שהרי לעתיד לבוא מגודל הנסים והנפלאות שיעשה הקב"ה עמנו, לא יספרו עוד בנסי יציאת מצרים שיתגמדו לעומתם. ואין מברכין על מין קללה. י. מכיוון שבהגדה מסופר שהמצרים נענשו ומתו מכח אותם נסים, ואין הקב"ה שמח במפלתם של רשעים, לא תיקנו ברכה על ההגדה. וכשם שאין אומרים גומרים את ההלל בשאר ימי החג. יא. גם אם הקב"ה לא היה מצווה אותנו על מצוות ההגדה, היינו חייבים בזה מעצמנו, כשם שעבד שאדונו מוציאא לחירות ומעריף עליו כסף וזהב - צריך להללו ולשבחו. ולכן א"א לברך ולומר: 'וציונו'. יב. מכיוון שהיא תלויה בדעת אחרים אם ירצו לשמוע או לא, לכן אין מברכין עליה, שמא לא ירצו לשמוע, ונמצאת הברכה לבטלה. יג. מכיוון שחייב אדם לעסוק כל הלילה בהלכות הפסח וסיפור יציאת מצרים עד שתחטפנו שינה, וכיוון שמפסיק באמצע הסיפור בסעודה ובעוד דברים, ואינו עושה את המצווה בבת אחת, אין מברכין על מצווה זו. וכשם שאין מברכין על ההלל וארבע כוסות כיוון שאינם נאמרים ונעשים ברציפות אלא עם הפסק באמצע. יד. מאחר שיוצאים חובת הברכה בקידוש. וא"כ יש לכוון בקידוש לצאת ידי מצות סיפור יציאת מצרים.</p>
<p>68 מגיד</p> <p>מדוע אומרים את הפיסקא: 'הא לחמא בארמית'?</p>	<p>א. זו הייתה שפתם בתקופה שחיברו את הקטע הזה. ב. כדי שהמלאכים לא יבינו מה נאמר, ולא יקטרגו על עם ישראל. ג. כדי שהשדים המזיקים לא יבינו ויבואו לבית, ויזיקו ח"ו. ד. כדי שהגויים יבינו את הנאמר, ויראו שעמ"י אינו כפוי טובה, אלא זוכר את כל הטובות שה' עשה עמו. ה. חלק מהסיבות לגלות בכל לאחר חרבן בית ראשון, הם מכיוון שאכלו חמץ בפסח, ושלא נתנו אוכל לעניים. ולכן אומרים פיסקא זו בארמית שהיא שפת הבבלים, כדי שזכור את מה שהיה, ונדע שאם נישמר היטב מחמץ מפסח ונאכל רק לחמא עניא דהיינו מצות, ונקפיד להכניס אורחים רעבים ועניים, אז נזכה לשנה הבאה בארעא דישראל בני חורין בירושלים הבנויה בב"א. ו. מכיוון שהמלאכים לא מבינים ארמית, יש כאן הזמנה להקב"ה שיבוא וישמע את סיפור בניו על גבורותיו.</p>
<p>69 מגיד</p> <p>מה הכוונה 'לחם עוני'?</p>	<p>א. לחם של עניים, שעניים אוכלים מצות שהם קשים לעיכול, וכך הם שבעים לזמן ארוך יותר. ב. לחם של עניים, שדרכו של עני בפרוסה וחתוכות שאינם שלמות. ג. לחם של עניים שמלבד קמח ומים אין לו שום דבר נוסף לערבב בעיסה, כלומר לחם עני במרכיבים. ד. לחם שעונים עליו ואמרים עליו דברים הרבה.</p>
<p>70 מגיד</p> <p>"כל דכפין יתי ויכול", מה העניין להזמין אורחים כשכולם כבר בבתיהם?</p>	<p>א. ידוע ששלושת הרגלים הם כנגד שלושת האבות, ופסח כנגד אברהם שהיה מכניס אורחים, וא"כ יש כאן עניין סימבולי להתחיל את ההגדה בהזמנה לאורחים ועניים כדי להידמות ולו במעט לזקננו אברהם אבינו ע"ה. ב. כדי שהאורחים שכבר הוזמנו ומסיבים עם בעל הבית ירגישו בנוח, מזמינים אורחים נוספים, כדי שהאורחים שכבר נמצאים לא ירגישו שהם תופסים את המקומות האחרונים, ויש עוד מקומות אירוח. ג. י"א שאין הכוונה בפיסקא זו להזמין אורחים, אלא הכוונה לבני הבית שהרעיבו את עצמם בערב פסח, כדי לאכול את המצה בליל הסדר בתיאבון, כפי ההלכה, הם אלו שמוזמנים לבוא ולאכול. ד. בקטע זה בעל הבית לא מזמין אורחים חדשים, אלא הוא מסביר לאורחים הקרואים כבר, שאין הוא עורך להם סעודה בסעודת שלמה המלך בשעתו, אלא מצה ומרור בלבד... כיוון שזה מה שאכלו אבותינו במצרים...</p>
<p>71 מגיד</p> <p>"כל דצריך יתי ויפסח", הא כיצד? והלא קרבן פסח נאכל רק למנויין?</p>	<p>א. יש אומרים שלכן אין לאומר. ב. בזמן ביהמ"ק היו אומרים כן קודם שחיתת הפסח ורבותינו קבעוהו בהגדה לזכר בעלמא. ג. הכוונה לאפיקומן שהוא זכר לקרבן פסח דכל דצריך יתי ויפסח. ד. הכוונה לקטנים דאינם צריכים להימנות דשה לבית אבות לאו דאורייתא לבעל ההגדה. ה. לגידין הרכין אין צריך להימנות ויוצא בזה ידי חובתו. ו. אין איסור לאכול מקרבן פסח למי שאינו נמנה אלא רק אינו יוצא ידי חובה. ז. הכוונה לצורכי הפסח, וכוונת בעל האגדה שדווקא עתה שאנו בגלות ואין לנו קרבן פסח אין צריך להימנות וכל דצריך יתי ויפסח.</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>72 מגיד</p> <p>מדוע שואלים 'מה נשתנה' רק בפסח, ולא גם בסוכות?</p>	<p>א. לצערנו עמ"י בגלות רגילים לצאת מהבית ולהרגיש 'דירת עראי' היכן שהם נמצאים, והשינוי בסוכות אינו שינוי המעורר שאלה, אבל השינוי בפסח שנוהגים כבני חורין, וכבני מלכים - לזה עמ"י לא כ"כ רגילים, וזה שינוי המעורר שאלה: מה נשתנה? ב. מבאר הגר"א שהשאלה דלא מציינו בכל מקום דמצווה לעשותה דווקא בלילה, דרוב המצוות הן ביום דווקא, ולא בלילה, ובליל הסדר נתחייב דווקא הלילה במצוות, ולא היום. וזו השאלה "מה נשתנה הלילה הזה?", ומה שמצות אכילת כזית בסוכה הוא רק בליל ט"ו תשרי, ולא ביום, זה משום הגזירה שווה דילפינן ט"ו ט"ו מחג המצות. [ויש לעיין על דבריו ממצות ספירת העומר, דלרוב הראשונים זמן המצוה הוא דווקא בלילה (תוס' מנחות דף ס"ו. ומגילה דף כ:)] ויש לתרץ דדין ספירה זה בתחילת היום, ומאחר שהיום מתחיל מהלילה, ויש דין שבעה שבועות תמימים, לכן סופרים בלילה, אך זהו לא מדין לילה]</p>
<p>73 מגיד</p> <p>מדוע שואלים 'מה נשתנה' ולא 'למה נשתנה' או 'מדוע נשתנה'?</p>	<p>א. כלשון הכתוב 'והיה כי ישאלך בנך מחר מה זאת'. ב. המהר"ל פירש שהכוונה 'מה' עניין זה לנו. דהיינו אחר שאנו יודעים שהכל נעשה זכר ליציאת מצרים, צריך להבין מדוע כ"כ חשוב לעשות זכר לכך, ומה זה מחייבנו? ובוודאי שמלבד הפשט הפשוט יש עומק רב בשאלות אלו. ג. 'מה' היא קריאה בלשון התפעלות, מה גדלו השינויים בלילה זה, ובוודאי שיש להם סיבה וטעם, א"כ מהו טעם הדבר? ד. 'למה' היא תקווה שלא יבוא הדבר כמו 'למה יאמרו הגויים', 'מה' היא תקווה שיארע הדבר, ולכן שואל בלשון 'מה'. ה. אומרים לשון 'מה' כלשון הבנים: בחכם 'מה העדות', ברשע 'מה העבודה', ובתם 'מה זאת'. ו. הבן החכם שואל את אביו הסבר לעשיית שני הפכים בלילה הזה, זכר לעבודת זכר לחירות, ועל כן אינו שואל למה עושים כל עניין לעצמו, אלא 'מה' עניין השינוי לעשות שני הפכים בלילה אחד?!</p>
<p>74 מגיד</p> <p>"שכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה", מה הכוונה?</p>	<p>א. בפשטות הכוונה לכך שבכל הלילות אנו רשאים לאכול פת חמץ או פת מצה שלא החמיצה. (ואכן י"ג חמץ או מצה) ב. י"א שהכוונה לקרבן תודה שכל השנה נאכל עם 40 לחמי תודה מ-4 סוגי לחם שונים- 3 מצות ו-1 חמץ. ויש ארבעה שצריכים להביא קרבן תודה, אך קרבן פסח שהוא סוג של קרבן תודה לא נאכל עם חמץ, כי בפסח לא נתרפאו מיד אלא במעמד הר סיני, יצא החמץ המרמז על חולי ונשארו רק 3 סוגי הלחם של המצות. והסוג הרביעי של החמץ משלימים בקרבן שתי הלחם שבא בעצרת כנגד החולים שנתרפאו במעמד הר סיני במתן תורה.</p>
<p>75 מגיד</p> <p>"שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת" - לכאורה בכל ליל שבת מטבילים החלה במלח ובמיני מטעמים וסלטים?</p>	<p>הכוונה שאין מטבילים קודם הסעודה.</p>
<p>76 מגיד</p> <p>"הלילה הזה שתי פעמים", מדוע יש עניין בטיבול הירקות- כרפס במי מלח ומרור בחרוסת?</p>	<p>א. תיקנו חכמים לעשות כמה שינויים כדי לגרות את התינוקות לשאול, ואביהם יספר להם על נסי יציאת מצרים. ב. י"א שמטבילים את המרור בחרוסת, כדי להחליש את השרף שבחזרת שהוא כארס. ג. דרך חירות. ד. זכר למה שטבלו אגודת אזוב בדם אשר בסף ומרחו על המשקוף ועל שתי המזוזות. ה. זכר לטבילת כתונת יוסף בדם ע"י אחיו. ו. זכר לטבילה במי ים סוף לאחר יציאת מצרים, וזכר לטבילה במי הירדן בכניסתם לארץ.</p>
<p>77 מגיד</p> <p>כיצד שואל הבן על המצה שעדיין לא אכלו, ועל המרור שטבלו בינתיים רק פעם אחת בכרפס?</p>	<p>א. מכיוון שהוא רואה בקערה מרור נוסף, ועל השולחן רק מצה ללא חמץ, שואל על זה ויודע שהלילה אוכלים רק מצה והלילה טובלים שתי פעמים וכו'. ב. היות ולמד הבן לפני פסח ההלכות, שואל הבן מה טעמם. ג. אין זו שאלה רק לילדים בלבד אלא אף לחכם, שהרי אם אין לו בן הוא שואל לעצמו, ויודע כבר מה יש לו ומה יעשה בהמשך.</p>
<p>78 מגיד</p> <p>מדוע לא שואלים- "הלילה הזה כולו צלי" כדאיתא בגמרא?</p>	<p>לפי שאינו קיים בזמן הזה.</p>
<p>79 מגיד</p> <p>מדוע לא נזכר ב"מה נשתנה" השינוי של שתיית ד' כוסות?</p>	<p>אומר המלבי"ם כיון שעניין שאלת ה"מה נשתנה" הוא להלהיב הלב בחובת הסיפור וההודאה. ע"כ מוזכר ב"מה נשתנה" רק השינויים שיעוררו את ההרגשה המרמזת על העבודת וגודל המרירות: א. אכילת מצה שהיא לחם עוני, מאכל עבדים - לזיכרון העבודת והשעבוד. ב. אכילת מרור לזכר העינוי והמרירות הגדולים. ולעומתם השינויים המורים על התשועה. ג. טבילת המרור בחרוסת להמתיק המרירות היפך המרור. ד. ההסיבה "אות החירות והחופשיות" - היפך עבודה ושעבוד הנרמז באכילת המצה. אך חובת ד' כוסות אינה לזיכרון הרע או הטוב, אלא הן סימן ורמז לד' לשונות של גאולה.</p>
<p>80 מגיד</p> <p>"עבדים היינו לפרעה במצרים". כיצד עונה תשובה זו של 'עבדים היינו' על השאלה של 'מה נשתנה'?</p>	<p>א. למעשה אין כאן 4 שאלות, אלא שאלה אחת: "מדוע בלילה זה אנו עושים דבר והיפוכו, מצד אחד סימני עבודת (מצה ומרור) ומצד שני סימני חירות (מסובין ומטבילין). והתשובה: במציאות ההיסטורית - תחילה היינו עבדים, וקרה נס והכל התהפך ויצאנו לחירות. וכדי לזכור המהפך - עושים דבר והיפוכו. ב. ע"ד ההלצה אומרים, שלאחר שהאבא הזמין אורחים 'כל דכפין', שואל הבן: מה נשתנה? ממתי אנו מזמינים אורחים? ומדוע דווקא הלילה? והאבא עונה לו: עבדים היינו לפרעה ממצרים ולמדנו ממעשיו הרעים - מה פרעה גוזר ולא מקיים, אף אנו מכריזים על הכנסת אורחים ולא מקיימם...</p>

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>81</p>	<p>מגיד</p>	<p>מדוע נאמר: "הרי זה משובח", ולא הרי הוא משובח? או הרי הוא ישובח?</p>	<p>א. כי המילה "זה" באה לרמוז על אותו נוסח שאמרו בני ישראל על שפת הים: "זה א-לי ואנוהו", "זה - הכוונה לקב"ה כשהאדם מרבה לדבר ביציאת מצרים - אז הקב"ה משתבח על ידו... ב. "וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח" ככל שהאדם מספר יותר בהתלהבות ומאריך בסיפור יציאת מצרים הוא מראה כאילו הוא יצא ממצרים אז ממילא הוא בעצמו נעשה משובח יותר... ג. ידוע שבתפילה אסור להוסיף שבחים לקב"ה יותר ממה שתיקנו חז"ל בנוסח הקבוע, אבל כאן בסיפור יציאת מצרים הרי זה משובח להוסיף ולהרבות כמה שיותר.</p>
<p>82</p>	<p>מגיד</p>	<p>מדוע במשנה פאה "אלו דברים שאין להם שיעור", לא מוזכרת גם מצוות סיפור יציאת מצרים שאין לה שיעור?</p>	<p>משום דיש לו שיעור למטה, דרבן גמליאל אומר, כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן פסח מצה ומרור.</p>
<p>83</p>	<p>מגיד</p>	<p>"מעשה ברבי אליעזר" וכו'. כיצד ר"א עזב את ביתו שבלוד בחג בניגוד לשיטתו שיש להישאר בחג בבית, והלך אצל תלמידו ר"ע בב"ב?</p>	<p>א. בסוף מסכת מכות מובאים 2 סיפורים שרבי עקיבא ניחם את חבריו על חרבן הבית וחיזק בהם את הציפייה לגאולה, ובגלל זה ייחסו לו חשיבות לבוא ולהסב אצלו בליל הסדר שמסוגל זמנו לגאולה. ב. י"א שאין הכוונה שהסבו בעיר בני ברק, אלא הכוונה שהסבו על כרים של משי מבריק.</p>
<p>84</p>	<p>מגיד</p>	<p>מה הפירוש: 'הרי אני כבן שבעים שנה?' ומה היה גילו האמתי?</p>	<p>א. י"א שראב"ע היה בן 13, אך נעשה לו נס וצמחו לו 13 שורות לבנות של זקן לבן והיה נראה כמו בן 70 שנה. ב. י"א שראב"ע היה בן 18, אך נעשה לו נס וצמחו לו 18 שורות לבנות של זקן לבן והיה נראה כמו בן 70 שנה. ג. י"א שגילו האמתי היה 18 שנים, אבל בגלל שבן חמש למקרא, יוצא שגילו הרוחני היה 13 שנים, ובגלל הנס צמחו לו שערות לבנות בזקן, היה נראה כבן 70 שנה. ד. י"א שראב"ע היה בן 68 או 69, והוא היה קרוב מאוד לגיל 70 שנה. ה. י"א שראב"ע היה בגיל 18, ובא בגלגול של שמואל הנביא שמת בגיל 52, ומנין שנותיהם יחד הוא 70 שנה! ו. י"א שמרוב התמדתו ושקידתו בתורה יומם ולילה, תשש כוחו ונזרקה בו שיבה, וחזר להיות כזקן בן 70 שנה.</p>
<p>85</p>	<p>מגיד</p>	<p>מדוע לא זכה ראב"ע שתיפסק הלכה כמותו לומר יציאת מצרים בלילות?</p>	<p>בחסדי דוד (על התוספתא) ביאר היות ראב"ע היה גלגול של שמואל הנביא (ששמואל הנביא נפטר בגיל 52, והוא היה בן 18, ולכן הוא היה כבן 70 שנה), ושמואל הנביא היה גלגולו של קורח שיצא לחלוק על משה ואהרן, ואחת מטענותיו היו בעניין הציצית (ששאל את משה טלית שכולה תכלת חייבת בציצית או פטורה, וכשענה לו משה שחייבת, גיחך עליו), ולכן לא יכול היה ראב"ע לנצח את חכמים בויכוח על אמירת יציאת מצרים האמורה בתורה בפרשת ציצית, משום שאין קטיגור נעשה סניגור!</p>
<p>86</p>	<p>מגיד</p>	<p>"להביא לימות המשיח", מדוע נקרא המשיח בשם זה?</p>	<p>למשיח 4 שמות, וכולם נרמזים בשם 'משיח': מ- מנחם, שנאמר: 'כי רחק ממני מנחם משיב נפשי'. ש- שילה, שנאמר: 'עד כי יבוא שילה ולו יקהת עמים'. י- ינון, שנאמר: 'ינון שמו'. ח- חנינה, שנאמר: 'לא אתן לכם חנינה'.</p>
<p>87</p>	<p>מגיד</p>	<p>"כנגד ארבעה בנים דיברה תורה". מדוע לא כנגד ארבע בנות?</p>	<p>ע"ד ההלצה מתרצים כי מצאנו בנות חכמות, מצאנו בנות מרשעות, מצאנו בנות תמימות, אך בת שלא יודעת לשאול לא מצאנו...</p>
<p>88</p>	<p>מגיד</p>	<p>מדוע כתוב: 'אחד חכם, אחד רשע' וכו'? אחד ל"ל?</p>	<p>א. ללמדנו שלכל בן יש להתייחס באופן פרטני כמו לבן יחיד, וכדמצינו אצל בני משה דכתיב: 'אשר שם האחד גרשום וכו', ושם האחד אליעזר', ולא אמר: 'ושם השני אליעזר'. ואילו בקרבן התמיד כתיב 'ואת הכבש השני' וכו', ללמדנו שילדים אינם כבשים. ב. בעומק הדברים י"ל שאין הכוונה ל-4 בני אדם, אלא הכוונה שבכל בן יש פוטנציאל לכל אחד ואחד מ-4 הבנים, וגם החכם ביותר, ללא שימת לב, יכול ח"ו לסטות מדרך הישר, וכדמצינו שהיה כה"ג ששימש 80 שנה ולבסוף פירש רח"ל. ומאידך גם הרשע משכבר הימים, יכול בשעה קלה לחזור בתשובה וכדמצינו בגמרא שיש שקנו עולמם בשעה אחת.</p>
<p>89</p>	<p>מגיד</p>	<p>מדוע ב-4 הבנים אין הקבלה: חכם-טיפש או צדיק-רשע?</p>	<p>א. ללמדנו שאין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות, והרשע הוא בעצם טיפש שזה בדיק ההפך מחכם. ב. ללמדנו שבכדי לנצח רשע לא מספיק להיות צדיק, אלא צריך להיות חכם כדי להכיר בערמומיות הרשע ולהסיר המסווה מפניו. ג. ההקבלה היא: חכם המרבה לשאול- וכנגדו שאינו יודע לשאול, והתם שהוא הולך בתמימות- וכנגדו הרשע המתחכם נגד ה'. ד. י"א שאין בבנים שום הקבלה, אלא יש ששואל ויש שאינו שואל. וזה ששואל יש 3 דרכים: או ששואל כדי להחכים וזהו החכם, או ששואל כדי להקניט וזהו הרשע, או ששואל מכיוון שאינו יודע וזהו התם, ושאנו יודע לשאול אינו שואל. ה. יש 2 סוגי בנים: חכם וטיפש, החכם או שהוא חכם להטיב וזהו החכם המוזכר כאן, או שהוא חכם להרע וזהו הרשע המוזכר כאן. ויש טיפש, או שיתעניין וישאל וזהו התם, או שלא ישאל מאומה, וזהו שאינו יודע לשאול.</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

90	מגיד	מדוע 4 הבנים לא מופיעים בהגדה כפי הסדר בתורה: רשע, שאינו יודע לשאול, תם וחכם?	א. דרגו את הבנים לפי החכמה שלהם - החכם והרשע שניהם כבר בשלים בדעותיהם אלא שהחכם המובחר נכתב ראשון, ואחריהם מופיעים התם שעדיין לא בגר לגמרי, ושאינו יודע לשאול שכלל לא מבין. ב. על פי הקבלה ארבעת הבנים מקבילים לארבע מהספירות המקבילות לארבעת רגלי כיסא הכבוד: חסד, גבורה, תפארת ומלכות בהתאמה, ולכן הם מסודרים לפי סדר הספירות.
91	מגיד	מה ההבדל היסודי והמהותי בין שאלת החכם שלא הוציא עצמו מן הכלל, לרשע שכן הוציא עצמו מן הכלל?	א. החכם אומר: 'אתכם' שזה אני עמכם, אבל הרשע אומר: 'לכם' שזה לכם ולא לו, ולפי שהוציא עצמו מן הכלל - כפר בעיקר. ב. החכם אומר בדבריו: 'ה' אלו קינו', אבל הרשע אינו מזכיר. ג. כפי שמוכח בפסוקים החכם שואל את שאלתו למחרת הפסח, ככתוב: 'כי ישאלך בנך מחר לאמר, כלומר: קודם כל הוא עושה גם אם הוא לא מבין, ואח"כ מנסה להבין את טעמי המצוות ודקדוקיהן, בבחינת 'נעשה ונשמע'. אבל הרשע שואל תוך כדי עשיית והכנת הפסח: 'מה העבודה הזאת לכם', והוא לא מוכן לקיים מצוות לפני שהוא מבין אותם, לכן התשובה שהוא מקבל היא בהתאם... ד. החכם מדבר על קרבן הפסח, ולכן אינו יכול לכלול עצמו בין האוכלים, שכן הוא קטן, ואין שוחטים את הפסח על הקטן. אבל הרשע מדבר בכללות על כל עבודת הקודש, והוציא את עצמו מכל המצוות והחוקים, ולכן הרי הוא ככופר בעיקר. ה. החכם מדבר על דברים רוחניים: 'חוקים ומשפטים', והרשע מדבר על דברים גשמיים: 'מה העבודה הזאת'. משל לשני בני"א שעברו להתגורר במקום אחד, אבל הראשון מברר קודם על בתי כנסיות ובתי מדרשות, והשני מברר על עבודה ובילויים.
92	מגיד	מה פשר התשובה לבן החכם: 'אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן'?	א. בחרו לענות לו בצורה כזו של הלכה שכלל אינה מופיעה בתורה אלא בציווי חכמים זה, כדי להורות שצריך ללמד את הבן החכם את הלכות הפסח עד להלכה האחרונה. ב. מכיוון שנהגו לחלק לתינוקות קליות ואגוזים כדי שלא ישנו, ויראו את השינויים וישאלו, וכך ישמעו את סיפור יציאת מצרים, ובפרט לבן החכם ששואל כעניין ורוצה להחכים. לכן אומרים לו שיאכל את הממתקים שקיבל קודם שתיגמר הסעודה, כיוון שלאחר אכילת הפסח או המצה האחרונה שהיא זכר לקרבן פסח - אין אוכלים כלום, כדי שיישאר טעם הפסח או המצה בפה.
93	מגיד	מה פשר התגובה לבן הרשע: 'אף אתה הקהה את שיניו'?	א. י"א שהבן הרשע טוען שאין שום עניין לעשות זכר ליציאת מצרים, שכן עמ"י היו יכולים לגאול את עצמם לבד עוד קודם לזמן שנגאלו. ולכן מקהים את שיניו כמו אדם שאוכל בוסר ששיניו קהות, ללמדו ולחנכו שאי אפשר היה לצאת קודם לכן, כי אז הזמן היה בוסר, והראיה שבני אפרים חישובו את הקץ וטעו ב-30 שנה והרגום בני גת, ורק ה' הוא זה שגאל אותנו בזמן הראוי. ב. הבן הרשע לא מעוניין לאכול מצות וקרבן פסח, ומבחינתו מספיק לזכור את הסיפור בראש או בלב, וא"כ אפשר להקהות לו את השיניים, שכן אין לו בהם שימוש לעבודת ה'. ג. 'רשע' בגימטריה 570, אף אתה הקהה ותוריד ממנו את 'שניו' 366, נשאר 204 בגימטריה 'צדיק'.
94	מגיד	מה בא לרבות 'אף אתה הקהה את שיניו'?	מובא בגמרא בסוף מסכת סוכה בסוגיית משמר בילגה שנקנסו ב-3 קנסות בעקבות מעשה שהיה עם מרים בת בילגה, שאם תינוק מדבר שלא כהוגן, בידוע שזה מה שהוא שומע מאביו ואמו. ולכן אם יש לאדם בן רשע, חוץ מזה שהוא צריך להקהות את שיניו בנו, עליו להקהות גם אף את שיני עצמו...
95	מגיד	מדוע בכלל נושאים ונותנים עם הרשע?	מובא במדרש שלעתיד לבוא אברהם ויעקב לא יוכלו ללמד זכות על ישראל שחטאו לפי שאברהם גירש מביתו את ישמעאל, ויעקב גירש את אסנת בת דינה, אבל יצחק שסבל את עשו ונשותיו שהיו מקטירות לע"ז ובגלל זה כהו עיניו, אומר לקב"ה סגוריה על ישראל ומצילם. ולכן יצחק רצה לתת את הברכות דווקא לעשו ולא ליעקב, כדי שהברכות יחולו גם על רשעים כמו יוסף משיטא ויקום איש צרורות, שלמרות שחטאו רבות, ברגע האחרון נתעוררו לעשות תשובה. ולכן יש לקרב את הרשע בדרכי נועם, וכשם שבקטורת שמים את החלבנה שריחה רע, וב-4 המינים אוגדים גם את הערבה לקבץ את כל ישראל כולל הפושעים שבהם.
96	מגיד	מדוע בבן שאינו יודע לשאול נאמר: 'את פתח לו', בלשון נקבה, ולא 'אתה' בלשון זכר?	א. בנוהג שבעולם, שבילדים קטנים מטפלות הנשים ולא הגברים, כי שפתם רכה יותר, וסבלנותם גדולה יותר. ולכן כתוב 'את' בלשון נקבה, ללמדנו שיש ללמד את הבן שאינו יודע לשאול בפשטות ובסבלנות כמו אישה. ב. א' זו האות הראשונה באותיות ה-א'-ב', ו-ת' זו האות האחרונה, וזה רמז שצריך ללמדו הכל מההתחלה ועד הסוף. ג. ללמדנו שאם ח"ו אין לו אבא שילמדו, מצווה על האם ללמדו כפי יכולתה וכפי יכולתו.
97	מגיד	"ברוך שומר הבטחתו" - מדוע שהקב"ה לא ישמור הבטחתו?	א. כי הקב"ה אמר לאברהם שהוא יוציא את זרעו ברכוש גדול, וכיוון שלא מלו במצרים אינם חשובים כזרעו לקיים בהם ההבטחה. ב. בגלל שלא היו בפועל במצרים 400 שנה, לא הייתה ההבטחה לצאת ברכוש גדול מוכרחת בהם, ובכל זאת קיימה בהם. ג. הקב"ה התכוון לרכוש רוחני גדול והוא מתן תורה וקבלת המצוות, אך בסופו של דבר הוציאים ונתן להם גם רכוש גשמי גדול.
98	מגיד	"והיא שעמדה" - מה הכוונה? ומדוע מגביהם הכוס?	א. השכינה הקדושה ששומרת עלינו בהשגחה פרטית בכל רגע ורגע. ב. ההבטחה של הקב"ה היא עמדה לאבותינו ולנו. ג. והי"א ר"ת: ו' - 6 סדרי משנה, ה' - 5 חומשי תורה, י' - 10 הדברות, א' - 1 אלו קינו שבשמים ובארץ. ד. מרימים את הכוס ואומרים 'והיא' - האישה המשולה לגפן (אשתך כגפן פוריה) ששמרה על עצמה בצניעות ולא התערבה עם המצרים כמו שגפן לא מתערב עם שום פרי אחר, היא הזכות שעמדה לאבותינו ולנו. ה. 'כוס' בגימטריה 86, 'מילה' עם הכולל בגימטריה 86. לרמז שברית המילה השווה בגימטריה לכוס היא שעמדה לאבותינו ולנו, וכן זכות אברהם שהיה הראשון שמל עצמו למרות שהיה מבוגר, ואת בנו יצחק בגיל 8 ימים, והכוס מלא ביין אדום זכר לדם הברית. ו. 'היא' בגימטריה 16 רמז לחרב שבה היכה ה' את המצרים שיש בה 16 פיפות, וכנגדם שופכים מהיין של הכוס השני 16 פעמים (ב-10 המכות + 3 הסימנים שרבי יהודה היה נותן בהם + דם ואש ותמרות עשן). (ברכת אליהו)

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

99	מגיד	"אנוס על פי הדיבור" - לאיזה דיבור הכוונה?	<p>א. הדיבור של אברהם שאמר 'במה אדע כי אירשנה'.</p> <p>ב. הדיבור של הקב"ה בברית בין הבתרים שאמר 'ידוע תדע כי גר יהיה זרעך' וכו'.</p> <p>ג. הדיבור של יוסף שהביא את דיבתם הרעה של אחיו אל אביהם.</p>
100	מגיד	"בדמייך חיי" - דם הפסח ודם המילה. מתי מלו בני ישראל?	<p>א. בני ישראל קרבן פסח מבואר שגר שמתגייר צריך למול ולטבול קודם י"ד בניסן, וא"כ מסתמא גם בני ישראל מלו לפני י"ד בניסן (המאוחר ביותר בי"ג בניסן). ושמא יש לחלק בין גר שצריך למול קודם י"ד בניסן לישראל שלא מל שיכול למול אפילו בו ביום.</p> <p>ב. בתורה כתוב שמרחו את הדם על המשקוף, ויש מפרשים שלא רק את דם הפסח מרחו אלא היה מעורב בו קצת מדם המילה. וא"כ לא ייתכן שמלו כמה ימים קודם דלא מסתבר ששמרו את דם המילה כמה ימים דטבעו של דם לקרוש. אלא מסתבר שמלו באותו יום ששחטו הפסח והיינו בי"ד בניסן. אך מפשטות הפסוקים אין הכרח שמרחו גם את דם המילה.</p> <p>ג. במדרש כתוב שעמ"י לא רצו למול עצמם, אמר הקב"ה למשה צלה פסחך ורוח מגן עדן הייתה מוליכה את ריח הצלי בכל ארץ מצרים. ביקשו עמ"י ממשה לטעום מהפסח ואמר להם לכו מולו עצמכם ואז תאכלו, וכך עשו. א"כ משמע מזה שמלו בי"ד בניסן לקראת ערב.</p> <p>ד. ויש מפרשים שמלו בלילה ממש בליל ט"ו, ואע"ג שאין מלין בלילה, מ"מ הוראת שעה הייתה דמות, אי נמי אותו לילה האיר בקדושתו כיום, הה"ד 'הגדת לבנך ביום ההוא', והלא לא אמר הכתוב אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך והיינו בלילה בליל ט"ו? אלא על כרחך אותו לילה ליל שימורים הוא וכיום חשיב שלא שולטים בו המזיקים. ואע"ג שאסור לאדם למול ולצאת לדרך משום סכנה וכדמצינו אצל משה שלא מל את בנו בשעה שיצא ממדין למצרים, וצריך להמתין לפחות ג' ימים כדי שיתחזק הנימול, מ"מ באותו לילה שהיה ליל שימורים מן המזיקין הותר להם לעמ"י למול (ודווקא באותו זמן להראות גודל הנס) אע"ג שיוצאים למחרת לדרך היו שמורים מן הסכנה.</p> <p>ה. ליישב יחדיו את כל האמור לעיל צריך לומר שעמ"י נחלקו לכמה קבוצות (וכמו שמצינו בים-סוף ובעוד מקומות במסעיהם במדבר) הזריזים המקדימין הקדימו מספר ימים קודם לפסח, חלקם מלו בי"ד בסמוך לשחיטת הפסח (וכך יכלו למרוח על המשקוף גם את דם המילה) וחלקם לא מלו אלא לאחר שהריחו את בשר הקרבן של משה והתאוו לריח הבשר הצלוי שזה היה כבר ממש בלילה, מ"מ בהוראת שעה היה דינו כיום לענין זה.</p>
101	מגיד	מי מל את בני ישראל ביצי"מ?	<p>א. י"א כל אחד ואחד נתן חרבו על ירכו ומל את עצמו.</p> <p>ב. י"א משה היה מוהל, אהרון פורע, ויהושע משקה.</p>
102	מגיד	מיהם שנולדו מהולים?	<p>אם נחבר את כל המדרשים נקבל 19 אנשים שנולדו מהולים, ואלו הם: אדם הראשון. הבל. שת. חנוך. נח. שם. תרח. יעקב. גד. יוסף. משה. איוב. שמואל. דוד. כלאב. ישעיה. ירמיה. בלעם. זרובבל.</p>
103	מגיד	"וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה" - אם מת למה נאנחו?	<p>א. מלך מצרים לא מת אלא נצטרע, והיה שוחט כל יום 300 תינוקות ישראל לרחוץ בדמם, וע"כ נאנחו.</p> <p>ב. תמיד קיוו למותו שיבוא מלך רחמן ממנו, אך משראו שמלך החדש הרשיע יותר, אבדו תקוותם ונאנחו.</p> <p>ג. בדר"כ מלך חדש משחרר העבדים לחופשי, ומשראו שהמלך החדש ממשיך להחזיקם עבדים נאנחו.</p> <p>ד. כל מלך שמת מתבטלים גזרותיו, ומשראו שמת המלך ולא נתבטלו גזרותיו נאנחו.</p> <p>ה. המצרים חשבו שנאנקו על מות מלכם, אך באמת נאנקו מכובד העבודה ומזה התעוררו להתפלל אל ה' שיושיעם.</p> <p>ו. כל יום לא היה להם זמן להיאנח מכובד העבודה, אך ביום שמת מלך מצרים יום חופשי היה, ומצאו להם זמן להתאנח.</p>
104	מגיד	"כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" - כמה בנים הושלכו ליאור?	<p>א. יש דעות שעשרת אלפים תינוקות הושלכו ליאור.</p> <p>ב. יש דעות ששישים ריבוא (ילקוט ראובני שמות בשם מדרש חזית). ובגרסאות אחרות: "שישים ריבוא תינוקות עיברו נשות ישראל בלילה אחד, כולן הושלכו ליאור, ועלו בזכותו של משה" (מדרש רבה צ"ג ג).</p>
105	מגיד	"ובכל אלוהי מצרים אעשה שפטים" - אלו אלוהות היו במצרים?	<p>א. הנילוס - היאור.</p> <p>ב. הטלה - השה.</p> <p>ג. בכורות אדם בכלל, ופרעה בפרט.</p>
106	מגיד	מה היה ההיגיון של המצרים לעשות יותר מע"ז אחת, מה שלא מצינו אצל עמים אחרים?	<p>העבודה זרה של המצרים היתה כל הדברים הראשונים והבכורים. ולכן: הנילוס הוא הנהר הראשון היוצא מעדן כמבואר בפרשת בראשית, הטלה הוא המזל הראשון בגלגל המזלות, ובכור אדם וגם פרעה שהיה בכור היו עבודה זרה למצרים. ולעומת זאת עמ"י מקדישים כל דבר ראשון לקב"ה: בכור אדם - פדיון הבן, בכור בהמה טהורה, פטר חמור, ביכורים, ראשית הגז, וכו'. ולכן אמר ה' למשה לומר לפרעה בפעם הראשונה שיפגוש אותו: "בני בכורי ישראל!"</p>
107	מגיד	"אני ולא מלאך", "א"כ מדוע בתורה כתוב "ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף"?	<p>א. אמנם מכת בכורות הייתה ע"י הקב"ה בעצמו, אבל הרי היו צריכות להיות בלילה הזה גם מיתות "טבעיות", אלו מעם ישראל שהגיעה שעתם למות באותו לילה. על כך אומר הכתוב שבאותה לילה 'לא יתן ה' למשחית לבוא אל בתיכם', כדי שלא לתת פתחון פה למצרים לומר, שגם בני ישראל ניגפו על ידי מכת בכורות. (הגאון מווילנא)</p> <p>ב. המשחית נגפם למצרים, וה' הרג אותם. (כפלים לתושיה)</p> <p>ג. ה' היכה את הבכורים החיים, והמלאך המשחית נגף את העוברים במעי אמם. (מדרש)</p> <p>ד. ה' היכה את בכורי מצרים, ובאותו זמן נאסר על המשחית להכות בעולם. (רמב"ן)</p> <p>ה. בכורים מתו ע"י ה', והמשחית הכה את הגדול שבבית. (פענח רזא)</p> <p>ו. ה' יהרוג את המצרים ולא יתן למשחית לקטרג על עם ישראל בשעת סכנה. (זוהר)</p> <p>ז. הכוונה שה' לא יתן להשחתה לבא לבתיכם לנגוף. (אבודרהם)</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>108</p>	<p>מגייד</p>	<p>"ביד חזקה - זו הדבר", על איזה 'דבר' מדובר?</p>	<p>א. מדובר על מכת הדבר שבאה לאחר מכת הערוב. ב. י"מ שבכל מכה מ-10 המכות הביא הקב"ה על המצרים גם דבר. ג. י"א שהכוונה למיתת אדם, שבכל מכה ומכה היו אנשים מתים. ד. הכוונה למכת דבר, והזכירה בפני עצמה ללמדנו שהייתה בתוכה מכה יתירה, והיא שגם בני אדם מתו בה, ולא רק בהמות. ה. הכוונה ל-5 המכות הראשונות.</p>
<p>109</p>	<p>מגייד</p>	<p>"ובזרוע נטויה - זו החרב", על איזה 'חרב' מדובר?</p>	<p>א. החרב הוא כינוי לנקמה שעשה ה' במצרים. ב. הכוונה לחרב שאמרו לפרעה "פן יפגענו בחרב", והכוונה הייתה לפרעה, ומשום כבוד המלכות אמרו 'יפגענו'. ג. הכוונה לחרב שהרגו בכורות מצרים את אבותיהם כששמעו על מכת בכורות העתידה לבוא, ואבותיהם לא עשו דבר. ד. מדובר על השם המפורש שבו היה עושה משה את כל האותות והמופתים, והוא נקרא: חרבו של משה. ה. הכוונה למכת הערוב, והיינו שהזרוע הנטויה שהיא הערוב, הייתה כחרב האוכלת. ו. הכוונה למכת בכורות, שהייתה המכה האחרונה והקשה מכולם. ז. הכוונה ל-5 המכות האחרונות.</p>
<p>110</p>	<p>מגייד</p>	<p>"ובאותות - זה המטה", ומנין היה למשה מטה זה?</p>	<p>בילקוט שמעוני איתא: המטה שנברא בין השמשות נמסר לאדם הראשון בגן עדן, ואדם מסרו לחנוך וחנוך מסרו לשם ושם מסרו לאברהם ואברהם מסרו ליצחק ויצחק מסרו ליעקב ויעקב הוליכו למצרים, ובמצרים ניתן ליוסף, וכשמת יוסף נטלטל כל ביתו וניתן בפלטיין של פרעה, והיה יתרו אחד מחרטומי מצרים, וראה המטה, וחמד אותו בלבו, ולקחו, והביאו, ונטעו בתוך הגן שלו, ולא היה יכול לקרב אליו עד שבא משה לארץ מדין ונכנס לתוך גן ביתו, וראה את המטה וקרא את האותיות אשר עליו, ושלח ידו ולקחו. וראה יתרו ואמר: 'זה הוא האיש שהוא עתיד לגאול את ישראל ממצרים', לפיכך נתן לו צפורה בתו לאשה. והיה משה רועה ומנהיג באותו מטה את צאנו של יתרו מ' שנה.</p>
<p>111</p>	<p>מגייד</p>	<p>מדוע בעל ההגדה מזכיר (לפי חלק מהפירושים) רק את מכות דבר ובכורות?</p>	<p>א. מכת דבר כוללת את 5 המכות הראשונות, ומכת בכורות כוללת את 5 המכות האחרונות. ו-10 המכות נרמזו ב'יד' וב'זרוע' שבכל אחד 5 אצבעות, כך הכל 10 אצבעות שהם 10 המכות. ב. 10 המכות נחלקו ל-2, בחמש הראשונות פרעה הכביד את לבו, ובחמש האחרונות ה' הכביד את לבו. ג. במכת דבר היה נס מיוחד שבהמה ששייכת לישראל ומצרי בשותפות לא הייתה מתה, ולכן מוזכר בה 'ביד חזקה'. ובמכת בכורות גם בכורי ישראל היו צריכים למות כמו שאמרו המלאכים לקב"ה, שגם הללו עובדי ע"ז, ולכן מוזכר בה 'בזרוע נטויה' שהקב"ה הדף כביכול את המלאכים המקטרגים ולא הרג את בכורי ישראל.</p>
<p>112</p>	<p>מגייד</p>	<p>"דם ואש ותמרות עשן". מדוע מזכירים 'דם' פעמיים?</p>	<p>הדם שמוזכר פעם ראשונה "דם ואש ותמרות עשן" אין הכוונה למכת דם מעשר המכות, אלא לאות שמשה עשה לעם ישראל כדי שיאמינו לו. (הגאון מוילנא)</p>
<p>113</p>	<p>מגייד</p>	<p>"אלו עשר המכות" - באיזה חודש החלו המכות?</p>	<p>א. בחודש ניסן. (תוספות ר"ה) ב. בחודש אייר. (סדר עולם רבה) ג. בחודש אב. (רבנו בחיי) ד. בחודש שבט. לפיכך נקרא 'שבט' שבט למצריים. (מדרש פסיקתא זוטרות שמות פרק י')</p>
<p>114</p>	<p>מגייד</p>	<p>כמה זמן הייתה כל מכה?</p>	<p>א. כל מכה הייתה שבוע, והתראה 3 שבועות שהם 21 יום. (רש"י ורבנו בחיי) ב. כל מכה הייתה שבוע, והתראה 23 יום, יחד 30 יום. (מדרש הגדול) ג. כל מכה הייתה שבוע, והתראה 24 יום. (מדרש רבה) ד. ד"א כל מכה הייתה 24 יום, והתראה שבוע. (מדרש רבה) ה. כל מכה הייתה 30 יום, ובין מכה למכה היו 7 ימים. (רס"ג) ו. יש יוצאים מהכלל: הארבה נח בשבת, החושך היה 6 ימים, ומכת בכורות הייתה רגע אחד או לילה אחד.</p>
<p>115</p>	<p>מגייד</p>	<p>אלו מכות משה לא היה יכול לעשות ומדוע?</p>	<p>את שלוש המכות הראשונות: דם, צפרדע וכינים משה לא היה יכול לעשות. כי במכות דם וצפרדע היה צריך להכות את היאור, וכיון שהיאור הגן עליו כשאמו שמה אותו בתיבה - לא היה משה יכול לנהוג בכפיות טובה! ובמכת כינים היה צריך להכות את עפר מצרים, וכיון שהעפר הגן עליו כשהוא טמן את הנוגש המצרי בחול - לא היה משה יכול לנהוג בכפיות טובה! כמה חמור עניין הכפיות טובה אפילו לדבר דומם שמשריש באדם מידות מושחתות כמו פרעה הרשע.</p>
<p>116</p>	<p>מגייד</p>	<p>בחלק מהמכות משה התרה בפרעה ביאור ולא בארמון. לשם מה היה פרעה יוצא המימה בבוקר השכם על שפת היאור?</p>	<p>א. לנקביו, שהיה עושה עצמו אלוה ואומר שאינו צריך לנקביו, ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו. (רש"י ע"פ שמו"ר ט, ח) ב. היה יוצא לשחק בכדור. (אבן כספי) ג. היה יוצא לצוד חיות ועופות. (חזקוני) ד. היה יוצא לבדוק כמה מדרגות עלה הנילוס. (פסיקתא זוטא, ואבן עזרא) ה. היה מתגאה בכך שהנילוס עולה לקראתו. (חזקוני) ו. לעבוד ע"ז למים. (מדרש אגדה) ז. לצוות את עמו ועבדיו על תיקון היאור. (פסיקתא זוטא) ח. היה יוצא כדרך השרים לטייל בבוקר ולרכב אנה ואנה. (רשב"ם) ט. היה מטייל בבוקר כדי להרגיל התנועה קודם האכילה. וכן ראיית המים מועילה לראיית העיניים ולזככם. (אברבנאל) י. לרחוץ בשפת הנהר להאיר את העיניים. (חזקוני) יא. חוק למלכי מצרים לצאת שם פעמיים בכל חודש לזבוח זבחי החודש. (צרור המור) יב. היה יוצא ליאור בשביל מכשפות. יג. ד"א היה יוצא לחרף ולגדף. (מו"ק יח.)</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>117</p>	<p>מגיד</p>	<p>מדוע לקו המצרים במכת דם?</p>	<p>מידה כנגד מידה: א. המצריים לא הניחו את בנות ישראל לטבול לטהרתן. ב. בגלל שפרעה היה שוחט בכל יום 300 תינוקות לרחוץ בדמם. (וי"א תינוק אחד ליום במשך עשר שנים). ג. בגלל שהשליכו את תינוקות העברים ליאור והדגים היו אוכלים אותם, הדגה מתה והיאור באש. ד. בגלל ששפכו דם ישראל כמים.</p>
<p>118</p>	<p>מגיד</p>	<p>אלו מים נהפכו לדם?</p>	<p>א. לר' יהודה: רק מימי היאור נעשו דם. ב. לר' נחמיה: כל המים נעשו דם.</p>
<p>119</p>	<p>מגיד</p>	<p>מנין היה לחרטומי מצרים מים להפוך לדם?</p>	<p>א. קנו מעם ישראל בכסף. ב. לקחו מחוץ למצרים ששם לא הייתה מכת דם. ג. חפרו מתחת לאדמה, שרק המים מעל הארץ נהפכו לדם. ד. לקחו מי ים מלוחים שאינם ראויים לשתיה והם לא נהפכו לדם.</p>
<p>120</p>	<p>מגיד</p>	<p>מדוע פרעה לא שת לבו למכת דם?</p>	<p>א. כי מכת דם לא פגעה בו. ב. כי חשב שכל זה אחיזת עיניים. ג. ראה שבכסף משיגים מים, אמר פרעה לא אכפת לי, כי אם הדבר תלוי בכסף, הרי אני עשיר גדול. (מעם לועז)</p>
<p>121</p>	<p>מגיד</p>	<p>מדוע לא לקה פרעה במכת דם?</p>	<p>א. שמא יחזור למוטב. ב. האריך לו ה' אפו על שגדל משה בביתו. ג. כדי שיתגדל בעיני המצרים, ובאחרונה הוא לוקה. (משנת ר"א יט)</p>
<p>122</p>	<p>מגיד</p>	<p>מדוע במבול בזמן נח הדגים לא מתו, ובמכת דם הדגים מתו כדן מהפכו לדם?</p>	<p>א. במבול הדגים לא חטאו בחטאי דור המבול, אבל כאן היו אוכלים התינוקות שהשליכו המצרים ליאור, ולכן נענשו. (מעם לועז) ב. במכת דם הדגים מתו כדי להראות כדן להראות שמימי היאור נהפכו לדם בגלל המכה, ולא הייתה כאן אחיזת עיניים בעלמא, כמו שעשו חרטומי פרעה, אלא ממש דם בצבע, בטעם ובריח, והראיה שכל הדגה מתה. (מעם לועז)</p>
<p>123</p>	<p>מגיד</p>	<p>מדוע לקו המצרים במכת צפרדע?</p>	<p>מידה כנגד מידה: א. כי המצרים גזרו על ישראל לאסוף שקצים ורמשים, וצערם היה גדול מאוד לאספם בידיהם. ב. בגלל הגלות עם ישראל לא יכול היה להשכים בעוד לילה לעסוק בתורה ובתפילה. ג. מפני שרחל אמנו הייתה בוכה בכי תמרורים על גלות בניה, נענשו בצפרדעים שקולם נשמע בלי הפסק. ד. היולדות העבריות לא יכלו לזעוק בעת הלידה מחשש שהמצרים ישמעום וכאבם היה חזק יותר. ה. בגלל בכיותיהם של ישראל על בניהם שהיו משליכים ביאור. ו. בגלל שבטלו את ישראל מפריה ורביה, היו הצפרדעים מסרסים אותם שלא יהיו ראויים ללדת. ז. בגלל שהמצריות נגעלו מהעבריות כאילו הם דבר באוש, לכן ותבאש הארץ. ח. יבואו צפרדעים שגדלים במים ויפרעו מרשעים שביקשו לאבד אומה שעתידה לקבל התורה שנמשלה למים. ט. לפי שאמרו המצרים לישראלים לעשות טיט, השריץ ארצם צפרדעים הגדלים בטיט. י. לפי שהיו המצרים מפריעים להם בשנתם ומקיצים אותם לעבודה, גם הצפרדעים הפריעו להם לישון.</p>
<p>124</p>	<p>מגיד</p>	<p>איזו חיה זו הצפרדע המוזכרת?</p>	<p>א. הצפרדע שאנו מכירים שמקרקרת בקול גדול. ב. התנין שאנו מכירים כקרודיל. ג. בעל הטורים הביא שכתוב 'יסר' ג' פעמים במסורה, מלמד שעם הצפרדעים ועם הארבה היו נחשים והיו ממיתים בהם.</p>
<p>125</p>	<p>מגיד</p>	<p>כמה צפרדעים היו בהתחלה?</p>	<p>א. בפשטות כבר בהתחלה עלו מן היאור מלא צפרדעים. ב. י"א שצפרדע אחת גדולה היתה, והיו המצרים מכין אותה והיתה פולטת צפרדעים הרבה.</p>
<p>126</p>	<p>מגיד</p>	<p>כמה פעמים מוזכרת המילה 'צפרדעים' במכת צפרדע, ומדוע?</p>	<p>עשר פעמים, כנגד 10 מקומות שהיו בהם: בביתך, ובחדר משכבך, ועל מטתך, ובבית עבדיך, ובעמך, ובתנורך, ובמשארותיך, ובכה, ובעמך, ובכל עבדיך. (ילקוט מעין גנים יד)</p>
<p>127</p>	<p>מגיד</p>	<p>מדוע פרעה ביקש ממושה שרק מחר יסורו הצפרדעים, ולא כבר באותו יום?</p>	<p>א. כל מכה הייתה לפחות שבעה ימים ולא פחות, ואם פרעה היה מגלה עקשנות רבה, הייתה המכה נשארת עד שהיה מתחנן להסיר אותה. ולכן לא אמר היום, כי אותו יום היה היום השביעי, ולכן אמר למחר. ב. פרעה ראה במערכת הכוכבים שכבר הגיע זמן המכה להסתיים היום, ומשה יודע את זה, וחשב פרעה שאם יבקש מחר, משה יצא בדאי ח"ו, והיה מוכן לסבול עוד יום אחד בשביל זה. ואכן כך היה, במקום שתיפסק המכה באותו יום, המשיכה יום נוסף. (מעם לועז)</p>
<p>128</p>	<p>מגיד</p>	<p>מדוע משה צעק לה' דווקא במכת צפרדע ולא בשאר המכות?</p>	<p>א. בגלל שהמכה הייתה אמורה לסור באותו יום, ומשה אמר לפרעה 'התפאר עלי', ופרעה ביקש למחר כדי שמושה יהיה בדאי, וכיוון שכבודו של משה היה תלוי בעניין זה, לכן צעק וביקש מה' שיסורו מחר ולא היום, כדי שלא יצא בדאי ח"ו, וגם יהיה חילול ה'. ב. יש הלכה בתפילה שצריך להשמיע לאזנו, ובמכת צפרדע בגלל רעש הצפרדעים היה מוכרח לצעוק כדי להשמיע לאזנו.</p>
<p>129</p>	<p>מגיד</p>	<p>אלו בעלי חיים קיבלו שכר לשעה או לדורות על מעשה טוב שעשו?</p>	<p>העורב - לימד את אדם וחיה לקבור את המת ולכן זכו כל העופות למצוות כיסו דמן לאחר השחיטה. הצפרדעים - במכת צפרדע שנכנסו לתנור לא מתו ונשארו בחיים הגם שכל חבריהם מתו ותבאש הארץ. הכלב - שלא חרץ לשונו לבני ביציאת מצרים וזה שישליכו לו את כל הבשר הטריפה. החמורים - שסחבו את מטלטלי בני ביציאת מצרים זכו לפדיון פטר חמור אע"ג שהם בהמה טמאה. הציפורים - שאכלו את המן שפיזרו דתן ואבירים בשבת ומנעו חילול ה' זכו שבכל שבת שירה יניחו להם פירווי לחם.</p>

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>130 מגיד</p> <p>מדוע הצפרדעים שקפצו לתנורים קיבלו שכר חד-פעמי, והכלבים שלא נבחו קיבלו שכר עולמי?</p> <p>אומרים בעלי המוסר יותר קל לקפוץ לאש בווערת מאשר לשתוק כשרוצים לומר משהו... ולכן שכרם של הכלבים מרובה משכרם של הצפרדעים. (הרה"ק ר' דוד מטאלנא זצוק"ל)</p>	<p>130</p> <p>מגיד</p>
<p>131 מגיד</p> <p>מידה כנגד מידה: א. כי היו מכריחים את ישראל לטאטא הרחובות והדרכים, ולכן נהפך כל עפרם לכינים. ב. כי לא נתנו לישראל להתרחץ ולהתנקות מעבודת הלבנים. ג. יבוא דבר שנברא מעפר ויפרע מרשעים שביקשו לאבד אומה שמשולה לעפר.</p>	<p>131</p> <p>מגיד</p>
<p>132 מגיד</p> <p>א. מי שאינו מקשיב לאזהרה ראשונה ושנייה, אינו ראוי שיזהירו אותו בפעם השלישית, ולכן כל מכה שלישית הגיעה בלי התראה. 2. הרמב"ן מסביר שהסיבה שלא הייתה התראה במכות אלו היא כיוון שרק על מכה עם סכנת נפשות, ה' ברב חסדיו מתריע.</p>	<p>132</p> <p>מגיד</p>
<p>133 מגיד</p> <p>א. 14 סוגי כינים. ב. 24 סוגי כינים.</p>	<p>133</p> <p>מגיד</p>
<p>134 מגיד</p> <p>א. שאין השד שולט על בריה פחותה מכשעורה. (רש"י) ב. מכשף חייב לעמוד על הקרקע כדי לעשות כישוף, ובמכת כינים היו כינים בגובה של אמה, ולכן לא יכלו לעשות את הכינים. ג. השדים לא יכולים לברוא בריה כלל לא גדולה ולא קטנה, אלא שהם יכולים לאסוף בריות גדולות מסוף העולם, ואילו הקטנים אין אפשרות לאספם. (לפי הטעם הראשון והשלישי שהחרטומים לא הצליחו לברוא או להביא כינים בגלל היותם בריה קטנה, צ"ב, שהרי המדרש אומר שכמה סוגי כינים היו והקטן שבהם כביצת התרנגולת? אלא י"ל שזה היה בדרך נס, אבל מכיוון שעל דרך הטבע כינה היא בריה קטנה, לכן החרטומים לא יכלו לברוא או להביא אותה ממקום אחר. (מעם לועז)</p>	<p>134</p> <p>מגיד</p>
<p>135 מגיד</p> <p>א. ידוע שעשרת המכות הם כביכול כנגד 10 אצבעות שב-2 הידיים, לקיים מה שנאמר 'ביד חזקה ובזרוע נטויה', א"כ כל מכה היא 'אצבע', וע"כ אמרו שהאצבע של מכת כינים- אצבע אלוקים היא. ב. אצב"ע ר"ת: 'אין צריך בירור עוד'.</p>	<p>135</p> <p>מגיד</p>
<p>136 מגיד</p> <p>מידה כנגד מידה: א. כי היו שולחים את ישראל למדבר לצוד חיות רעות ולהכניסם לסכנת נפשות. ב. בגלל שהרג פרעה ילדי ישראל, החיות אחראיות לדרוש דמם, ככתוב מיד כל חיה אדרשנו. ג. בגלל שהכריחו את ישראל להיות רועי צאן על בקרם וצאנם, נענשו שצאנם נטרף. ד. בגלל שאילצו את ישראל לערוב בשר וחלב, קיבלו ערוביה של חיות רעות. ה. בגלל שנתערבו המצרים אלו באלו ע"י זנות, נענשו בערוב של חיות. ו. יבואו חיות ויפרעו מרשעים שביקשו לאבד אומה המשולה לחיות. ז. בגלל שביקשו לערוב את ישראל בשאר האומות, לכן שלח בהם ערוב.</p>	<p>136</p> <p>מגיד</p>
<p>137 מגיד</p> <p>יש חיה בים שנקראת סילונית או סירונית הים, [כיום נקראת בפי העם 'בת הים'] והם דומות קצת לבני אדם בעיקר בפלג גופם העליון, ולכן זרועות ארוכות עשר אמות (כ-5 מטר). והיו עולות על הגגות והורסות את הגג, והיו מושיטות ידיהן ופותחות הדלתות והיו חוטפין ילדיהן ועושים בהם השחתה גדולה. וי"א שזה מן תמנון.</p>	<p>137</p> <p>מגיד</p>
<p>138 מגיד</p> <p>בעצת הגלות החלו העם, ועבדי פרעה שמעו להם. ואילו בעצת השלכת התינוקות ליאור החלו עבדי פרעה, והעם שמע לקולם. ולכן במכות שהיו בהם מתים כגון ערוב, דבר ובכורות, התחילה המכה בעבדי פרעה. ובמכות שלא היו בהם מתים כגון צפרדע, כינים, שחין, ארבה וחושך, שם נענש העם תחילה ואח"כ עבדי פרעה. ואילו פרעה נענש ראשון בכל המכות שהוא היה ראש הפעור. (מעם לועז)</p> <p>[יש דעות שרק במכות כינים, שחין וחושך לא היו מתים, ולכן דווקא בהם לא הייתה התראה, אבל בשאר המכות כן היו מתים. וכאן מפורש לא כך, ולפי"ז צריך לטעם אחר מדוע דווקא בשלוש המכות הנ"ל לא הייתה התראה]</p>	<p>138</p> <p>מגיד</p>
<p>139 מגיד</p> <p>א. שגם אדמת מצרים שאין עליה בתים והמצרים יושבים עליה תתמלא בערוב ותישחת מפניו. (אבן עזרא) ב. גם האדמה שיש עליה בתים והם סגורים החיות ייכנסו שם והמצרים לא יוכלו להישמר מפניהם. (ספורנו) ג. גם בשדות ובכרמים וגם בחללה של ארץ מצרים יבוא הערוב. (מדרש שכל טוב) ה. שהחיות במכת ערוב ירגישו במקומם הטבעי ולא יפחדו מבני אדם. (מעם לועז) ו. יש חיה 'אדני השדה' או 'אדם השדה' או 'ידעוני', שקשורה בחבל טבורה לארץ, ודרכו ניזונת, וברגע שנחתך החבל היא מתה, ואף אותה הביא ה' במכת ערוב עם האדמה אשר היא עליה, אחרת היא לא תחיה. (חנכות התורה) וי"א שאלו הדודאים שמצא ראובן.</p>	<p>139</p> <p>מגיד</p>

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>עד עכשיו היה פרעה סבור שאין השכינה שורה אלא במדבר, ולכן אמר לשלחם. אבל עכשיו שאמר משה בשם ה' 'ושמתי פדות בארץ גושן', משמע שה' נמצא גם במצרים, א"כ ל"ל ללכת למדבר, לנו זבחו לאלוקיכם בארץ, כי מלוא כל הארץ כבודו. (מעם לועז)</p>	<p>מדוע במכת ערוב אמר פרעה: "לכו זבחו לאלוקיכם בארץ" (שמנות ה, כא)? והלוא כבר הסכים לשלוח אותם למדבר במכת צפרדע (שם ז, ד)?</p>	<p>מגייד</p>	<p>140</p>
<p>מידה כנגד מידה: א. כי הכריחו את ישראל לרעות מקניהם במדבר ובהרים. ב. היו משתמשים לחרישה בישראל במקום בבהמותיהם. ג. כיוון שהיו גונבים את מקנה ישראל בלי השב. ד. מפני שבני ישראל לא הספיקו לרעות מקניהם מחמת עבודת הלבנים.</p>	<p>מדוע לקו המצרים במכת דבר?</p>	<p>מגייד</p>	<p>141</p>
<p>האחד מישראל שמט לו המקנה היה בן האשה הישראלית שלומית בת דברי למטה דן, והוא בן איש מצרי הנוגש שהיכה את העברי, שבדיני ישראל היה כמצרי, כי עד מתן תורה אזלינן בתר האבא, ולאחר מתן תורה אזלינן בתר האימא. ופרעה חשב שהוא מישראל, וכיוון שבהמתו מתה לא נתקיים דבר משה, לכך "ויכבד לב פרעה". (מלבי"ם)</p>	<p>"לא מת עד אחד", מיהו האחד מישראל שמט מקנהו במכת דבר?</p>	<p>מגייד</p>	<p>142</p>
<p>מידה כנגד מידה: א. כי הכריחו המצרים את ישראל לחמם להם מים ולרחוץ אותם, ולכן נענשו שלא יכלו להתרחץ מחמת השחין. ב. כי היו ישראל מתועבים בעיניהם כמוכי שחין, לכן קיבלו שחין ונהיו מתועבים. ג. בגלל שביטלו את ישראל מפריה ורביה, גם הם נתבטלו ע"י השחין מפריה ורביה.</p>	<p>מדוע לקו המצרים במכת שחין?</p>	<p>מגייד</p>	<p>143</p>
<p>אמר רבי יהושע בן לוי 24 מיני שחין הביא הקב"ה על המצרים, רפואתו של מין אחד קשה למין אחר. שש פעמים כתוב 'שחין' בפרשה, ובכל מין יש בו ארבעה סוגים: חם, לח, קר, ויבש. נמצאו 24 מיני שחין. (מדרש הגדול ט, כד)</p>	<p>כמה סוגי שחין היו במכת שחין?</p>	<p>מגייד</p>	<p>144</p>
<p>מידה כנגד מידה: א. כי היו מאלצים את ישראל לנטוע כרמים וגנות ופרדסים, ולכן נגזר שיאבדו הכל. ב. לפי שהיו מלקים את ישראל וסוקלים אותם וצועקים עליהם, לכן הברד סקל אותם והרעמים במקום הצעקות.</p>	<p>מדוע לקו המצרים במכת ברד?</p>	<p>מגייד</p>	<p>145</p>
<p>א. יש גרסה ברש"י 'שמכת בכורות שקולה כנגד כל המכות', וכביכול כאן נתן לפרעה רמז על מכת בכורות העתידה לבוא. אך צ"ע מה הקשר? וכנראה זו טעות סופר שהיה ר"ת מ"ב, ובמקום לפרש זאת 'מכת ברד', פירשו זאת 'מכת בכורות'. ב. גרסה אחרת ברש"י: 'שמכת בצורת שבאה ע"י הברד שהכה את הפירות שבכרו כלומר שכבר התבשלו, שקולה כנגד כל המכות'. והיינו בעיני העם שלא היה להם מה לאכול, אך בעיני פרעה מכת בכורות הייתה קשה מכולם. (רש"י ע"פ עיקר שפתי חכמים) ג. עוד יש לומר מכת ברד קשה יותר ממכות שעברו, אבל המכות האחרונות היו קשים יותר. (רש"י ע"פ עיקר שפתי חכמים) ד. ידוע שיש לקב"ה 3 סוגי עונשים עיקריים, דור המבול ע"י המים, סדום ועמורה ע"י האש, ודור הפלגה ע"י הרוח שהפיצם לכל עבר. גם ב-10 המכות כל מכה הייתה שייכת לאחד מ-3 הדברים הנ"ל, למשל דם וצפרדע היו ממים, שחין מאש, ארבה מרוח. אבל בברד היו כל המגפות גם אש גם מים וגם רוח. ה. ידוע שהמכות נחלקו ל-3 קבוצות: דצ"ך עד"ש באח"ב, ולכן במכה הראשונה של הקבוצה האחרונה כבר רמז לו על המכה האחרונה, שבקבוצה זו תהא מכה ששקולה כנגד כולם.</p>	<p>מדוע במכת ברד נקט הלשון 'כל מגופתי'?</p>	<p>מגייד</p>	<p>146</p>
<p>נשאר תלויים ועומדים באוויר במשך למעלה מ-40 שנה (כנראה 41 שנה), וירדו על חמשת מלכי האמורי שבאו להילחם עם הגבעונים שכרתו ברית עם עמ"י ויהושע בן נון.</p>	<p>מה קרה עם שאריות הברד שירדו מהשמים אך לא הספיקו להגיע לארץ?</p>	<p>מגייד</p>	<p>147</p>
<p>מידה כנגד מידה: א. לפי שהכריחו לעבוד בכרמים ובשדות, לכן נענשו ואבדו הכל. ב. עניי מצרים שמחו אחר הברד ששבר הכל ולא היו צריכים לטפס על העצים ללקט אוכל, לפיכך הביא ארבה שיאכל את כל אשר הותיר הברד. ג. אמר הקב"ה יבוא ארבה שנקרא חילי הגדול, ויפרע ממצרים שבקשו לאבד אומה שנקראת חיילות (צבאות ה').</p>	<p>מדוע לקו המצרים במכת ארבה?</p>	<p>מגייד</p>	<p>148</p>
<p>א. היה מן אחד. (רש"י) [ומה שכתוב בתהלים שהיו שני סוגים: ארבה וילק, היינו שאחד אכל ואחד החשיך את מצרים] ב. 7 מינים היו, ולכן מזכיר הכתוב 7 פעמים 'ארבה'. (רבנו בחיי)</p>	<p>כמה סוגי ארבה היו במכת ארבה?</p>	<p>מגייד</p>	<p>149</p>
<p>א. כי יחד עם הארבה והצפרדעים היו נחשים, והיו נושכים את המצרים וממיתים אותם. (בעל הטורים) ב. הארבה היה מסמא להם את העיניים, ומתו הרבה מן המצרים. ג. המעט יבול שנותר מהברד נאכל ע"י הארבה, א"כ מוות ע"י רעב הוא דבר שכמעט בטוח. ד. בבעל הטורים מובא שהארבה נח בשבת, מדכתיב 'וינח ביום השביעי' וכו'. וא"כ אמר פרעה כל מכה אני מוכן לסבול, אבל מכת דת זה מוות בשבילי...</p>	<p>'ויסר מעלי רק את המוות הזה', מדוע פרעה התבטא על הארבה כמכת מוות?</p>	<p>מגייד</p>	<p>150</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>151</p> <p>מגייד</p>	<p>מדוע דווקא בהתראה למכת ארבה, מוזכר עניין 'והגדת לבנך', מה שלא מצאנו בשאר המכות?</p>	<p>א. כיוון שבמכה זו פרעה הסכים לשלוח את עם ישראל, אבל רק את הגברים ולא את הילדים הקטנים, ומשה אמר לו בנעריו ובזקניו נלך וכו'. א"כ כל הוויכוח במכה זו היה על הילדים הקטנים, וא"כ אין מקום מתאים מזה להעלות עניין 'והגדת לבנך'.</p> <p>ב. כתוב במדרש שמכח תפילתו של משה, מה שכתוב 'לא נשאר ארבה אחד'. זה תקף לדורות עד היום הזה, ולעולם לא תהיה במצרים מכת ארבה נוספת. וא"כ זו המכה היחידה שיד ה' נשארה בצורה מוחשית לדורי דורות, כך שאפשר להראות לה לבנים בכל דור ודור, ולקיים את 'והגדת לבנך' בהידור רב.</p>
<p>152</p> <p>מגייד</p>	<p>"לא נשאר ארבה אחד". מה החידוש?</p>	<p>אפילו המלוחים שמלחו כולם נעלמו שלא ייהנו מהמכה.</p>
<p>153</p> <p>מגייד</p>	<p>מדוע הצפרדעים נשארו לאחר סיום המכה ואילו הערוב והארבה הסתלקו?</p>	<p>מהערוב הם יכולים להנות לעשות מהעורות בגדים, ומהארבה אפשר להכין מיני מאכל ולכן שניהם נעלו לאחר המכה. אבל צפרדע שלא ראוייה לכלום, ואדרכה רק מסריחה במיתתה נשארה לאחר המכה כחלק מהמכה ככתוב 'ותבאש הארץ'.</p>
<p>154</p> <p>מגייד</p>	<p>מדוע לקו המצרים במכת חושך?</p>	<p>מידה כנגד מידה: א. לפי שהיו מכריחים את ישראל לעמוד עם נר על ראשם בלי לזוז, ונענשו שלא יכלו לזוז והיו בחושך מוחלט. ב. כדי להיפרע מהרשעים של ישראל בלי שהמצרים יראו זאת שלא יהיה חילול ה'. ג. חשבו המצרים לחבוש את ישראל במקום חושך וצלמוות בית האסורים, לפיכך הביא עליהם חושך. ד. מידה כנגד מידה על שהחשיכו ליבם ועיניהם של ישראל.</p>
<p>155</p> <p>מגייד</p>	<p>מדוע רק במכת חושך קשה לרש"י: 'ולמה הביא עליהם', מה שלא הוקשה לו בשום מכה אחרת? ומדוע צריך ע"ז 2 תירוצים ולא מספיק תירוץ 1?</p>	<p>א. אפשר לתרץ כי תכלית הכוונה של כל המכות הייתה שהמצרים יראו שכל המכה הוא רק על מצרים ולא על בני ישראל ככתוב והפלתו וכדו', ולכן מקשה רש"י דווקא על מכת חושך מכיוון שאצל המצרים היה חושך ולבני ישראל היה אור במושבותם, אבל מכיוון שהמצרים לא ראו את האור שהיה אצל בני"י, ע"ז מקשה רש"י "ולמה הביא עליהם חושך" מה הכוונה במכה זו משא"כ בכל המכות כנ"ל? וע"ז מתרץ רש"י תירוץ א' כי היו רשעים מבנ"י שלא רצו לצאת מהגלות והיה צריך להיות אפלה כדי שהמצריים לא יראו במפלתם. אבל עדיין קשה מניין ידעו המצריים שלבנ"י היה אור במושבותם שזה התכלית בכל המכות כנ"ל? אשר לכן מוסיף רש"י עוד תירוץ שחיפשו ישראל וראו את כליהם וכו', אומר לו אני ראיתי בביתך ובמקום פלוני הוא בזה מתרץ רש"י שעי"ז מצרים ידעו שבעת מכת חושך היה לבנ"י אור וראו מה שנמצא בביתו של המצרים.</p> <p>ב. ועוד א"ל דלרש"י הוקשה מדוע במכה זו היו 2 חלקים שונים בדרגת המכה, מה שלא מצינו בשאר המכות? וע"ז מתרץ רש"י דלהבדיל משאר המכות שהיו מיועדות רק למצרים, מכה זו הייתה מיועדת גם לרשעים שבבני ישראל, ולכן היו כאן כביכול 2 מכות במכת אחת. ובתוספת נופך א"ל: שגם בזמן שהקב"ה מעניש רשעים של ישראל, זה עדיין קצת אחרת מעונשם של אומות העולם, וחס עליהם משום כבודם ועושה זאת בהצנע.</p>
<p>156</p> <p>מגייד</p>	<p>כמה מתו מעם ישראל במכת חושך?</p>	<p>בפרשת בשלח נאמר 'וחמושים עלו בני ישראל', מה הכוונה וחמושים? (מלבד הפירושים האחרים, כמה זה 'חמושים' במספרים?) א. י"א אחד מתוך חמישה יצא, והשאר מתו במכת חושך לפי שהיו רשעים. (רש"י) ואם יצאו 600 אלף רגלי הגברים לבד מטף, יוצא שבמכת חושך מתו 2 מיליון וארבע מאות אלף מעם ישראל! ב. י"א אחד מחמישים עלה. (מכילתא) ואם יצאו 600 אלף רגלי הגברים לבד מטף, יוצא שבמכת חושך מתו 29 מיליון וארבע מאות אלף מעם ישראל! ג. י"א אחד מחמש מאות. (מכילתא) ואם יצאו 600 אלף רגלי הגברים לבד מטף, יוצא שבמכת חושך מתו 299 מיליון וארבע מאות אלף מעם ישראל! ד. וי"א אחד מחמישים אלף. (מעם לוועז) ואם יצאו 600 אלף רגלי הגברים לבד מטף, יוצא שבמכת חושך מתו 29 מיליארד 999 מיליון וארבע מאות אלף מעם ישראל! ה. יש שהביאו את כמות המתים באחוזים: י"א 80% מתו, י"א 98% מתו, וי"א 99.8% מתו מעמ"י. (בהלכה ובאגדה)</p>
<p>157</p> <p>מגייד</p>	<p>האם עמ"י לקו בעוד מכות חוץ ממכת חושך?</p>	<p>א. בפשטות לא. ולפי"ז צ"ע מדוע במכות הראשונות לא נאמר שה' יפלה ויבדיל בין עמ"י למצרים כשם שנאמר במכות ערוב ודבר למשל! ב. האבן עזרא מחדש חידוש עצום ומבהיל, וז"ל: "ולפי דעתי כי מכת הדם והצפרדעים והכנים היתה כוללת המצרים והעבריים, כי אחרי הכתוב נרדוף, ואלה השלש מעט הזיקו, רק מכת הערוב שהיתה קשה, השם הפריש בין המצריים ובין ישראל, וככה מכת הדבר והברד בעבור מקניהם, ולא כן בשחין ולא בארבה, כי הם יוצאים ממצרים"..." (שמות ז כד). ז"א שלפי דעתו של האבן עזרא עמ"י לקו ב-6 מתוך 10 המכות! ורק בערוב, דבר, ברד ובכורות לא לקו!</p>
<p>158</p> <p>מגייד</p>	<p>מדוע לקו המצרים במכת בכורות?</p>	<p>מידה כנגד מידה: א. עם ישראל נקראים בנו הבכור של ה', וכיוון שהתעסקו עם בנו בכורו של ה', ה' התעסק עם הבכורים שלהם. ב. לפי שפרעה היה שוחט 300 תינוקות מבכורי ישראל בשביל לרחוץ בדמם. ג. הנשים המצריות היו מזונות תחת בעליהן ולכל אישה היו כמה בכורים, וכולם מתו וככה נתגלה קלונם.</p>
<p>159</p> <p>מגייד</p>	<p>אלו 2 בכורות מצריים לא מתו במכת בכורות, ומדוע?</p>	<p>א. פרעה היה בכור, וניצל בעבור יספר בשמו של הקב"ה בכל הארץ. ב. בתיה בת פרעה הייתה בכורה, וניצלה בעבור שהצילה את משה ומשתה אותו מהיאור. (וי"א שרק הזכרים מתו, אבל הנקבות לא)</p>
<p>160</p> <p>מגייד</p>	<p>היכן מוזכרים המכות בתורה?</p>	<p>10 המכות מוזכרים בתורה בחומש שמות, 7 המכות הראשונות מופיעות בפרשת 'וארא', ו-3 המכות האחרונות מופיעות בפרשת 'בא', 'בא' בגימטריה 3.</p>

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>א. בדרך הלצה אומרים, שגם כשנותנים מכות, צריך להשאיר קצת לפעם אחרת, ולא הכל בפעם אחת... ב. 7 המכות הראשונות המכות המופיעות בפרשת וארא היו 7 ימים (לשיטת רש"י, יש חולקים), אבל 3 המכות האחרונות המוזכרות בפרשת בא לא היו בפועל 7 ימים: הארבה נח בשבת כמבואר בבעל הטורים ובפועל היכה רק 6 ימים, החושך היה רק 6 ימים כמבואר בפסוקים ע"פ רש"י, ומכת בכורות הייתה רגע אחד או לילה אחד. ולכן יש בהם עניין משותף ומוזכרים הם כיחידה בפני עצמה. ג. ב-3 המכות האחרונות היו 3 סוגי הבדלות המוזכרים בהבדלה של מוצש"ק: 1. ארבה- הארבה נח ביום השביעי כמבואר בבעל הטורים, וזה המבדיל בין היום השביעי לששת ימי המעשה. 2. חושך- למצרים היה חושך אפילה, ולבני ישראל היה אור במושבבותם, וזה המבדיל בין אור לחושך. 3. מכת בכורות- כל בכור מצרים גם אם היה בארץ אחרת וגם בכור של ארץ אחרת שהיה במצרים מת, ובכורות ישראל ניצלו, וזה המבדיל בין ישראל לעמים. ולכן 3 המכות האחרונות המסמלות הבדלה בין קודש לחול מופיעות כיחידה בפני עצמה.</p>	<p>מדוע 10 המכות לא מופיעות בתורה בפרשה אחת, ומדוע החלוקה היא 3-7?</p>	<p>מגיד</p>	<p>161</p>
<p>10 המכות מוזכרים בספר תהלים פעמיים: בפרק ע"ח, ובפרק ק"ה. פרק ע"ח: אֲשֶׁר שָׁם בְּמִצְרַיִם אֶתֹתָיו וּמוֹפְתָיו בְּשֹׁדֵה צֹעַן. וַיְהִפֹּךְ לְדָם יְאִרִיהֶם וַנִּזְלִיהֶם כֹּל יִשְׁתִּיּוֹן. יִשְׁלַח בָּהֶם עֶרֶב וַיֹּאכְלֵם וַיִּצְרְדֵם וַתִּשְׁחִיתֵם. וַיִּתֵּן לְחֹסִיל יְבוּלָם וַיִּגְיַעֵם לְאַרְבֶּה. יִהְרֹג בְּכָרְד גִּפְנֵם וְשִׁקְמוֹתָם בְּחִנְמֵל. וַיִּסְגֹּר לְכָרְד בְּעֵינָם וּמִקְנֵיהֶם לְרִשְׁפִים. יִשְׁלַח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ עֲבָרָה וְזַעַם וְצָרָה מִשְׁלַחַת מְלֹאכֵי רָעִים. יִפְלֹס נְתִיב לְאִפּוֹ לֹא חֲשָׁף מִמֹּת נִפְשָׁם וְחִיָּתָם לְדָבָר הַסְּגִיר. וַיִּהְיֶה כָּל בְּכוֹר בְּמִצְרַיִם רֹאשִׁית אוֹנִים בְּאֶהֱלֵי-חֵם. פרק ק"ה: שְׁמוֹ בָּם דְּבָרֵי אֶתֹתָיו וּמִפְתִּים בְּאֶרֶץ חֵם. שְׁלַח חֲשָׁף וַיִּחְשֹׁף וְלֹא מְרוֹ אֶת דְּבָרוֹ. הִפָּךְ אֶת מִימֵיהֶם לְדָם וַיִּמַּת אֶת דְּגָתָם. שָׂרַץ אֶרֶץ אֲרָצָם צִפְרֻדְעִים בְּחֲדָרֵי מְלֻכֵיהֶם. אָמַר וַיִּבֹא עֶרֶב כְּנִים בְּכָל גְּבוּלָם. נָתַן גְּשְׁמֵיהֶם בְּרֹד אֵשׁ לְהַבּוֹת בְּאֶרֶץ-חֵם. וַיִּהְיֶה גִפְנֵם וַתֵּאֲנָתֵם וַיִּשְׁבֹּר עֵץ גְּבוּלָם. אָמַר וַיִּבֹא אֲרָבָה וַיִּלַּק וַאֲיוֹן מִסְּפָר. וַיֹּאכַל כָּל עֹשֵׁב בְּאֶרֶץ-חֵם וַיֹּאכַל פְּרִי אֲדָמָתָם. וַיִּהְיֶה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ-חֵם רֹאשִׁית לְכָל אוֹנֵם.</p>	<p>היכן מוזכרים 10 המכות בספר תהלים?</p>	<p>מגיד</p>	<p>162</p>
<p>א. לפי שבהם לא נענשו בני אדם בעונש מוות. ב. מכיוון שבאו בלי התראה. ג. ואפשר ש-2 טעמים אלו, טעם אחד הם, שהרי למכה שאין בה סכנת נפשות לא התרה בו.</p>	<p>מדוע בפרק ע"ח בתהלים לא מופיעים מכות: כינים, שחין וחושך?</p>	<p>מגיד</p>	<p>163</p>
<p>כי בהם לא ביקש פרעה ממשה להסיר את המכה.</p>	<p>מדוע בפרק ק"ה בתהלים לא מופיעים מכות: דבר ושחין?</p>	<p>מגיד</p>	<p>164</p>
<p>בפרק ע"ח הקדים הערוב לצפרדע: י"א ללמדנו שהצפרדעים באו גם בערוב, וי"א משום שהערוב היה קשה מהצפרדע. ובפרק ק"ה הקדים הערוב לכינים ללמדנו שהכינים באו גם בערוב. אך עדיין צ"ע.</p>	<p>מדוע בפרקים ע"ח ו-ק"ה בתהלים לא מופיעים 10 המכות כפי הסדר המופיע בתורה ובהגדה?</p>	<p>מגיד</p>	<p>165</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>166</p> <p>מגיד</p> <p>רבי יהודה היה נותן בהם סימנים: 'דצ"ך' עד"ש באח"ב, לצורך מה?</p>	<p>מצינו בדברי רבותינו כמה וכמה הסברים, חלק מההסברים קצת סותרים לפשט הפסוקים, וצ"ע.</p> <p>א. רבי יהודה נתן סימנים לכל נחשוב שמכיוון שאין מוקדם ומאוחר בתורה, שמא סדר המכות היה שונה, ובפרט שבתהלים בפרקים ע"ח ו-ק"ה המכות כתובות בסדר שונה. אלא הסדר הוא כפי המופיע בתורה.</p> <p>ב. רבי יהודה היה רגיל לעשות סימנים שלא יטעה האדם, וכל אחד וטעותו שלו, מי בסדר המכות, ומי במספרם.</p> <p>ג. רבי יהודה היה חוזר על עשר המכות ע"י סימנים אלו, כמו ששינונו: לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה, שיזכור בנקל.</p> <p>ד. רבי יהודה בא לומר שהמכות לא היו כתובים על מטה האלוקים בתיבות שלימות (כדעת ת"ק) אלא בר"ת של סימנים אלו.</p> <p>ה. רבי יהודה בא לומר שהמכות לא היו כתובים על מטה האלוקים בזוגות (כדעת ת"ק) אלא בשלוש של סימנים אלו.</p> <p>ו. רבי יהודה בא ללמדנו שהמכות נחלקו ל-3 קבוצות: דצ"ך באו מהארץ, עד"ש הם מקריות, ו-בא"ח באו מהאוויר, וצירף להם את מכת בכורות לפי שנותרה לבדה.</p> <p>ז. רבי יהודה בא ללמדנו שלאחר כל 2 מכות, המכה השלישית באה ללא התראה, כלומר: כינים, שחין וחושך שהם האחרונות בכל אחד מ-3 הסימנים, באו ללא התראה. וצירף להם את מכת בכורות אע"פ שהייתה בה התראה, לפי שנותרה לבדה.</p> <p>ח. רבי יהודה בא ללמדנו שהמכות נחלקו ל-3 קבוצות: דצ"ך נעשו ע"י אהרון, עד"ש נעשו ע"י משה, ו-באח"ב נעשו ע"י הקב"ה.</p> <p>ט. רבי יהודה בא ללמדנו שהמכות נחלקו ל-3 קבוצות: דצ"ך נעשו ע"י אהרון, עד"ש נעשו ע"י הקב"ה חוץ משחין שנעשה ע"י הקב"ה משה ואהרון, ו-באח"ב נעשו ע"י משה חוץ ממכת בכורות שנעשתה ע"י הקב"ה.</p> <p>י. רבי יהודה בא ללמדנו שהמכות נחלקו ל-3 קבוצות: דצ"ך נעשו ע"י אהרון עם המטה, עד"ש נעשו ע"י משה ללא המטה, ו-באח"ב נעשו ע"י משה עם המטה.</p> <p>יא. רבי יהודה בא ללמדנו שכל מכה שלישית הנרמזת בסוף כל סימן, דהיינו: כינים, שחין וחושך, הייתה משמשת יחד עם השניים האחרות. וכשהייתה מכת כינים, היו עמה גם מכות שחין וחושך, אלא שהכינים היו עיקר המכה, וכן בשחין וכן בחושך. וכלל את מכת בכורות עם 3 המכות שקדמו לה, משום שהייתה עמה מכה נוספת שבשעה ששמעו הבכורים שהולכים למות, הרגו את אבותיהם שעיקבו את ישראל לצאת ממצרים, ומשום כך מכת בכורות דומה לשלושת המכות ששימשו כמה ביחד.</p> <p>יב. בסמוך נחלקו התנאים כמה מכות לקו המצרים על הים: לדעת ריה"ג - 50 מכות, לדעת ר"א - 200 מכות, ולדעת ר"ע - 250 מכות. סך כל המכות בצירוף 3 הדעות - 500 מכות, ולזה התכוון רבי יהודה בסימנים אלו, שמספרם של: דצ"ך - עד"ש - באח"ב' עולה 501 בגימטריה, לאמת את דברי התנאים שכולם אמת אמרו, ואלו ואלו דברי אלוקים חיים. ובגימטריה אין מקפידים על אחת יתר או חסר. וי"א שמנין אחד הנותר הוא כנגד מה שאמרו החרטומים במכת כינים: 'אצבע אלוקים היא'.</p> <p>יג. רבי יהודה בא ללמדנו שבדווקא הביא הקב"ה את המכות בסדר זה, וכן יעשה לעתיד לבוא בביאת משיח צדקנו בב"א, וכדברי המדרש שכטקסין של מלכים הביא הקב"ה על המצרים את המכות, וכידוע.</p> <p>יד. יש 3 סוגי אפיקורסים: י"א שאין ה' בעולם ומעולם גם לא היה, י"א שהיה אך יש לו שותפין, וי"א שהיה ועזב אותנו ואין השגחה פרטית. ופרעה היתל ב-3 טענות אלו, וכל קבוצה של מכות בא לעקור טענה אחרת מטענות הכפירה הנ"ל.</p> <p>טו. י"א שהסימנים מורים על תקופות שונות בשנה שבהם שימשו המכות: דצ"ך היו בתקופת תמוז, עד"ש בתקופת תשרי, בא"ח בתקופת טבת, ומכת בכורות בתקופת ניסן.</p> <p>טז. רבי יהודה בא ללמדנו, שמידת הדין הייתה מתוחה גם על עם ישראל, מכיוון שגם הם עבדו ע"ז כידוע, והקב"ה ברוב רחמיו פדה אותם ונתן כופר לנפשם, ועשה להם סימנים מכל דבר: במקום מכת דם שהיא הראשונה בסימן דצ"ך - קיבלו מצוות מילה, במקום מכת ערוב שהיא הראשונה בסימן עד"ש - נאמר להם 'פן תרבה עליך חיית השדה', מכת ברד שהיא הראשונה בסימן באח"ב - נתקיים בימי שמואל 'הלוא קציר חיטים' וכו'. ומסתמא היו כן כל המכות לצורך פדות נפשם של ישראל.</p> <p>יז. תפס רבי יהודה סימנים הללו שהם לשונות של שמחה: דצ"ך מלשון דיצה, עד"ש הוא לשון שמחה, באח"ב מלשון חיבה. ורצה לומר בזה שהשי"ת ישמחנו בחיבה בגאולה שלימה בב"א כמו שעשה בגאולת מצרים.</p> <p>יח. בדרך הלצה אומרים: מכות בלי סימנים אינם מכות...</p>
<p>167</p> <p>מגיד</p> <p>מדוע רבי יהודה היה נותן בהם סימנים, הרי סימנים אלו כבר היו חרוטים על המטה מששת ימי בראשית?</p>	<p>א. אולי נשתכחו סימנים אלו, ורבי יהודה הזכירם.</p> <p>ב. יתכן שהיו רשומים כולם כסימן אחד, ורבי יהודה חילקם ל-3 סימנים.</p> <p>ג. יתכן שהמכות היו חרוטות על המטה בשמותם המלאים, ורבי יהודה עשה את סימנם בר"ת.</p> <p>ד. י"מ שרבי יהודה התכוון לומר שהקב"ה נתן בהם במצרים סימנים בכל מכה ומכה.</p>
<p>168</p> <p>מגיד</p> <p>'וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים' - למה הכוונה?</p>	<p>א. בפשטות הכוונה שעם ישראל ראו את מה שה' עשה למצרים - גם אלו שרדפו אחריהם לים וגם אלו שנשארו במצרים.</p> <p>ב. יש אומרים שהקב"ה החייה את ישראל סבא הכוונה ליעקב אבינו כדי שיראה מה קרה למצרים הסבא או לשר של מצרים.</p>
<p>169</p> <p>מגיד</p> <p>כיצד נקרא השר של מצרים בשמיים?</p>	<p>א. יש אומרים מצרים שמו.</p> <p>ב. יש אומרים עוזא שמו.</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>170</p> <p>מגייד</p>	<p>"ויאמינו ובמשה עבדו", מדוע משה רבנו מוזכר בהגדה רק פעם אחת כבדרך אגב?</p>	<p>א. כדי שלא יטעו לומר ח"ו שמשה היה זה שעשה את הנסים, אלא הוא היה רק השליח של הקב"ה. ב. בגלל שברוב שנות השעבוד הוא כלל לא היה במצרים. ג. בגלל שהוא לא התפלל על עם ישראל שיגאלו. ד. בגלל שבסנה הוא התווכח עם הקב"ה שבוע ימים, ולא מיהר ללכת למצרים בציווי ה'. ה. בגלל שבסנה הוא דיבר לשה"ר על עמ"י: 'והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי'. ו. בגלל שבהגדה מזכירים את ההבטחה להיכנס לארץ ישראל, ומשה לא זכה להיכנס לארץ, ואין ראוי להזכיר קלונו. ז. י"א שמכיוון שמשה ואהרון היה הראשונים שעשו והדגימו לכולם את ליל הסדר, ומן הסתם הם היו ממחברי ההגדה, ומחמת הענווה שלהם לא הזכירו שם עצמם, וכמו שאמרו 'ונחנו מה', וכמו שכתב משה 'ויקרא' א' זעירא.</p>
<p>171</p> <p>מגייד</p>	<p>מדוע אהרון הכהן לא מוזכר בהגדה אפילו לא פעם אחת?</p>	<p>א. כדי שלא יטעו לומר ח"ו שאהרון היה זה שעשה את הנסים, אלא הוא היה רק השליח של הקב"ה. ב. בגלל שהיה משבט לוי- הוא לא השתתף בעצם עבודת הפרך. ג. בגלל שהוא לא התפלל על עם ישראל שיגאלו. ד. בגלל שבהגדה מזכירים את ההבטחה להיכנס לארץ ישראל, ואהרון לא זכה להיכנס לארץ, ואין ראוי להזכיר קלונו. ה. י"א שמכיוון שמשה ואהרון היה הראשונים שעשו והדגימו לכולם את ליל הסדר, ומן הסתם הם היו ממחברי ההגדה, ומחמת הענווה שלהם לא הזכירו שם עצמם, וכמו שאמרו 'ונחנו מה', וכמו שכתב משה 'ויקרא' א' זעירא.</p>
<p>172</p> <p>מגייד</p>	<p>"וינצלו את מצרים- עשאוה כמצולה שאינ בה דגים, דבר אחר: כמצודה שאין בה דגן". מה ההבדל בין 2 הפירושים?</p>	<p>א. היו למצרים 2 סיבות "לכעוס" על עמ"י: גם שהם יצאו מצרים והפסיקו להיות עבדים, וגם שלקחו להם את כל הכסף והזהב. עמ"י נמשלו לדגים, וא"כ הפי' שעשאוה כמצולה שאין בה דגים, מורה על הכעס שעמ"י ברח ממצרים. ואילו הפי' שעשאוה כמצודה שאין בה דגן, מורה על הכעס שעמ"י לקחו להם את כל הכסף והזהב, וכמו חיה שנכנסת למלכודת ולבסוף בורחת עם הפיתיון. ב. עשאוה כמצולה שאין בה דגים- מורה על ביזת מצרים, ו-עשאוה כמצודה שאין בה דגן- מורה על ביזת הים שהייתה גדולה יותר.</p>
<p>173</p> <p>מגייד</p>	<p>כיצד לקחו מהמצרים שמלות, הרי לא שינו מלבושם?</p>	<p>א. י"א שנתנום לערב רב. אבל צ"ע דהתורה במפורש אמרה לתת לבנים ולבנות שלהם? ב. בשמלה אחת שמו את משארותם, ובשמלה השניה הלכו 40 שנה במדבר בציווי ה' לזכור את יציאת מצרים. וזה כעין גזירת הכתוב שהתיר להם אפילו שזוהרו בדבר. ג. אולי המצרים העתיקו את בגדיהם של העברים בעבר, ולכן כעת אין בכך משום שינוי הלבוש. ד. אפשר לבאר שמה שלא שינו לבושם היה משום שמלבושי המצרים היו קצרים מדי ולא צנועים, ולכן לקחו מהגדולים ושמו על בניהם הקטנים, שמכיוון שהבגד היה גדול עליהם, לא היה בזה חוסר צניעות. ה. י"א שקרעום ותפרום מחדש. ו. י"א שבזמנם המצרים והעברים היו לובשים אותם מלבושים ואין בזה משום שינוי מלבוש.</p>
<p>174</p> <p>מגייד</p>	<p>רש"י בחומש אומר שהשמלות היו חשובים להם יותר מהכסף והזהב, מדוע?</p>	<p>א. כיוון שהם הולכים למדבר, שם הכסף והזהב לא שימושים כ"כ, הם היו צריכים יותר בגדים ללבוש מאשר כלי כסף וזהב. וכמו עני שאין לו בגד לגופו שמעדיף קודם להתלבש ואחר כך כסף לדברים אחרים. ב. עם ישראל לקחו לעצמם בגדים חדשים לחג הפסח ולשבת שנצטוו עליה בהמשך במרה, ובגלל שזה לצורך מצווה, זה היה יותר חשוב להם מכלי כסף וזהב. ג. יש אומרים שבשמלות אלו עטפו את המצות שאפו להם במצרים, ובגלל חיבוב המצווה- השמלות היו חשובות להם יותר מהכסף והזהב. ד. יש שאלה כיצד לקחו שמלות מהמצרים? הרי לא שינו מלבושם? ואחד התירוצים הוא שאותם שמלות היו במקור של ישראל, שהעתיקום המצרים, ובזמן היותם עבדים נבצר מהם ללבוש בגדי מלכות, וכעת חזרו ללבוש בגדי אבותיהם ולכן היו השמלות חשובים להם יותר מהכסף והזהב מהעניין הסנטימנטלי שבדבר.</p>
<p>175</p> <p>מגייד</p>	<p>מדוע עמ"י שאלו מהמצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות ולא לקחו במתנה?</p>	<p>"ושאלה אשה משכנתה" - במתנה גמורה וחלוטה, שהרי כתוב 'ונתתי את חן העם'. כמו 'שאל ממני ואתנה גוים נחלתך'. זהו עיקר פשוטו ותשובה למינים. כלומר השאלה כאן הכוונה לבקש במתנה ולא בתורת השאלה על מנת להחזיר (רשב"ם)</p>
<p>176</p> <p>מגייד</p>	<p>מדוע חז"ל משבחים את משה שהתעסק בעצמות יוסף ולא בביזת מצרים? הרי גם הביזה שהתעסקו בה עמ"י הייתה בציווי ה'?</p>	<p>נראה שגם משה התעסק במצווה זו לקחת רכוש מצרים, אלא שהוא התעסק בשורש הדבר שהוא עצמות יוסף, מפני שיוסף היה השורש של כל הרכוש של מצרים, יוסף הוא המשביר, בזכותו אספו בר ותבן ועלה הנילוס שביאור ונתברך בדגים, וכך הפכה מצרים בזכותו של יוסף למדינה עשירה בעולם, נמצא, שהמציאות של ישראל במצרים הייתה סיבת העושר של מצרים, ולכן הגיע להם לצאת ברכוש גדול. ואחר שיצאו ממצרים רוקנו אותה מבחינה פנימית מכל תוכן וממילא התרוקנה גם מהרכוש, וכך אמרו חז"ל "וינצלו את מצרים. אמר רבי אמי: מלמד שעשאוה כמצודה שאין בה דגן. וריש לקיש אמר: עשאוה כמצולה שאין בה דגים".</p>
<p>177</p> <p>מגייד</p>	<p>מדוע בביזת מצרים לא נטלו ישראל אף מאוצרותיו של פרעה שעתידיים היו לקחת בביזת הים?</p>	<p>א. אפשר שזה מכיוון שהקב"ה אמר 'ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה', ופרעה לא היה שכיניו של אף ישראלי. ב. הרי פרעה עשה עצמו עבודה זרה, וממילא כל נכסיו היו של ע"ז, והיו אסורים בהנאה. אך כשטבע פרעה בים הודה ואמר 'מי כמוכה באלים ה'', וא"כ ביטל הוא גופו את הע"ז שלו, ומעתה הותרו נכסיו בהנאה, וזכו בהם ישראל בהיתר. ג. במכילתא פרשת בשלח (מס' דויהי פרשה א) מובא: "ואת עמו לקח עמו - שלקחן בדברים אמר להם דרך בני מלכים להיות מנהיגין בסוף וחיילותיהם מקדימין לפנייהם אבל אני אקדים לפניכם שנא' ופרעה הקריב. דרך בני מלכים כל העם בוזזין ונותנין לפניו והוא נוטל חלק בראש אני אשווה אתכם בבזה שנאמר שם אחלק שלל. ועוד שאני אפתח לכם אוצרות כסף ואוצרות זהב ואבנים טובות ומרגליות ואתן לכם לכך ואת עמו לקח עמו בדברים". א"כ זה היה מכוון מן שמיא כדי שתהיה למצרים סיבה לרדוף אחרי בני"י לים-סוף ושם ה' יפרע מהם כמעלליהם. ד. ה' ריחם על עמ"י שיצטרכו לסחוב כ"כ הרבה משקל, ולכן הוא 'ארגן' להם משלוח לפחות עד ים-סוף... ה. כשאדם מקבל מתנות בב' פעמים זה יותר משמח ומרנין מאשר לקבל בפעם אחת - גם אם זה אותו כמות.</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>178</p>	<p>מגיד</p>	<p>מדוע בחרה התורה להשתמש בביטוי זה של 'השאלה' לעורר ספיקות אצל הגויים שמא נהגנו בדרך לא ישרה ולא קיימנו את הבטחתנו להחזיר את הכלים? וכי שאכן היה בימי אלכסנדר מוקדון שהמצרים תבעו את ישראל לדין על הכסף והזהב שנטלו מהם ולא החזירו (סנהדרין צא, א)?</p>	<p>א. כדי לגרות את פרעה ואת המצרים לרדוף אחרי בני לים-סוף ושם להינקם מהם. ומאותה סיבה הקב"ה השאיר את בעל צפון על תלו ולא פרג בו שהוא היה כביכול הממונה על הכסף והזהב בעיני המצרים. ומאותה סיבה אמר הקב"ה לבני לים שיחזרו לאחוריהם, כדי שפרעה יחשוב שהם מבולבלים ולא יודעים לאן ללכת וכך ה' חיזק את לבו לרדוף אחריהם לים סוף. ב. נראה שהקב"ה רצה להעמיד אותנו במבחן זה אם נאמין שהדבר מגיע לנו כבני חורין. ואם נאמין בזאת חזקה גם על אומות העולם שיבינו זאת כפי שמצרים בתחילה הבינו זאת "ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם". והנה בויכוח שהתנהל לפני אלכסנדר מוקדון מובא בגמרא: "אמר גביהא בן פסיסא לחכמים: תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס, אם ינצחוני - אמרו להם: הדיוט שבנו נצחתם, ואם אני אנצח אותם אמרו להם: תורת משה רבינו נצחתכם. נתנו לו רשות והלך ודן עמהן. אמר להן: מהיכן אתם מביאים ראייה? - אמרו לו: מן התורה. - אמר להן: אף אני לא אביא לכם ראייה אלא מן התורה. שנאמר (שמות יב) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה - תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא, ששיעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה. אמר להן אלכסנדרוס מוקדון: החזירו לו תשובה! אמרו לו: תנו לנו זמן שלשה ימים. נתן להם זמן, בדקו ולא מצאו תשובה. מיד הניחו שדותיהן כשהן זרועות, וכרמיהן כשהן נטועות וברחו, ואותה שנה שביעית היתה". לכאורה קשה איך זה שחכמי ישראל לא ידעו להשיב תשובה ושלאו הדיוט לשם כך? ואיך זה שהמצרים כל כך לא הצליחו לדחות את דבריו, ולומר שישראל היו עבדים לפרעה, ובתור שכאלה היו חייבים לעבוד עבורו? ולפי הנ"ל שהביטוי "שאלה" נאמרה ככוונה לאפשר את הטעות הזאת שהם רק לקחו את הכלים בהשאלה ע"מ להחזיר, כדי שעמ"י יצטרכו להתמודד אם השאלה לבד, האם מגיע להם הרכוש הגדול, בגלל שהם בני חורין והשעבוד בהם לא היה צודק, או שהם עבדים בעצם ולא מגיע להם כלום. לכן בשעת משבר רוחני, נסתם לבם של חכמי ישראל, ולא יכלו לתת תשובה מתאימה לחכמי מצרים, ודוקא יהודי פשוט שכנראה היתה לו אמונה פשוטה ידע מה להשיב להם.</p>
<p>179</p>	<p>מגיד</p>	<p>כמה אנשים יצאו ממצרים?</p>	<p>גברים מעל גיל 20 - 60 ריבוא כלומר 600 אלף: י"א שבאמת היו יותר משש מאות אלף: שש מאות אלף ושלושת אלפים, וחמש מאות וחמישים. כמבואר בספר במדבר. (מדרש הגדול ומכילתא דרשב"י). וי"א שהיו שש מאות אלף חסר אחד, והשלים להם הקב"ה ועלה מספרם 60 ריבוא, כמו שעשה כשירדו יעקב ובניו למצרים שהשלים להם למנין 70 לפי חלק מהדעות. טף - ילדים קטנים פחות מגיל 20: י"א 80 ריבוא קטנים, שהם 800 אלף (מדרש רבה שיר השירים ו, ד). וי"א כנגד כל גדול היו 5 קטנים [שאבותיהם מתו במכת חושך], שהם 3 מיליון קטנים (תנחומא ישן פרשת נשים - בשיטה מקובצת מביא מאחד הגאונים ז"ל שסך כל היוצאים ממצרים כולל הנשים והטף היו 20 מיליון איש חוץ מהערב רב! ערב רב - תערובת של אומות שנתגיירו לפי שעה: י"א פי 2 מישראל, דהיינו 120 ריבוא, שהם מיליון ומאתים אלף איש. דברי ר' ישמעאל. (מכילתא) י"א פי 3 מישראל דהיינו 180 ריבוא, שהם מיליון ושמונה מאות אלף איש. (מדרש הגדול) י"א פי 4 מישראל, דהיינו 240 ריבוא, שהם 2 מיליון וארבע מאות אלף איש. דברי ר"ע. (מכילתא) וי"א פי 6 מישראל, דהיינו 360 ריבוא, שהם 3 מיליון ושש מאות אלף איש. דברי ר' נתן. (מכילתא)</p>
<p>180</p>	<p>מגיד</p>	<p>"אילו הוציאנו ממצרים", מדוע בפרשת בא פרק י"ב כתוב פעמיים (גם בפס' מ"א וגם בפס' נ"א) שיצאו ממצרים?</p>	<p>א. הראשון מדבר על הרשות שה' נתן להם לצאת, והשני מדבר על היציאה בפועל מגבול מצרים. (רמב"ן) ב. הראשון מדבר על מלאכי השרת שהיו במצרים לשמור על עם ישראל, והשני מדבר על עם ישראל עצמם. (ש"ך) ג. הראשון מדבר על הערב רב שהתגיירו ויצאו ראשונים, והשני מדבר על עם ישראל. (כלי יקר) ד. הראשון מדבר על הקרובים ליציאה לפנות בוקר, והשני מדבר על הרחוקים שיצאו לאחר כמה שעות מתחילת היום. ה. גם בגאולה זו וגם בגאולה העתידית בעזה"י יש 'התחלת הגאולה' וזה המוזכר ראשון, ויש 'סוף הגאולה' שזה המוזכר שני. ו. הראשון מדבר על יציאת הגוף בפועל, והשני מדבר על יציאת הרוח והנפש, שה' ניקה אותם מטומאות מצרים, וכנגד כל יציאה משער טומאה הכניסם לשער של קדושה.</p>
<p>181</p>	<p>מגיד</p>	<p>מדוע בפרשת 'בשלח' כתוב 'ויהי' לשון צער, ולא 'והיה' לשון שמחה?</p>	<p>א. י"א שרק 'ויהי בימי' הוא לשון צער, אך 'ויהי' לפעמים משמש לשון צער ולפעמים משמש לשון שמחה. ב. פרעה היה מצטער ששלח את בני ישראל (או את הערב רב) מארצו. (מגילה י' ג. המצרים היו מצטערים שבני ישראל יצאו ממצרים, ויותר אין מי שיתפלל עליהם. (דעת זקנים) ד. המצרים היו מצטערים ששלחו את בני ישראל, ואין להם יותר עבדים. (שיר השירים רבה) ה. המצרים שלחו את ישראל מתוך צער מחמת המכות שקיבלו מה'. (מדרש רבה) ו. היו ישראל מצטערים על ששלח עימם פרעה את הערב רב. (אור החיים) ז. משה היה צועק ומצטער שנתייגע כ"כ, ולבסוף לא יזכה להיכנס לא"י. (מדרש רבה) ח. הכנענים בא"י הצטערו, שידעו שהגיע זמנם לעזוב את הארץ בשביל עם ישראל. (תנחומא) ט. הקב"ה הצטער שמעתה שיצאו ישראל ממצרים לא יהיה מי שעל ידו יתנקם ה' בפרעה הרשע. (תנחומא) י. אפשר לבאר שפרעה עמד בדרך וליווה את עם ישראל, ולכן זה נקרא שהוא שילח אותם, ולכן עם ישראל היו בצער כי ידעו שהוא יקבל שכר על כך שליווה אותם אפילו שהיה רשע גדול. יא. יש שמבארים שעם ישראל ביקשו רשות מפרעה, כיוון שעבד שברח לא מקבל הענקה, והם רצו שהכסף והזהב ששאלו מצרים יהיה שלהם מדין הענקה ללא 'בעיות הלכתיות'. אבל הצער הוא מצריכים עזרה מרשע גדול כמו פרעה כדי לקיים את המצווה כהלכתה.</p>

'וכאן הבן שואל'

ל קט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>182 מגיד "אילו קרע לנו את הים". בזכות מי או מה נקרע הים?</p>	<p>א. בזכות אברהם אבינו שביקע עצי עולה לעקידת יצחק בנו. ב. בזכות יעקב אבינו שנאמר ופרצת ימה וקדמה. ג. בזכות יוסף הצדיק שגבר על יצרו ולא התפתה לדבר עבירה עם אשת פוטיפר, "הים ראה וינוס" - מה ראה? ארונו של יוסף. ד. בזכות ברית המילה, שנאמר 'לגוזר ים סוף לגזרים' אל תיקרי לגזרים אלא לגוזרים. ה. בעצם אם נתבונן כל הסיבות הנ"ל קשורים באגודה אחת סביב עניין ה'מילה'. שכן אברהם אבינו הראשון שנצטווה על המילה וזה היה מעשרה נסיונות שנתנסה בהם, והוא ביקע עצי עולה כשהלך לשחוט את בנו יחידו שמל אותו לראשונה בהיסטוריה בגיל 8 ימים, וגם במילה וגם בעקידה היה עניין של 'סכין ודם'. יעקב אבינו לא ראה טיפת קרי מימיו שנאמר ראובן בכורי אתה כוחי וראשית אוני. יוסף שמר על עצמו בקדושה ובטהרה ולכן הוא נקרא 'יוסף הצדיק' והוא כנגד היסוד כידוע. א"כ הכל קשור לעניין הברית מילה.</p>
<p>183 מגיד "אילו קרע לנו את הים". כיצד קרע משה רבנו את הים בידו או במטהו?</p>	<p>א. בפשטות משה רבנו קרע את הים במטהו כשם שעשה במכות מצרים, וי"א שמטה משה מרובע היה (ולא עגול) ובכל צד היו חקוקים בו שמות קדושים, בצד אחד עשה את המכות, בצד אחד היכה את הים וקרע אותו לגזרים, וב-2 הצדדים הנוספים הוציא מים מהסלע (אחד המוזכר בספר שמות והשני המוזכר בספר במדבר שבגללו לא זכה משה להיכנס לארץ). ב. הגאון מוילנא מפרש בדיוק להיפך, שה' אמר למשה "הרם את מטך" לא כדי להשתמש בו, להיפך, להראות לכולם שאתה לא משתמש בו. "ונטה את ירך" השניה "על הים ובקעהו". דהיינו המטה כלל לא קשור לקריעת ים-סוף.</p>
<p>184 מגיד "אילו קרע לנו את הים", מדוע נחשון בן עמינדב קפץ ראשון למים ולא משה רבנו המנהיג של עמ"י?</p>	<p>א. משה היה בבחינת 'חכמה', ואין היגיון לקפוץ למים אלא להמתין עד שיהיה אפשר לעבור בצורה הגיונית. אבל נחשון בן עמינדב היה משבט יהודה, ויהודה השריש בזרעו את עניין מסירות נפש, וכאן זה בא לידי ביטוי. (ע"פ הרבי מחב"ד) ב. משה היה סמל לעם ישראל, ואם הוא היה קופץ למים, כולם היו קופצים תיכף ומיד אחריו, ולא היה כאן שום ניסיון לעם ישראל. ובגלל שה' רצה לראות אצל עם ישראל את העניין של האמונה בה', הוא ציווה למשה לעמוד בצד ולא לקפוץ למים, ולראות מי בכל זאת יעשה זאת. (משך חכמה) ג. כשם שמשה לא היכה את היאור במכות דם וצפרדע בגלל שחייב היה הכרת הטוב למים, כך גם כאן היה סבור שאין ראוי שיקרע הים בגללו, ולכן לא קפץ. (מעם לועז) ד. מעיקרא לא היה ראוי שהים יקרע בידי אדם, שהרי הים נברא ביום השלישי לבריאה, והאדם בשישי, וכך באמת טען הים למשה, עד שהקב"ה הורהו להיבקע. ולכן חשב משה שקריעת הים צריכה להיות ע"י המלאכים שנבראו ביום השני לבריאה. אמר לו הקב"ה למשה אתה תבקע את הים, כי אתה חשוב יותר מהמלאכים! (מעם לועז)</p>
<p>185 מגיד "אילו העבירנו בתוכו בחרבה", מה היה גובה המים שנעשו להם חומה מימינם ומשמאלם?</p>	<p>א. מי הים קפאו ונעשו קירות באורך 300 מיל. (מעם לועז) ב. רבי אליעזר בן יעקב אומר: יותר משלוש מאות מיל היו המים גודשין ועולין, כיפין ע"ג כיפין, עד שראו אותן כל אומות העולם וחלו ורעדו. (ירושלמי סוטה ה, ז) [מיל הוא כאלפיים אמה, בערך 960 מטר (לגר"ח נאה). א"כ 300 מיל שווים ל-288 ק"מ בערך. (מרחק השווה למרחק מדימונה לראש הנקרא)]</p>
<p>186 מגיד "אילו העבירנו בתוכו בחרבה", מדוע בקריעת ים סוף כתוב בתורה: "והמים להם חומה" (שמות יד, כט) 'חמה' כתיב חסר בלי ו'?</p>	<p>א. ה' כעס על פסל מיכה שעבר בים. (בעל הטורים) ב. ה' כעס על מלאכי השרת שקטרגו על עם ישראל ואמרו שהם דומים למצרים. ג. ה' כעס על המצרים שלא למדו את הלקח והמשיכו לרדוף אחרי עם ישראל. ד. ה' כעס על העם שהתלוננו ולא האמינו בה' אמונה שלמה ותמימה. ה. הנה אחז"ל כל מי נעשה לו נס וניצל מאויביו בזכות עצמו אז הוא רשאי לראות במפלת שונאיו, לאפוקי אם הוא ניצל בזכות אחרים אינו רשאי לראות במפלת שונאיו. לפי"ז מובן דהא קריעת ים סוף היה בזכות יוסף כדאי' במדרש, וע"כ מתחילה כאשר הלכו ישראל בראשונה ומצרים אחריהם ולא ראו בטביעת המצריים לכך היה להם המים כחומה, אבל אח"כ כשישראל היו יוצאים בצד האחר וראו את המצריים מתים על שפת הים לכך היו להם המים חומה וכעס על זה. ו. המדרש מספר כי בשעה שעברו ישראל את הים עמד מלאך אחד וקטרג עליהם, הכיצד זוכים עובדי עבודה זרה לנס שכזה?! מיד ציווה הקב"ה על שר הים, הממונה על הים, ונתמלא הוא חימה! שאל הקב"ה: "וכי ברצונם עבדו ישראל עבודה זרה? והרי מחמת השעבוד ששעבדום מצרים?! מיד שפך שר הים חמתו שרצה להתנקם בישראל על המצרים. מידה כנגד מידה:</p>
<p>187 מגיד "אילו שיקע צרינו בתוכו", מדוע טבעו המצרים בים-סוף?</p>	<p>א. חשבו לשקעם במים, ולכן נעשו במים. והיו 3 דרגות טביעה: כקש, כאבן וכעופרת. ב. עיבדום בטיט, ושקעו בטיט. ג. זרקו עליהם אבנים, ונזרקו על חומות המים הקשים כאבן. ד. גרמו לכוויות לישראל, וקיבלו כוויות מהטיט הרותח.</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>א. בספר ויצבר יוסף (סי' יט' אות ב') כתב, שהיות ובמן היו טועמים כל אחד מה שהוא רוצה לאכול, לא היה לו ברכה קבועה, רק כפי המזון שהיה רוצה לאכול היה מברך.</p> <p>ב. רבי חיים פלאגי' בספרו נפש חיים (מע' מ' אות קו') כתב, שמעתי מפה קדוש אחד מחכמי אשכנז הרב כמוה"ר מרדכי הלוי נר"ו, אשר שאל לי לידע מה היו מברכים ישראל שבאותו הדור כשהיו אוכלים המן במדבר, ולדעתו נראה בעיניו לומר שהיו מברכים 'המוציא לחם מן השמים', והאמת דקרא מסייע לזה דכתיב 'הנני ממטיר לחם מן השמים וגו' ועוד.</p> <p>ג. הספורנו (שמות טז' כז') כותב, שבלקטת המן בשבת היה איסור משום עוקר דבר מגידולו, דהיינו תולש. א"כ לפי"ד המן נגמר להיות מאכל אדם אחר שהותו על הארץ זמן מה, ע"ש. א"כ אפש"ל שלדעת הספורנו ברכו 'המוציא לחם מן הארץ'.</p> <p>ד. בספר בני יששכר (מאמרי השבתות מאמר ג' - ברכת שבת) כתב שאכלו את המן בלא שבירכו בתחילה עליו, כי כל עיקר הברכה לברר ניצוצין ולהפרידם מן הפסולת, ובמן לא היה פסולת. ובסוף הדברים כתב: דיתכן שהגם שלא היו מברכים על המן במדבר בימות החול, אבל בשבת היות והאכילה היא בקדש וכו', הוצרכו לברכה, זה הכוונה לפי"ז ויקדש אותו קדשו בברכה, ע"ש. ובספר ברכת אהרן (ברכות, מאמר פה') הביא ראייה לדבריו שלא ברכו קודם אכילת המן, מלשון הגמ' בברכות (שם) אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה מעל. משמע מלשון הגמ' דהחיוב ברכה לא שייך רק בנהנה מן העולם הזה והמן לא היה מהעולם הזה אלא מהעולם הבא כדאיתא במהרש"א במס' חגיגה (יב' ע"ב). ולפי"ז לא היה בו חיוב ברכה.</p> <p>ה. בספר גן רוה (פרשת וישלח) כתב מאמר בענין 'ברכו במן' והאריך בזה הענין. ופלפל בדבר באריכות וכתב, והנה לכאורה מה כל הרעש הזה אם ברכו על המן ואיזה ברכה ברכו, הרי כתוב בתורה וטעמו 'כצפיהית בדבש' ופירושו, כבצק שמתגנין אותו בדבש, א"כ היו צריכים לברך עליו 'מזונות'. ואח"כ דחה זאת.</p> <p>ו. ואח"כ כתב הגן רוה, דהא קי"ל על כולם אם אמר 'שהכל' יצא ואפי' על היין ועל הפת. א"כ לפי"ז י"ל שברכו שהכל, וגם בזה האריך ולבסוף דחה גם זאת.</p>	<p>"אילו האכילנו את המן" מה ברכו על אכילת המן?</p>	<p>188</p> <p>מגיד</p>
<p>א. במדרש (שוח"ט תהילים פכ"ג) מובא "גובהו של מן חמישים אמה". כ-25 מטר.</p> <p>ב. רבי אלעזר המודעי אמר: מן שירד להם לישראל היה גבוה 60 אמה, שזה כ-30 מטר. (יומא ע"ו)</p> <p>ג. ה"בן יהודע" כתב על מה שכתוב בגמ' (יומא ע"ו), שהמן שירד לישראל היה בגובה ששים אמה. אין כוונת הגמ' לומר שירד מן בכמות כה גדולה, שהרי ירד רק עומר לכל אחד. אלא הכוונה, שבבוקר לפני שלקטו היה המן תופח עד גובה זה, כדי שיראו אותו מלכי מזרח ומערב, ויהיה בזה קידוש ה'. ואח"כ היה מתקטן לגודלו האמתי.</p> <p>ד. בילקוט שמעוני (בשלח רנ"ח) מובא: המן היה יורד כל יום על שטח של אלפיים אמה, ובכמות שמספיקה לאלפיים שנה.</p> <p>ה. במדרש הגדול (שמות ט"ז י"ג) איתא "ירד להם מן לישראל, עד שראו אותו כל באי בראשית".</p>	<p>"אילו האכילנו את המן", מה היה גובהו של המן, ומה היו הכמות והשטח שהמן היה יורד?</p>	<p>189</p> <p>מגיד</p>
<p>א. אין הכוונה למצוות השבת שנצטוו במרה, אלא לטעם המיוחד שהיה במן היורד כפליים ביום השישי לכבוד שבת המלכה, וע"ז אומרים: אילו האכילנו את המן כרגיל, ולא נתן לנו את השבת שישתנה טעמו לשבח- דיינו, וכמו שאמרו: 'תבלין א' יש ושבת שמו'.</p> <p>ב. במרה אכן נצטוו על השבת, אבל אז אפילו פיקוח נפש לא היה דוחה את השבת. אולם אח"כ הקב"ה נתן לנו את השבת, וחכמים תיקנו שפיקוח נפש דוחה שבת, וכמו שאמרו: 'כי קודש היא לכם - היא מסורה בידכם', וזה היה אחרי ירידת המן.</p> <p>ג. במרה נצטוו רק על שמירת שבת, והיינו בלא תעשה, אבל בזכירת שבת שהיא בקום ועשה לקדשו בדברים ולקיים בו מצוות וקראת לשבת עונג, ולאכול ג' סעודות, נצטוו לאחר ירידת המן. וזה שאומרים: 'נתן לנו את השבת' לעונג ושמחה לנו.</p> <p>ד. במרה קיבלו את השבת כמצוות אנשים מלומדה, אבל לאחר ירידת המן הודיע להם הקב"ה את מעלתה הגדולה, ומה רב הטוב הצפון בה לעולם הבא גם כן, וזהו המעלה המיוחדת שמזכירים כאן.</p> <p>ה. הקב"ה ציווה את משה על השבת במרה קודם ירידת המן, אבל משה לא הגיד להם לישראל עד ירידת המן ביום השישי.</p> <p>ו. ידוע שבמצות שהוציאו ממצרים והספיקו להם עד ט"ו באייר- טעמו טעם מן, וא"כ המן קדם כביכול לנתינת השבת במרה.</p>	<p>"אילו האכילנו את המן, ולא נתן לנו את השבת- דיינו", לכאורה הסדר הפוך, דקודם נצטוו על השבת במרה, ואח"כ ירד להם המן?</p>	<p>190</p> <p>מגיד</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>ישנם כמה נוסחאות, במסכת אבות (ה, ו) מובא נוסח אחד, ובתלמוד בבלי מסכת פסחים (נד, א) מובא נוסח אחר. אם נחבר את כל הנוסחאות נקבל 17 דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות (חלקם מוזכרים בהגדה של פסח), ואלו הם:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. פי הארץ - שבלעה את קורח ועדתו. 2. פי הבאר - בארה של מרים במדבר, וי"א שהבאר אמרה שירה, וי"א הבאר שנגלתה לישמעאל והגר כששלחם אברהם מביתו. 3. פי האתון - של בלעם שדיברה עמו למה הכיתני זה שלוש רגלים. 4. הקשת - לאות ברית במקום מבול כמו שנשבע ה' לנח. 5. המן - שירד לישראל 40 שנה במדבר. 6. המטה - של משה שנעשו בו נסים ומופתים ושל סנפרינון היה. 7. השמיר - כמין תולעת שחותכת אבנים בצורה מדוייקת ומופלאה. 8. הכתב - צורת האותיות שהיו חקוקות בלוחות. 9. המכתב - כמין חרט שאתו חרטו את האותיות. 10. הלוחות - הלוחות הראשונות עצמם ושל סנפרינון היו. 11. המזיקין - כל מיני מזיקין שקיימים בעולם. 12. קברו של משה - שה' קבר אותו שם ועד היום איש לא ידע את מקומו. 13. אילו של אברהם אבינו - שמצאו אברהם בעת עקידת יצחק ע"ג המזבח. 14. בגדו של אדם הראשון - שעבר לנמרוד ואחר כך לעשו. 15. צבת - הצבת הראשונה, כי אי אפשר לעשות צבת בלי צבת שכבר קיימת. 16. מקלו של אהרון - שפרח פרחים וגמל שקדים וכך ידעו כולם כי בו בחר ה'. 17. מערה שעמדו בה משה ואליהו - בחורב. 	<p>"אילו נתן לנו את השבת", מה נברא בערב שבת בין השמשות?</p>	<p>מגיד</p>	<p>191</p>
--	---	-------------	------------

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>א. בקרבת הר סיני פסקה מישראל וזהמתן והתלבשו בבושת פנים ויראת חטא. ב. לא היה נותן הקב"ה את התורה להוגה בה שיזכה בה ממש כשאר קנייניו למחול על כבוד תורתו ולהורישה לבניו. ג. לא היה נותן הקב"ה את התורה לחכמי ישראל שיוכלו על ידה להנהיג הבריאה ולשנות סדרי בראשית. ד. בהודאה על התורה מודה על שיש בה חיים של עושר וכבוד. ה. שאחרי שאמרו ישראל בהר סיני נעשה ונשמע ופרחה נשמתן לא היה הקב"ה מחיה אותן והיו מזומנים לחיי עוה"ב. ו. בקירוב הר סיני התגלה אהבת השי"ת לנו ואהבתנו אליו ומזה ירדה שנאה בלב האומות נגדנו וזו תועלת גדולה שלא נלמד ממעשיהם. ז. במעמד הר סיני לא הוכרחו לקבל התורה כיון שהשלימו תיקונם ורק בשביל להמשיך לחיות בעוה"ז היו מוכרחים לקבל התורה. ח. תכלית קבלת התורה להשיג האמונה והכרת האל ובלעדי התורה היו משיגים האמונה על ידי מעמד הר סיני. ט. אם לא היינו מקבלים התורה באותה עת הייתה מסתלקת בושתם שישנו ישראל בליל מתן תורה ולא היה נגרם פגם בקבלת התורה. י. שלא היה נותן לנו תורה במתנת חנים אלא בשכר. יא. לא היה נותן סודות התורה שנתגלו בימי הפרישה. יב. היו מקבלים רק סודות התורה מכח אמירתם נעשה ונשמע. יג. היה נותן לנו הקב"ה רק עשרת הדיברות שבה כלול התורה כולה. יד. לא היה נתן לנו הקב"ה תורה שבעל פה. טו. לא היתה מקבלת נשמתו של כל אחד בהר סיני מה שעתידי לחדש. טז. היינו מתחייבים בתר"ג מצוות אבל לא היינו מקבלים את התורה. יז. היינו מקבלים תורה חתומה בלא טעמי המצוות ושורשיהן. יח. לא היה נותן מצוות כמניין תורה, שעל שקצים ורמשים לא הוכרח לצוות לפי שנפש האדם קצה בהן שפסקה וזהמתן בהר סיני. יט. היו משיגים את התורה לבד כל אחד ואחד לפי דרגתו. כ. לא היתה ניתנת רק לישראל אלא גם לאומות ללומדה ולקיימה. כא. לא היה הקב"ה נותן את התורה בכבודו ובעצמו אלא ע"י שליח. כב. הפירוש קדמון ובעל הרוקח מבארים שהמעלה בקרבה להר סיני היא המשך למעלה הקודמת שנתן לנו את השבת, שבסיני שמרו שבת ראשונה דכתיב 'ויחן שם ישראל נגד ההר' וחניה זו היא שמירת שבת. כג. הרשב"ם מתרץ שהמעלה והתועלת בקרבה להר סיני אלמלא נתינת התורה עליו לפי שבהר סיני הראנו את כבודו. כד. היו מקיימים התורה בדקדוק לפי שראו כבודו של ה' על הר סיני. כה. השיגו מעלת שויתי ה' לנגדי תמיד. כו. אפילו שלא היה נותן הקב"ה מעצמו את התורה לישראל היו בני ישראל עושים הכל כדי להשיגה ולקבלה. כז. לא היה נותנה במעמד הר סיני להשיגה ולהבינה בטרם קיבלוה. כח. לא היה הקב"ה מקדים ליתן את התורה לפני שהיו ראויים. כט. לא היינו מקבלים את התורה כחלק מציאת מצרים. ל. לא היינו מקבלים את התורה בתורת ציווי ואז לא היה יצר הרע מבקש להסיתנו ולהדיחנו מרצון ה'. לא. לא היה נותן לנו את התורה לקבל עליה שכר בעולם הזה אלא היה השכר רק לעולם הבא. לב. היה די בשמיעת קולות התורה שהן מרפא לנפש וטהרת הלב. לג. בא להורות שהיה די כביכול בעצם ההכנה עצמה לתורה, שהיא חלק מן המצווה עצמה ואף יותר ממנה. לד. זכו ישראל לעשות מחול להקב"ה סביב הר סיני ולהדר ולפאר כבודו באומרים נעשה ונשמע. לה. דיינו שזכו במעמד הר סיני לראות גילוי שכינה. לו. בשעה שהתאחדו כל ישראל במתן תורה מאסו בדרכי הגויים ומידותיהם. לז. לפי שהיו ישראל מאוחדים במתן תורה כאיש אחד בלב אחד ועי"ז השיגו שלימות מצוות בן אדם לחבירו. לח. לא היה נותן את התורה לגמרי לחכמי ישראל שהיו רשאים לפסוק בה כנגד בת קול ומה שיראו בית דין של מעלה. לט. דיינו שלמדו וקיבלו ממעמד הר סיני מידת הענווה. מ. נצטוונו במעמד הר סיני על מצות שמיטה ושבת שהן יסוד לאמונה. מא. שלא קבלנו לוחות שעל ידם כביכול חטאו ישראל בעגל. מב. אין הכוונה שהיה די לנו בלא התורה אלא מונה והולך כל הטובות שעל כל אחד ראוי לנו להודות ולהלל להקב"ה בכל כוחנו. מג. בא להורות שלא היו ישראל ראויים אלא לנס אחד מכל אותם הניסים. מד. דיינו הוא לשון תימה להורות שלא היה די לנו אלא בכל המעלות. מה. 'דיינו' הכוונה 'אנחנו די' שהיינו כלים ואובדים ח"ו. מו. שלא היה נותן לנו בחינת עוקר הרים אלא רק בחינת סיני. מז. על ידי קרבת הר סיני השיגו ישראל השכל האנושי לחייב עצמן בכל המצוות השכליות שאלמלי לא נכתבו ראויים היו לכותבן. מח. בעת התקרבות ישראל להר סיני היה ההר אדמת קודש. (אשכול יוסף)</p>	<p>"אילו קרבנו לפני הר סיני, ולא נתן לנו את התורה - דיינו", מה המעלה בקרבה להר סיני ללא קבלת התורה? ומה הרווחנו במתן תורה?</p>	<p>מגיד</p>	<p>192</p>
<p>א. ידי חובת סיפור יציאת מצרים. ב. ידי חובת המצווה שחייב לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. ג. ידי חובת מצוות אלו של פסח מצה ומרור. ד. י"א בדרך רמז שהכוונה שלא נחשב לו כאילו הוא שהה במצרים 400 שנה, שכל קיצור השנים מ-400 ל-210 היה דווקא בגלל העבודת פרך והעינויים. ז"א שהפסח והמצה הם באו והוקדמו בזכות ה'מרור' - את זה צריכים לומר ולזכור.</p>	<p>"רבן גמליאל אומר... לא יצא ידי חובתו" - ידי חובת מה?</p>	<p>מגיד</p>	<p>193</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>194</p>	<p>מגיד</p>	<p>מדוע כתוב: 'פסח-מצה ומרור', הרי במציאות הסדר היה: מרור, פסח ומצה?</p>	<p>א. פסח ומצה זה משמות החג, מרור אינו משמות החג. ב. כל הפסח והמצה באו בזכות המרור, שבזכות שמיררו את חייהם, קיצר להם הקב"ה מ-400 שנה ל-210 בלבד. ג. הפסח נשאר טעמו שאין אוכלים אחריו כלום, גם טעם המצה נשאר בזמננו בהיעדר קרבן פסח, אבל המרור הוא הפעוט מבניהם. ד. ללמד שאדם בימיו הטובים צריך לזכור קודם את ימי הטובה, ואח"כ את ימי הרעה, וכך ישמח יותר. ה. לרמז על כך שהקב"ה כשמצה את ישראל, מקדים רפואה למכה. ו. פסח כנגד אברהם שנאמר ואל הבקר רץ אברהם, מצה כנגד יעקב שלא שלט בו יצה"ר הדומה לשאור שבעיסה, ומרור כנגד יצחק שטבע יסורים. ולכן קודם 'פסח' שכן בזכות אברהם נגזרה גזירת בין הבתרים. אחר כך 'מצה' שיעקב ובניו ירדו מצרים ובזכותם החל השעבוד בפועל. ולבסוף 'מרור' שבזכות יצחק נגאלו ויצאו בקיצור השנים.</p>
<p>195</p>	<p>מגיד</p>	<p>'פסח'- מדוע בעניין קרבן הפסח נכתב "נעליכם ברגליכם", שהנעליים תהיינה ברגליים. הרי הדבר החשוב הוא הרגליים, ועליהן ננעלות הנעליים. היה מן הדקדוק אפוא לכתוב "רגליכם בנעליכם"?</p>	<p>א. חז"ל אומרים שבשעה שעשו ישראל את קרבן פסח במצרים נטלם הקב"ה והקפיצם להר המוריה שם עשו את הפסח ואכלוהו, ומכיוון שאין להיכנס להר הבית במקלו ובמנעלו משום כבוד הבית וקדושתו, לכן כאן היתה הוראת שעה להתיר להם האיסור. ב. יובן ע"פ משלו של החפץ חיים זי"ע: בזמן הצאר ניקולאי נחטפו ילדים רבים מהוריהם בגילאי 6-7, גויסו לעבודת הצבא, ולאחר 25 שנות שירות מפרכות שוחררו לעיסוקיהם הפרטיים כשקצבה מאת ניקולאי הצאר עומדת לזכותם לכל צרכיהם עד יום מותם. בצבא המשמעת נוקשה, החיילים ממושמעים ומתרגלים לעשות הכל בזריזות. היה מתאים לאנשים שהתרגלו לכזאת משמעת קפדנית וזריזות מפליאה במשך 25 שנות שירות, להישאר כך כל ימי חייהם. בפועל, המציאות הייתה שונה. הם היו מתמקמים להם בפונדק מסוים אותו בחרו, מציגים את תעודת השחרור שלהם והזכאות לקבל מזון ושתייה על חשבון המדינה, רובצים מבוקר עד ליל ליד התנור החם, ומדי פעם קמים לאכול ולשתות. מדוע לא ניכרה בהם הזריזות והמהירות אליה הורגלו בצבא? השיב החפץ חיים: חיילים אלו לא הפנימו את העיקרון שבזריזות ואת חשיבותו לחיים. הם עשו זאת כהרגל, מתוך כפייה. ברגע שנגמר הצורך לעמוד בזריזות זו, הם חשו צורך לפצות על כך בעצלות אינסופית וכך כילו את שארית חייהם. נשוב לקושייתו של ה"שר שלום" מבעלזא: מה טעם אמרה התורה "נעליכם ברגליכם" ולא להיפך? "נעליכם" מלשון מנעול, "ברגליכם" לשון הרגלים. פסח הוא זמן מסוגל להתנתק מן ההרגלים שאליהם התרגלת והם "נועלים אותך" וכובלים אותך למעשים שאינך חפץ בהם, וכך בעצם לשים עליהם "מנעול" ולהשתחרר מהם. על פי דבריו נעמיק לרובד גבוה יותר בלשון הפסוק: "ומקלכם בידכם", ישנם דברים בהם אין ליהודי ניסיון האם לחטוא או לא, לזלזל בהם או לקיימם כמצוותם. על כך רומז הפסוק, שגם במה ש"הקלת" (ומקלכם) עד היום, אחוז כעת בידך והתחזק בו שוב.</p>
<p>196</p>	<p>מגיד</p>	<p>'פסח' - מדוע אסור לשבור עצם מקרבן הפסח שנאמר: "ועצם לא תשברו בו" (שמות יב מו)?</p>	<p>א. מבואר בספר החינוך: שאין כבוד לבני מלכים לגרר העצמות ולשברם ככלבים, לא יאות לעשות ככה, כי אם לעניי העם הרעבים. ב. כמו שמשליכים את הטריפות לכלבים כשכר על שלא חרצו לשונם ביציאת מצרים, כך משאירים להם את העצמות בלילה הזה כשכר על שקידשו שם ה' וגררו במכת בכורות את עצמות המצרים שכבר מתו מקבריהם והיה נדמה להם למצרים כאילו מתו באותו יום והיה צערם גדול. ג. ב-4 מקומות בתורה נאמר: "בעצם היום הזה" - כשנח בא לתיבה, כשאברהם מל עצמו, ביציאת מצרים, שעלה משה להר נבו ונפטר מן העולם. ובכולם העניין שווה שהיה בעיצומו של יום ולא יכל איש להפריע לאחד מהם. ולכן ציוותה התורה 'ועצם לא תשברו בו', שמצווה עלינו לעבוד את בוראנו בפרהסיה ולא יבוש בפני המלעיגים עליו, ואדם שיעשה זאת לשם שמים לא יוכל איש להפריעו במעשיו.</p>
<p>197</p>	<p>מגיד</p>	<p>'פסח אינו נאכל אלא בחמץ' - למה הכוונה?</p>	<p>הכוונה לכך שהפסח אינו נאכל אלא בלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות ואינו נאכל אלא למנוייו ואינו נאכל אלא צלי.</p>
<p>198</p>	<p>מגיד</p>	<p>מדוע כתוב בלשון שלילה "אינו נאכל", ולא בלשון חיוב "נאכל"?</p>	<p>ללמד שבפסח צריך זהירות יתר וכמה שאפשר לא לאכול דברים שאינם למהדרין מן המהדרין, ויש מקפידים לאכול רק תוצרת בית בלבד.</p>
<p>199</p>	<p>מגיד</p>	<p>במקצת הגדות כתוב, שכשאומר 'מרור זה שאנו אוכלים על שום מה' - יצביע על האישה. הא כיצד?</p>	<p>א. י"א שזה למילתא דבדיחותא כדי לעורר את הישנים שנרדמו בהגדה... ב. י"א שהכוונה ע"פ חז"ל שהמצרים נתנו לאנשים עבודת נשים, ולהפך, וזה היה כדי למרר את חייהם, ושפיר מצביעים על האשה לזכר זה. (ולא חלילה שהאשה היא המרור אלא היפוך התפקידים) ג. וי"א שהכוונה בזה כשם שהמרור מר בתחילתו ומתוק בסופו ע"י טיבול החרוסת, כך חיי הנישואין נראים כקשים בהתחלה שכן הבחור העצמאי והמפונק שעד החתונה היה סמוך על שולחן הוריו צריך לדאוג לעצמו ולעוד משהי לצדו, אך אם מטבילים את החיים בהבנה שטוב לגבר כי ישא עול בנעוריו (עול תורה, עול אשה ועול מלאכה - איכה רבה ג), חיי הנישואין הופכים למתוקים! ד. הכוונה לכך שעמ"י היו חייבים לעבור את שעבוד מצרים בגלל חטא אדם הראשון שהנחש הטיל זוהמה בחווה אימנו והשעבוד היה לנקות את הזוהמה.</p>
<p>200</p>	<p>מגיד</p>	<p>"חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". מהי המצווה הכי קשה לקיום בליל הסדר?</p>	<p>בהגדה של פסח 'מועדים וזמנים' כתב בשם אחד מגדולי הדור, שהמצווה הכי קשה לקיום בליל הסדר היא החובה להרגיש ולחוש את העניין כאילו אנו יצאנו ממצרים, עד כדי כך שאותו גדול הסתפק כל שנה האם יצא ידי חובת מצווה זו אפילו בדיעבד!</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

201	מוציא	<p>חולה שהיה מוכרח לאכול חמץ לפני הסדר, מפני פיקוח נפש, ולאחר ההגדה הוא אוכל מצה כדין, ומסתפק האם צריך לחזור ולברך "המוציא" על אכילת המצה, או שברכת "המוציא" שבירך על החמץ, פטרה את ברכת המוציא על המצה?</p>
202	מצה	<p>כמה ברכות מברכים מתחילת הסדר ועד אכילת המצה, ומה העניין בזה?</p>
203	מצה	<p>מה פשר השם 'מצה'?</p>
<p>תחילה יש לדון איזה ברכה צריך לברך על הלחם של חמץ, דיתכן שצריך לברך עליו שהכל או האדמה, ולא ברכת המוציא, מפני שאין חשיבותו עליו, וכעין מה שכתב בתפארת ישראל (פ"ו ברכות יכין אות ד'): 'נ"ל בסתם יינם, אף שאין מקדשין עליו, דאין זה מברך אלא מנאץ, עכ"פ חולה מסוכן ששותהו לרפואה, יברך בורא פרי הגפן, דעכ"פ סעיד ומשמח, כמו השותה יין ביוה"כ, דמברך בפה"ג, אלא דאמרו"ה הגאון זצוק"ל כתב דיברך בורא פרי העץ' עכ"ל. ויעוין בחשוקי חמד עמ"ס ברכות (דף לה ע"א) שהבאנו את דברי התפארת ישראל, וכתבנו שיש סברא לחלק, דהיין שנעשה ע"י עכו"ם נאסר עולמית, משא"כ אותו לחם שנאפה לצורך חולה, אולי יהיה מותר לחולה אחר הפסח, כשא"א לאפות אחר הפסח, יעו"ש. ויש להוסיף דאולי כל דברי התפארת ישראל מיידי כשמתחילה היין היה של גויים ונאסר, אבל יין של ישראל שנאסר אח"כ, חולה יברך עליו הגפן מפני שכבר נתעלה, וה"ה בענייננו מותר שהיה מותר באכילה לפני פסח וברכתו היה המוציא, חולה הזקוק לאוכלו בפסח, יברך עליו המוציא, וצ"ע. עכ"פ אפילו אם נאמר שברכתו שהכל או בורא פרי האדמה, ודאי שאם בירך עליו המוציא יצא, ואז יש לדון אם בברכה זו פטר את המצה שיאכל אח"כ. והנה מצינו בפוסקים שכתבו שאפילו אם בירך על מאכל, אף שהיה אסור לאוכלו, אם לא הסיח דעתו לא הוי הפסק, וכן כתב בשערי תשובה (סימן רו ססק"א) בשם הריב"ש (סימן שפד) דמי שלפניו בשרוגבינה שברכותיהם שוות, ובירך על הגבינה, ודאי שלא צריך לחזור ולברך על הבשר רק מפני שא"א לאוכלם יחד מחמת איסור, יעו"ש. ובפרי מגדים (א"א סוף סימן רו) כתב שמי שבירך על מאכל ובאותה שעה אסור לו, כגון בתענית, ובירך והמתין זמן מה עד הלילה ולא הסיח דעתו מהני ולא צריך לחזור ולברך. עוד יעוין בשו"ע (סימן רו ס"ו) שמי שנזכר בתוך הסעודה שלא התפלל ועמד והתפלל, אפי' אם אין שהות לגמור סעודתו ולהתפלל, שחייב להפסיק ואי אפשר לו לאכול עד שיתפלל, עם כל זה לא הוי הפסק. ומכל זה נלמד לענייננו, שלמרות שבשעה שבירך המוציא על החמץ, עוד לא הגיע הזמן לברך על המצה, בכל זאת ברכת המוציא יכולה לפטור את המצה.</p> <p>מה שיש לדון הוא מצד זה שאולי אמירת ההלל וההגדה הוי הפסק, הרי שלפי דעת השו"ע אין ההלל וההגדה הפסק, וכן דעת הרבה אחרונים, ולשיטתם לכאורה הברכה שבירך על הלחם שלפני הסדר פטרה את המצה שיאכל אח"כ. ואילו לדעת הגר"א ההגדה וההלל הוי הפסק, וצריך לחזור ולברך המוציא על המצה שיאכל אח"כ. (חש"ח זרעים-א פ"ה מ"א. בתוך התשובה).</p>		
<p>מתחילת הסדר ועד אכילת המצה מברכים 7 ברכות: הגפן, מקדש ישראל והזמנים, שהחינו, בורא פרי האדמה, גאל ישראל, על נטילת ידיים, המוציא, על אכילת מצה. [וא"ת הרי שמונה ברכות? וי"ל שיש נוהגים גם בחופה להוסיף ברכת 'בשמנים' וא"כ גם בחופה יש שמונה ברכות שהם שבע עיקריות ועוד אחת שאינה מן העניין, גם בליל הסדר יש שמונה ברכות אך 'בורא פרי האדמה' אינה מן העניין] והעניין הוא שהמצה היא מעשה הקנין והסימן לקשר המיוחד בין עמ"י לקב"ה כמו קשר בין בעל לאיש שנעשה ע"י חתונה. והגמרא מדמה אדם שאוכל מצה ביום י"ד לבועל ארוסתו בבית חמיו. וכמו שבחתונה מברכים 7 ברכות, כך בליל הסדר מברכים 7 ברכות קודם אכילת המצה שהיא סמל החתונה. ולכן המצה (של עבודת יד) עגולה כמו טבעת שהחתן מקדש בה את הכלה. ולכן יש 7 ימי חג הפסח כנגד 7 ימי השבע ברכות. ולכן נוהגים ביחץ לחתן את המצה בצורת אותיות ד' ו'- מלשון 'דו' דהיינו שתיים בארמית.</p>		
<p>א. הפירוש הפשוט, מצה על שם המהירות. מצה, באה בדגש. הדגש בא להראות שחסר פה נו"ן. כמו מנצה. דהיינו, מרוב המהירות שעושים את הבצק, נקרא בשם מצה.</p> <p>ב. מהרי"ץ מביא פירוש מעניין, שמצה זה מלשון מיץ. מה העניין של מיץ? הוא כותב כך, נהגו כל ישראל לעשות מצת מצוה מסולת נקיה, מנופה בשלש עשרה נפה, כמצתו של שלמה. כי לשון מצה ר"ל המובחר והטוב שבחיטה, מלשון כי מיץ חלב יוציא מיץ. היה מנהג בדורות שעברו, לעשות את המצה של מצוה באופן משובח ומיוחד. לנפות מכל הסובין ומכל הפסולת, כדי שזה יהיה מובחר. גם הפוסקים מזכירים את הדבר, שלמרות וזה לחם עוני, בכל זאת עשו אותה בצורה משובחת ומיוחדת. בזמנינו לא נוהגים כך מכל מיני סיבות, למשל בשביל שיהיה עיכול קל, אבל בעבר כך נהגו.</p> <p>ג. כותב הרמ"ק, מצה מלשון מציצה. שהקב"ה מצץ אותנו מבין המצרים. היינו משוקעים במ"ט שערי טומאה, והקב"ה הוציא אותנו משם.</p> <p>ד. שבכל חיטה יש בה כח חומצי. דהיינו, כשעושים את הבצק ונותנים לו לתפוח, במשך הזמן הוא מחמיץ. עוד זמן ועוד זמן, עד שנהיה הבצק חמוץ. כאשר עושים מהר, תוך פחות משיעור הילוך מיל, שמונה עשרה דקות, או יש אומרים קצת יותר, על ידי שאתה חוסם את החימוץ ואופה מיד, אתה עוצר את הכח החומצי. מצצת את הכח החומצי. לא נתת לה להתפתח. אם כן יוצא, שהמלה מצה, הצד"י הדגושה אומרת, כאילו נאמר מצצה. מלשון מציצה.</p> <p>ה. כיון שלא נותנים לה לתפוח, כאילו אתה מוצץ אותה, משאיר אותה נמוכה. ולכן נקרא לחם עוני, כיון שהעיסה לא תופחת, היא ענייה ושפלה. אם כן מצה, מצצת והשארת אותה רזה.</p> <p>ו. יש מפרשים, מצה מלשון מיצוי. הכוונה לכך שממעטים את המים בעיסה.</p> <p>ז. מלשון מצה ומריבה. דהיינו כיון שדוחקים את המצה, כביכול רבים איתה. על ידי שעוסקים במצה בכח, כאילו יש מריבה בינינו. וכן יש לשון כזו בזוהר הקדוש. הזוהר אומר, מצה מלשון מריבה, על שם שמבריחה את כל המקטרגים, ועושה מריבה עמהם. הפירוש הזה הוא גם בתורת רמז וגם בתורת פשט. בפשט, הכוונה שעושים את המצה מהר וממילא זה כאילו לריב איתה. וברמז, על פי הזוהר הקדוש, שעושים פה מריבה עם המקטרגים. כי הרי כידוע, המצה רומז ליצר הטוב וחמץ רומז ליצר הרע.</p> <p>ח. יש פירוש מעניין שכותב בעל ספר אגודת אזור, מצה מלשון מציאת חן. דהיינו, על ידי שאנחנו מקיימים את המצוה הזאת, אנו מוצאים חן בעיני הקב"ה. מלשון הכתוב, כי מוצאי מצא חיים ויפק רצון מה'. מצה מלשון מציאת חן. כך כותב ר' יצחק האזובי באגודת אזור, המצה היא רמז היותנו מוצאים חן לפני יוצרנו יתברך. מלשון כי מוצאי מצא חיים. ושוב מובן למה הדגש במלה מצה.</p> <p>ט. פירוש בדרך רמז. מצה מלשון מצא אשה מצא טוב. מה הקשר? יש פה סוד נסתר. כתוב ברעיא מהימנא, שהמצה היא כמו כלה השמורה לבעלה ובה נעשית המצוה. לכן, עד שמגיעים למצה, מברכים שבע ברכות. לכן אמרו חז"ל, כל האוכל מצה בערב פסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו. המצה רמז לכלה. כמו שהכלה אסורה עד שמברכים שבע ברכות, כך גם יש שבע ברכות עד שמגיעים למצה.</p> <p>י. מצה ר"ת 'מאכל צער הגוף' זה. (כל הפירושים מהגאון הרב יצחק רצאבי שליט"א)</p>		

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

204	מצה	מהם שמות ה'מצה'?	<p>א. מצה. ב. לעם עוני. ג. לחם האמונה. ד. לחם הרפואה. (בפשטות הכוונה רפואה לנפש ולנשמה)</p>
205	מצה	מדוע עושים את המצות (עבודת יד) עגולות?	<p>א. כעין טבעת נישואין, שכן פסח הוא הזמן שכנסת ישראל וקוב"ה נישאו כמו שמבואר בשיר השירים. ב. להורות על העניין שהעולם עגול (וכשם שהאבלים אוכלים ביצים ועדשים עגולות) ואולי גם זכר לחרבן הבית שחל באותו יום בשבוע בו חל ליל הסדר.</p>
206	מצה	מה עדיף: מצה רכה או קשה ופריכה?	<p>רוב עדות ישראל אוכלים מצות קשות ופריכות, אך מקצת עדות נוהגות לאכול מצות רכות וזה נח מאוד גם מבחינת הלעיסה בשיניים, וגם מבחינת משקל ונפח של כזית בחתיכה קטנה יחסית למצה קשה ופריכה. קרוב לוודאי שהמצות שאכלו אבותינו במצרים ובזמן המשנה והתלמוד היו רכות וכך מובן כיצד אפשר לחצות את המצה האמצעית ביחץ לאותיות ד' ו'ו', שכן במצה רכה זה כמעט בלתי אפשרי. וכן לדעות שמניחים בקערה 2 מצות (ולא 3 כמו שאנו נוהגים) ביחץ הוא מכניס את המצה השבורה והחצויה בתוך המצה השלימה - בתווך, וזה לא שייך כי אם במצה רכה שאפשר לקפלה ולכפלה מבלי שתישבר.</p>
207	מצה	מה עדיף מצה דקיקה או עבה?	<p>למרות שלהלכה ניתן לאפות מצה עד לעובי של טפח וכך היה לחם הפנים שבבית המקדש בעובי טפח וחלת מצה היה ולא חמץ! מ"מ רוב עדות ישראל מעדיפים לאפות ולקנות מצות דקיקות ככל האפשר ('ציטרין' הם כינוי למצות הדקיקות ביותר שיש ובקילו אחד יהיו קרוב ל-30 מצות אך הם נשברות בקלות רבה) וזאת כדי למנוע אפשרות של שיירי קמח שלא נאפה כל צרכו ועלול להחמיץ במגע עם נוזלים או אפילו עם אוויר חם.</p>
208	מצה	מדוע לא גזרו חז"ל על אכילת מצה בליל פסח שחל בשבת שמא יטלנה בידו וילך אצל בקי ויעבירה ארבע אמות ברה"ר, כמו בשופר, לולב ומגילה?	<p>א. דווקא גבי ארבעת המינים שייך חשש שאינו יודע על איזה מהן לברך. ב. דווקא גבי לולב יש חשש שאינו יודע היאך לאחוז ולאגוד המינים ולברך. ג. גבי לולב שופר ומגילה יש חשש שילך אצל בקי ללמוד ברכתם ולקיימם במחיצתו. ד. במצה אין צורך להראותה לחכם אם כשירה, משא"כ בארבעת המינים שייך הרבה פסולים. ה. כל החשש שמא יטלנה ויעבירה ברה"ר אחרי קיום המצווה. ו. יבוא להוציא רק כזית ושיעור הוצאה בגרוגרת. ז. בעת אוכלם הפסחים בירושלים לא היה שייך חשש הוצאה. ח. מנהג העולם לקיים סדר ליל הפסח בחבורה ובוודאי אחד מהם בקי. ט. הנצי"ב מוולאז'ין זצ"ל בהעמק שאלה (שאיילתא ס"ז אות כ"א) מתרץ שמכיון שהיה מנהג קדום שהבקי הלך מבית לבית להוציאם בברכות ואמירת ההגדה, והיו מתאגדים לכך, ממילא לא היה צורך להעם הארץ ללכת לבקי כדי ללמוד את הברכות. י. מתוך שלא יאכלו מצה שמא יבואו לאכול חמץ בליל פסח. יא. דבר שזמן קיומו בלילה לא חוששים שילך אצל בקי. יב. בלולב ושופר דנשים פטורות אינה נעקרת לגמרי דשייכת בלימוד. יג. חז"ל גזרו דווקא במקום שיש חשש שיעבור על שני איסורים: גם הוצאה, וגם שמא יתקן כלי שיר.</p>
209	מצה	במקרה הדחק שיש כזית מצה מצומצם לשני יהודים, מה עדיף: שכל אחד יאכל חצי כזית או שאחד מהם יאכל כזית שלם? וא"כ, מי קודם למי?	<p>השערי תשובה (ס' תפ"ב) כתב: "שניים שהיו בבית האסורים או במדבר, ולא נמצא להם אלא כזית מצה בצמצום, מי קודם?... אמנם שהמצה היא שלהם בשותפות, אם בכח יגבר איש ועלתה ידו על יד רעהו לחטוף ממנו, אם יעשה כן, לא יצא ידי חובתו, דמצה גזולה מיקרי. אך עדיין יש להסתפק למה שכתב ה"מחזיק ברכה", שעל כל פנים יש קצת מצוה בחצי שיעור, ולפי"ז י"ל, שיהיה כל אחד עומד בשלו לקיים קצת מצוה על כל פנים, ואין רשאי האחד לוותר לחברו, שהוא יקיים כל המצוה, והוא עצמו לא יקיים כלל. אך נראה דאפילו לפי דעה זו, עדיף יותר שיטילו גורל, ואם שיזכה האחד לקיים המצוה בשלמותה, יהיה חלקו (של חברו) עמו בשכר המצוה, שהרי על ידו נגמרה, ולולא הוא לא הייתה המצוה נעשית בשלמותה. ומכל שכן לפי דעת ה"שבות יעקב" וה'בני חיי', דבחצי שיעור אין קיום המצוה כלל". לסיכום: שני האנשים יטילו גורל ביניהם, או שיתרצה ויתפייס אחד מהם לחברו להניח לו את כזית המצה השלם, וחביבין הם בני"י אצל אביהם שבשמים, בשל מסירות ליבם לשמירת המצוות גם בימים ובתקופות הקשות ביותר (והערב נא).</p>
210	מצה	איזו מצווה נוספת אפשר לקיים באכילת המצה?	<p>בזמן בית המקדש, כהן שאוכל מצה של חלה תרומה מקיים באכילת המצה מצווה נוספת!</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>211 מצה</p> <p>נשבע שלא יאכל מצה בשאר ימי הפסח חוץ מליל הסדר, כהנהגת המהרי"ל דיסקין שלא אכל מצה בכל ימי הפסח, האם השבועה חלה?</p>	<p>לכאורה השבועה חלה, שהרי אין מצוה לאכול מצה בשאר ימי הפסח, ורק בלילה הראשון יש מצוה לאכול מצה. וכן כתב הביאור הלכה (סימן תפ"ה שבועה) שהנשבע שלא יאכל מצה כל ימי הפסח, אסור לאכול מצה אף בלילה הראשון כיון שהוא חל בכלל, שהרי אין מצוה לאכול מצה כל ימי הפסח. ולכאורה קשה לפי מה שכתב המשנה ברורה (סימן תע"ה ס"ק מה) בשם הגר"א דעכ"פ מצוה איכא לאכול מצה כל שבעה אלא שאינו חיוב. א"כ אולי השבועה לא חלה.</p> <p>ויש לעיין בכל המצוות שאין חיוב לקיימן, אלא שאם מקיימם מקיים מצוה, האם שבועה חלה, והנה בגמרא להלן בדף כה ע"א אמרינן שהנשבע שלא לתת צדקה לעני, אין שבועה חלה, כי הוא מושבע ועומד מהר סיני, וכתב הרשב"א דמייירי כשעני שואל ממנו צדקה, דהשתא מושבע ליתן לו, הא לעני דעלמא שבועה חלה עליו, דאינו חייב ללכת לפרנס עניים במדי. עוד כתב דדוקא במתנה מועטת כדי פרנסה לשעה, הא ביותר מכאן השבועה חלה, דאינו מושבע להעשירו. מאידך התשב"ץ (ח"ב סימן קסג) כתב שמגמרא הזאת מוכח, ששבועה אינה חלה, גם על מצוה שאינו חייב לקיימו, שהרי צדקה לעני אינה מוטלת על זה יותר מעל אחרים, שהכל חייבין במצות צדקה, וכמו שאמרנו בנדרים (דף סה ע"ב) ולימא כל דמעני עלי נפלי דחו דכל הנופל אינו נופל ביד גבאי תחלה, ולמדנו מזה שכל הנופל ביד גבאי על כל ישראל הוא נופל, ואפילו הכי אמרינן שאם אמר שבועה שלא אתן לעני דלא חיילי עליה שבועה. והנצי"ב הוכיח שגם רש"י סבירא ליה כן, שאין שבועה חלה על מצוה קיומית, כלומר מצוה כזאת שהתורה לא חייבה לעשותה, אלא שאם עשאה קיים מצוה. והנה הרמב"ם (פ"א מהלכות שבועות ה"ו) הביא דוגמאות לנשבע לבטל את המצוה, כגון שנשבע שלא יתעטף בציצית, שלא ילבש תפילין, ושלא ישב בסוכה בחג הסוכות, ולא יאכל מצה בלילי הפסח. והקשו הכסף משנה והרדב"ז שהרי אינו חייב להתעטף בציצית, ולמה הוא נשבע לבטל את המצווה. וברדב"ז ובלחם משנה (שם פ"ה הי"ח) פירשו דברי הרמב"ם שמייירי שלובש בגד ד' כנפות, ונשבע שלא יניח שם ציצית, אולם בשו"ת עונג יו"ט (סימן א) ובארצות החיים למלבי"ם (המאיר לארץ סימן כד סק"א) כתבו שהרמב"ם סובר כשיטת התשב"ץ שגם הנשבע שלא לעשות מצוה שאינה חובה עליו, אין השבועה חלה.</p> <p>אך יתכן שהנשבע שלא לאכול מצה כל שבעה, גם לתשב"ץ השבועה חלה, דשאני מצות ציצית ומצות צדקה, ממצות מצה כל שבעה, שעל ציצית אם אינו מניחם, נענש בעידנא דריתחא, כמבואר במנחות (דף מא ע"א) ומסתבר שמי שנמנע ולא אוכל מצה כל שבעה, אינו נענש עליו גם בעידנא דריתחא, אלא שאם אוכלה מקיים מצוה. (חש"ח שבועות כד ע"א).</p>
<p>212 מצה</p> <p>מדוע מי שכפאוהו לאכול מצה יצא ידי חובתו, הרי נפסק שיש לכוון במצוות והוא לא כיוון?</p>	<p>א. היום תרועה (ר"ה כח. ד"ה אמר רב אשי) תירץ שלמרות שהאדם עצמו אינו מכוון לקיים את המצווה, על ידי כפייה נחשב כאילו כיוון. הוא מוכיח כשיטתו מכך שגם ב"ד רשאים לכפות על האדם לקיים מצווה כנגד רצונו (עיין כתובות פו), ונחשב הדבר כאילו כיוון משום שכוונת הכופה לעשיית המצווה מספיקה. [מצד שני, רוב מוחלט של האחרונים חלקו על שיטת היום תרועה וכתבו שיש לחלק בין כפייה על ידי גויים. כאשר בית דין של ישראל כופה לקיים את המצווה, האדם רוצה לשמוע בקול חכמים ולכן אנו אומרים שנחשב שכיוון למצווה. אבל, במקרה שגויים כופים על האדם את המצווה לא ניתן לומר שהאדם רוצה לשמוע בקולם וממילא לא תועיל הכפייה לכוונת המצווה].</p> <p>ב. המגיד משנה (הלכות שופר ב,ד), כותב שיש לחלק בדין כוונה במצוות בין מצוות שופר לבין אכילת מצה. בעשיית מצוות ישנם שני סוגי כוונות - כוונת הלב לכוון בעשיית המצווה (כגון כוונה בקריאת שמע ובתפילה) או בטעמי המצווה, וכן קיימת כוונה נוספת שהאדם מתכוון לקיים את המצווה. על מנת לצאת ידי חובת המצווה יש צורך בכוונה השניה, שיכוון לעשות את המצווה וכך יוכל לקשר אליו את מעשה המצווה. אדם שעושה מעשה ללא כוונה מאחוריו, מוגדר כמתעסק ואין המעשה מקושר אליו (כמו בהלכות שבת). לכן, בעוד בתקיעת שופר יש צורך בכוונה מיוחדת על מנת לקשר אליו את מעשה המצווה של שמיעת קול השופר, באכילת מצה אין צורך בכוונה זו. במצוות התלויות באכילה אין צורך בכוונה בשביל לקשר את מעשה המצווה אל האדם אלא עצם זה שגופו נהנה הוא מקושר אל המעשה וממילא יצא ידי חובה כמו ש"המתעסק בחלבים ועריות חייב" - שהרי גופו נהנה.</p>
<p>213 מרור</p> <p>מדוע 'מרור' אוכלים?</p>	<p>א. זכר ל- 'וימררו את חייהם'. ב. בגמרא יש 5 סוגים של מרור ובהם רמזים כנגד 5 הגלויות: 1) חסה - הוא רמז לגלות מצרים שה' חס על עם ישראל. 2) חרחבינא - הוא רמז לגלות בבל שהחריבה ארצנו ובית קדשנו ותפארתנו. 3) תמכא - הוא כנגד גלות מדי ופרס שהקב"ה תמכם וסמכם לבנות את בית המקדש. 4) עולשין - נגד גלות יון שגזרו על ישראל שלא ילמדו תורה כי עולשין נוטריקון עול"ה שינו"ן. 5) חזרת - רמז לגלות אדום שהקדוש ברוך הוא חס עלן ויחזור ויפריקין וישרה שכירתו עלן להחזירנו כבראשונה בב"א. (יש עדות שנהגו כן, משום שבארצם לא הייתה החסה מצויה) ג. המרור תחילתו רק וסופו קשה, רמז לשעבוד שהחל בפה-רך, ומיד הפך לפרך המפריך את הגוף. ד. ה"אבן עזרא" הביא מחכמי ספרד טעם נפלא למצות מרור: הנה בארץ מצרים האוויר הוא לח תמיד, מפני מימי היאור שבמצרים, וגם מפני שאין הגשם יורד שם, וזה קשה לגוף. ע"כ מנהג אנשי מצרים לאכול תמיד מיני מרורים של עשבים וחרדל, ואפילו אם אין למצרי אלא פת לבדה, לעולם המרורים על שלחנו לטבל בו פתו, כי הם רפואה לאוויר הלח, ומשום כך אוכלים מרור בליל פסח. ה. רמז לכך שלעולם יום א' של פסח יחול באותו יום בשבוע שיחול בו תשעה באב. רבי אבין פתח: "השביעני במרורים", בלילי הפסח של יום טוב הראשון, "הרוני לענה", בתשעה באב. (איכה רבה)</p>
<p>214 מרור</p> <p>מהו 'מרור'?</p>	<p>כל ירק שהוא מר, ובגמרא מוזכרים 5 סוגים שיוצאים בהם י"ח למצוות 'מרור': 1) חסה. 2) חרחבינא. 2) תמכא. 3) עולשין. 4) חזרת.</p>

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>215</p>	<p>מרור</p>	<p>מדוע 'חרוסת?' אוכלים</p>	<p>א. זכר לתפוח שתחתיו ילדו נשות ישראל במצרים. ב. זכר לטיט שעבדו ישראל בפרך. ג. רמז ס' (60) ריבוא שיצאו לחרות. ד. בחרוסת טמונים פירות שונים שעם ישראל נמשלו להם. ה. בחרוסת שמים זנגביל וקינמון זכר לקש שקושו עם ישראל. ו. בחרוסת שמים יין אדום זכר לדם התינוקות של עם ישראל. ז. בחרוסת שמים שקדים, לזכר הדבר שה' שקד לגאול את בניו. ח. להחליש את הארס של החזרת.</p>
<p>216</p>	<p>מרור</p>	<p>מהי חרוסת?</p>	<p>חרוסת היא תערובת של מיני פירות ותבלין הרומזים לעם ישראל וגלות מצרים: תפוח- תחת התפוח עוררתך. רימון- כפלח הרימון רקתך. תאנה- התאנה חנטה פגיה. תמר- אמרתי אעלה בתמר. אגוז- אל גינת אגוז ירדתי. שקד- שהקב"ה שקד על הקץ לגאול את עמ"י. יין- זכר לדם תינוקות עמ"י שנשפך במצרים. חומץ- זכר לתפוח. זנגביל וקינמון- זכר לתבן ולקש. צריך שיהיה סמיך זכר לטיט.</p>
<p>217</p>	<p>מרור</p>	<p>מדוע עושים זכר ל-'וימררו את חייהם', ולא עושים זכר ל-'ויצאו ברכוש גדול'?</p>	<p>א. י"א שנוהגים לעשות זכר לרכוש הגדול שקיבלו ישראל במה שמסדרים שולחן ליל הסדר בכלים נאים משובחים ויקרים. ב. מכיוון שמהמרור נשאר לנו בשפע, אך מהכסף והזהב לא נשאר מאומה! ג. שלא להזכיר מעשה העגל שנעשה על ידי זהב שנטלו ממצרים. ד. עיקר הבטחת הקב"ה שיצאו ישראל ברכוש רוחני של התורה והמצוות שזה העיקר, ולכן אין עניין לעשות זכר לרכוש הגשמי. ה. הרכוש היה תמורת מה שנשתעבדו ישראל ותמורת השדות והכרמים שהניחו במצרים. ו. כל מה שעושים זכר ליציאת מצרים ממילא הוא זכר לרכוש שנטלו, שאם לא היו יוצאים ממצרים עדיין היינו משועבדים וכל הרכוש היה ברשות המצריים. ז. היה איזה תביעה על ישראל למה הניחו העסק בארוננו של יוסף מפני הביזה, ולכן אין ראוי לעורר זאת בליל הסדר. ח. אילו חז"ל היו מתקנים להוציא על שולחן ליל הסדר כלי כסף וזהב היה חשש סכנה או הפסד במשך הדורות שגלו ישראל בין העכו"ם שנתנו עיניהם בממון ישראל. ט. חז"ל לא חייבו להוציא על שולחן ליל הסדר כלי כסף וזהב שלא לבייש את מי שאין לו.</p>
<p>218</p>	<p>כורך</p>	<p>כיצד כורכים את המצה עם המרור?</p>	<p>א. האשכנזים שאוכלים 'קריין' או 'חריין' למרור בהכרח שהמרור הוא בין המצות, שכן אי אפשר לכרוך במרור את המצה. ב. ברבינו חננאל ובעוד פוסקים כתבו שיש לכרוך את המרור על המצה, דהיינו המרור עוטף את המצה. וכן פסק הרב מזוז שליט"א.</p>
<p>219</p>	<p>כורך</p>	<p>מדוע אוכלים ככורך מצה ומרור יחד?</p>	<p>א. יש מחלוקת בגמרא בין חכמים להלל האם אפשר לאכול את המצה והמרור בנפרד, או שיש לאכלם יחד בכריכה אחת. ומשום הספק, מקיימים את 2 הדעות- גם אוכלים בנפרד כדעת חכמים, וגם כורכים ואוכלים יחד כדעת הלל. ב. י"א שהלל הזקן היה רגיל לומר: כל מה דעביד רחמנא- לטב עביד! ולכן היה כורך את המרור המרמז על קושי השעבוד עם המצה המרמזת לחירות וגאולה, ללמדנו שכל צרה היא בעצם תחילת הגאולה, וחייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה. ולכן מסיבים דרך חירות באכילת הכורך, אפילו שיש בו גם מרור, ומרור לבד לא אוכלים בהסיבה.</p>
<p>220</p>	<p>כורך</p>	<p>"על מצות ומרורים יאכלוהו", מדוע מביאים פסוק האמור בפסח שני ולא פסוק האמור בפסח ראשון?</p>	<p>א. מהפסוק בפסח ראשון לא מוכח שיש חיוב לאכול את המצה עם הפסח והמרור יחד (וכדעת חכמים דפליגי על הלל הזקן), ולכן הביא הפסוק המדבר בפסח שני ששם מוכח שאוכלים את המצה יחד עם הפסח והמרור, ומשם לומדים שהוא הדין גם בפסח ראשון. ב. מהפסוק בפסח ראשון משמע שאכילת מצה היא מצווה בפני עצמה, ואכילת הפסח היא מצווה בפני עצמה, אך אכילת המרור היא טפילה לאכילת הפסח ואינה מצווה בפני עצמה. אמנם בפסח שני גם אכילת המצה טפילה לאכילת הפסח, ומי שאינו אוכל פסח שני אינו אוכל מצה. וע"כ דרש הלל דווקא מהפסוק שנאמר בפסח שני שיש בו חידוש שאפילו שהמצה והמרור טפלים לקרבן פסח, בכל זאת אינם מבטלים אותו, מפני שמצוות אינם מבטלות זו את זו, והוא הדין לפסח ראשון, ולכן אוכלים מרור גם בלי שאוכלים פסח. ג. אנו מבקשים בעת אכילת הכורך בליל הסדר, שנזכה שעוד השנה יבנה בית המקדש בין פסח ראשון לשני ונזכה לכל הפחות להקריב פסח שני. ד. אי אפשר להזכיר את הפסוק האמור בפסח ראשון בזמן הזה שאין אנו מקריבין קרבן פסח, ולומר רק את חציו השני של הפסוק אי אפשר, שהרי כל פסוק שלא פסקו וחלקו משה אנו לא פוסקים. ולכן מזכירים את הפסוק האמור בפסח שני ששם יש אתנחתא באמצע הפסוק וניתן לומר רק 'על מצות ומרורים יאכלוהו'. ה. הציווי על פסח ראשון הגיע מהקב"ה, הציווי על פסח שני הגיע מכח אותם אנשים שהיו טמאים לנפש אדם ואמרו למה נגרע. ואולי רצה הלל לרמוז לנו שאם נרגיש כמו אותם אנשים 'למה נגרע' ונצטער באמת על פספוס של מצווה, בעזרת ה' נזכה אם לא לפסח ראשון, לפחות לפסח שני להקריב את הפסח כהלכתו.</p>
<p>221</p>	<p>צפון</p>	<p>מדוע האפיקומן נקרא 'צפון'?</p>	<p>א. על שם שמצניעים אותו. ב. זכר לעקידת יצחק שאפרו צבור וצפון על גבי המזבח לזיכרון לפני ה' לכפר על בני ישראל. וכנגד זה שוחטים את העולה בצפון להגן מפני הרעה שתיפתח מצפון.</p>

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

222	צפון	מדוע מצניעים את האפיקומן?	<p>א. זכר לשימור קרבן פסח שהיה קדשים ואסור להסיח דעת מהם. ב. כדי לגרות את הילדים שיחפשו והיו ערים עד סוף הסדר. ג. זכר למה שכתוב: 'משארותם צרורות בשמלותם'. ד. כדי שלא יראו ויאכלו אותה תוך כדי הסעודה בשוגג, ולא תהיה לו עוד מצה שמורה לצפון. ה. מכיוון שאין לנו בית המקדש וקרבן פסח, ותיקנו חז"ל לעשות אפיקומן זכר לקרבן פסח, נמצא שהאפיקומן מזכיר עוונותינו, ולכן אנו מטמיינים אותו, כמו שנאמר: 'אשרי נשוי פשע כסוי חטאה'.</p>
223	צפון	מדוע יש נוהגים 'לגנוב' האפיקומן?	<p>א. לאחר שיצחק בירך את יעקב בחושו שהוא עשוי, הגיע עשו האמתי ואז אמר לו יצחק: "בא אחיך במרמה" (בראשית כז, לה), ופירש"י: במרמה - בחכמה. שואלים מה החכמה שנהג בה יעקב? ומדוע זו חכמה ולא גניבה או גזילה? ותשובה היא: יעקב לא גנב שום דבר, כי מאחר שהוא קנה את הבכורה, לו מגיעות גם הברכות, ויצחק הסכים לכך למפרע באמרו: 'גם ברוך יהיה'. והחכמה שהייתה כאן מצד יעקב היא: שנתן ליצחק לאכול קרבן חגיגה וקרבן פסח שאותו לילה ליל פסח היה, וכיוון שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, כעת אסור ליצחק לטעום כלום באותו לילה שהוא ליל הסדר. וכך יעקב היה בטוח שגם אם יבוא כעת עשו עם כל המטעמים שבעולם, יצחק לא יוכל לאכול שום דבר, וכך לא יזכה להתברך מפי יצחק. (שבט מוסר) ועוד: 'אפיקומן' ו-'במרמה' שווים בגימטריה 287. ב. נראה לומר בדרך צחות ע"פ הגמ' (חולין קט): "כל דאסר לן רחמנא - שרי לן כוותיה, אסר לנו דם, והתיר לנו כבד", אף כאן התורה אסרה ואמרה 'לא תגנובו' וכנגד זה המנהג זה לגנוב האפיקומן בליל הסדר (אספקלריא).</p>
224	צפון	מדוע אוכלים 'אפיקומן'?	<p>א. עיקרו זכר לקרבן פסח הנאכל על השובע. ב. י"א שזה זכר למצה שהייתה נאכלת עם הקרבן פסח. ג. יש נוהגים לאכול כזית נוסף זכר לקרבן חגיגה. ד. יש דעות שמצה זו היא לשם מצוות אכילת מצה.</p>
225	צפון	מדוע 'אפיקומן' נקרא כך?	<p>א. כינוי זה מושאל מכינוי למיני מתיקה. ב. נקרא כן ע"ש חביבות המצווה כמיני מתיקה. ג. נקרא כן ע"ש הדין 'אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן'.</p>
226	הלל	מדוע לא מברכים ברכה על ההלל?	<p>הואיל ואינו נאמר ברציפות בבת אחת, אלא חלק במגיד וחלק לאחר ברכת המזון, וכשם שאין מברכים על מצוות ארבע כוסות שגם הם אינם ברציפות אלא בהפסקות כל אחד במקומו. וכשם שאין מברכים על מצוות ההגדה שמצוותה כל הלילה, ומפסיק בה בסעודה וכו', וכשם שאין מברכים בשבת על אכילת 3 סעודות.</p>
227	הלל	מדוע בשאר ימי חג הפסח לא גומרים את ההלל?	<p>א. מכיוון שבו (שלא כבחג-הסוכות) אין קרבן שונה לכל יום מימי חול-המועד, ואין תוספת שמחה. ב. כשם שהקב"ה לא הסכים למלאכי השרת לומר שירה בשעה שהמצרים טבעו בים-סוף, מאחר וגם הם מעשי ידיו, ה"ה שאין ראוי לומר הלל גמור בימים אלו.</p>
228	הלל	'למכה מצרים בכבוריהם' - למה הכוונה?	<p>א. י"א שהכוונה למכת בכורות. ב. י"א שהכוונה לכך שבכורות מצרים עצמם היכו במצרים ובאבותיהם בגלל שלא רצו לשחרר את ישראל ממצרים קודם מכת בכורות, וזו אחת הסיבות ששבת הגדול נקראת כך על שם אותו הנס הגדול שהמצרים היכו בעצמם כמה ימים קודם יצי"מ.</p>
229	הלל	'למוליך עמו במדבר' - מדוע לא נחם אלוקים דרך ארץ פלישתים?	<p>א. כדי שלא ייבהלו מהמלחמות בארץ כנען שעשה יהושע עם 31 המלכים, ויחזרו למצרים. ב. כדי שלא ייבהלו מהרוגי שבט אפרים שיצאו קודם הזמן והרגום אנשי גת, ויחזרו למצרים.</p>
230	נרצה	האם יש עניין בכוס חמישית, ומה עושים איתה?	<p>א. יש שנהגו שלא למזוג כלל כוס חמישית. ב. יש שנהגו למזוג אך לא לשותות, ומקדשים עליה בבוקר. (יש להיזהר שלא יהיה היין מגולה בלילה) ג. יש שנהגו למזוג ולשתות בלילה לאחר הכוס הרביעית.</p>
231	נרצה	מדוע הכוס החמישית היא דווקא לאלוהי הנביא?	<p>א. בלילה הזה שמצפים ומתפללים לגאולה השלימה - אליהו הוא זה שיבשר הגאולה ולבואו אנו מצפים ולכבודו מוזגים הכוס. ב. בגמרא יש ספק האם 'והבאתי' היא לשון חמישית נפרדת או מילה נרדפת ללשונות הגאולה הקודמים האמורים שם בפסוק, ונשאר בספק. וכל ספק בגמרא אמרינן תיק"ו - תשבי דהיינו אליהו הנביא יתרץ קושיות ובעיות, ולכן רוב העדות עושים פשרה בין השיטות ומוזגים אך לא שותים. ג. בזכות המילה נגאלו ישראל ממצרים (בדמייך חיי) ואלוהו הוא מלאך הברית.</p>
232	נרצה	כתב המג"א (סי' תפ"א סק"ב) בשם המהרי"ל שבליל פסח נהגו לא לנעול הדלת, כי הוא ליל שימורים. מתי חייבים לנעול את הדלת אפי' בליל פסח?	<p>א. שומר שהפקידו אצלו חפץ לשמור, אם ישאיר את הדלת פתוחה יפשע בשמירתו, עיין חשוקי חמד עמ"ס ב"מ ב"מ (צג ע"א). ב. ליל הסדר שחל בליל שבת, ואחד מבני החצר שכח ולא נתן חלקו בעירוב, וביטל את רשותו בחצר לשאר בני החצר, שכולם מותרים להוציא לחצר מביתם והוא אוסר להוציא מביתו לחצר, וכתב השו"ע (סימן שפ ס"א) שיש אומרים שצריך לנעול ביתו, כדי שלא יבוא להוציא באיסור אלא יפתחנו כשרוצה לצאת ולבוא, וינעלנו מיד אחר צאתו ובואו (חש"ח יבמות כא ע"א).</p>

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>א. הדמויות כמשל לירידת ישראל למצרים וגאולתם: הגדי הוא יוסף (שטבלו האחים את כותנתו בדם גדי עיזים), החתול הוא אחד עשר אחיו, (פירוש אחר: אשת פוטיפר), הכלב הוא המצרים ששיעבדו את בני ישראל, המקל הוא המטה של משה רבנו, האש היא אשו של יצר הרע (תלונות ישראל במדבר), המים הם התורה שקיבלו ישראל במדבר (התורה נמשלה למים), (פירוש אחר: האש והמים הם עמוד האש ועמוד הענן אשר ליוו את בני ישראל במדבר), השור הוא חטא העגל, השוחט הוא משה רבנו, מלאך המוות שהכה בבני ישראל בחטא העגל, ולבסוף הקב"ה שגאל את בני ישראל ממצרים והעלם לארץ ישראל.</p> <p>ב. הדמויות כמשל לעבודת הפסח בבית המקדש והפסקתה עקב החרבן: חד-גדיא חד-גדיא הכוונה ל-2 קורבנות החג-פסח וחגיגה. דזבין אבא בתרי זוזי, שהקורבן נקנה ב-2 מעה (סוג של כסף). ואתא שונרא - נאמר בגמרא שמי שרואה בחלומו חתול שנקרא "שונרא" - יהיה בחבורה רמז לק' הפסח שנאכל בחבורות! ואתא כלבא - קורבן הפסח נאכל עד חצות, המשמרת השניה בביהמ"ק נקראה "כלב" ולכן כמו שהכלב נשך את החתול - כך המשמרת השניה מפסיקה את אכילת קורבן הפסח (כי היא נגמרת בחצות). ואתא חוטרא - רמז לעצים שעל המזבח, שבעצם (האש) כילתה לגמרי כל מה שנשאר מהאיברים שלא אכלו (מה שלא "סיים" הכלב). ואתא נורא - אש המזבח שבאה מלמעלה ושרפה את הקורבן. ואתא מיא - עבודת האיברים היא עד שיעלה עמוד השחר, והעבודה הראשונה בבוקר הייתה תרומת הדשן. אבל ברגלים, בגלל שלא היה זמן היו קמים הרבה לפני עלות השחר (תחילת זמן העבודה) ודבר ראשון שהיה צריך לעשות זה ליטול ידיים מהכיוור. הזמן שבו באו המים הוא הזמן שמפסיק את שריפת האיברים הפנימיים (אלו המים שמכבים את האש!) ואתא תורא - את הקורבן היו משקים במים לפני השחיטה כדי שהפשטת העור תהיה קלה, את השור הישקו במים מהכיוור (=השור שתה את המים). ואתא השוחט - זהו השוחט ששחט את הפר. ואתא מלאך המוות -אלו הרשעים שהחריבו את בתי המקדש. ואתא הקב"ה, שיחזיר את העבודה לירושלים במהרה בימינו. אמן!</p> <p>ג. בהגש"פ ירושלים במועדיה להגאון רבי אביגדר הלוי נבנצאל שליט"א ביאר זאת לפי דברי הרמב"ם (הל' תשובה ו,ה) שכתב בתו"ד: והלא כתוב בתורה ועבדום ועינו אותם, הרי גזר על המצרים לעשות רע... וכן המצרים כל אחד ואחד מאותן המצרים והמיריעים לישראל אילו לא רצה להרע להם הרשות בידו, שלא גזר על איש ידוע אלא הודיעו שסוף זרעו להשתעבד בארץ לא להם. ולפי"ז מבואר דאמנם עם ישראל דינו היה להיות משועבד בארץ לא להם, אבל המצרים למתעברים על ריב לא להם נחשבו, דלא נגזר עליהם להרע לישראל, עכ"ד הנחמדים. והנה ידועה קושיית העולם בפיוט חד גדיא, דאם הגדי הוא תמים ולא פעל און, והחתול הוא רודף ושופך דמים, אזי הכלב הוא צדיק במעשיו במה שנפרע מהחתול, ואזי נמצא שהמקל אינו צודק וכו', ויוצא לבסוף החשבון שהקב"ה אינו בצד הצדק ח"ו. ומבארים בזה, דאם הגדי והחתול רבים, הכלב מה לך פה ומה באת להתערב, ולכן הוא הרשע, וממילא בדין עשה המכה, ושוב נמצא דהקב"ה משפטו צדק. ולפי"ז נמצא דאנו למדים מסדר המאורעות בפיוט זה, דהכלב הוא רשע, ואף שמצד עצם המעשה יש לומר שפעל כשורה, מ"מ נענש כי הוא מתעבר על ריב לא לו. וזה מרמז על עונש המצרים שנענשו על שנשתעבדו בישראל, אף כי כן היתה הגזירה כי גר יהיה זרעך בארץ לא לו להם ועבדום וענו אותם, מ"מ נענשו כמתעברים על ריב לא להם, ודו"ק.</p>	<p>מהי המשמעות של הפיוט - 'חד-גדיא'?</p>	<p>נרצה</p> <p>233</p>
<p>תנו רבנן קדמנא בתרייתא, בריך הוא רחמנא דיהב לן אורייתא: אחד מי יודע? אחד אני יודע! - אחד החופר בור שיח ומערה (ב"ק נ:) שנים אוחזין בטלית (ב"מ ב.). שלשה שאכלו כאחד (ברכות מ"ה). ארבעה אבות נזיקין (ב"ק ב.). חמשה תמין וחמשה מועדין (ב"ק ט"ו:) ששה עריות חמורות מאלו (יבמות י"ג). שבעת ימים קודם יוה"כ (יומא ב.). שמונה שרצים האמורים בתורה (שבת ק"ז). תשע חנויות מוכרות בשר שחוטא (כתובות ס"ו). עשרה יוחסין עלו מבבל (קדושין ס"ט). אחר עשר יום שבין נדה לנדה (נדה ע"ב:) שנים עשר דדין היו לכיור (יומא ל"ז). שלשה עשר כהנים זוכים בו (יומא כ"ה). מכאן ואילך הוסיף רבינו הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א: אור לארבעה עשר בודקין את החמץ (פסחים ב.). חמש עשרה נשים פטורות צרותיהן (יבמות ב.). ששה עשר שחל להיות בשבת (פסחים פ"ג א') שבעה עשר יובלות מנו ישראל (ערכין י"ג). שמונה עשר דברים גזרו בו ביום (שבת י"ג:) תשעה עשר דברים נאמרו בגרע (בריייתא מעשה תורה) עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה (סוכה ב.).</p>	<p>"אחד מי יודע" - פזמון שהיה רגיל הסטייפלר זצ"ל לזמר בליל הסדר!</p>	<p>234</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

אחד מי יודע כו' כוונת השיר הלזה להורות כי אף בדברים המפורסמים וידועים נבדלנו מזולתינו בהיות תועלת ידיעתם נמשך אצלנו וידיעת זולתינו בזה אינה ידיעה באמיתת כפי בחירת התועלת היוצאין מן הידיעות והידועין אינן יודעין שאין יודעין רק אני יודע אמיתת הדברים לתכליתן.

וזה אמרו אחד מי יודע עם שמפורסם אחדותו כי ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה' עם כל זה הרי מפורש לעיל רם על כל גוים ה' על השמים כבודו כי חושבין לגודל רוממותו אינו משגיח רק על השמים ולא על הארץ מי כה' אלוקיני וכו' כי בזה מבורר טעותן כי אם היה יתכן לומר שצבא השמים הם שייכין לו יתב' בדמיון צד מה היה מקום לטעות שאין כבודו ית' רק בשמים אבל אנו יודעין כי מי בשחק יערוך לה' ואין דומה לו יתברך א"כ יוחשב הכל לשפלות לנגדו הן בשמים הן בארץ וזהו המשפילי לראות בשמים ובארץ שהכל אין ואפס לנגדו צבאות השמים כמו צבאות הארץ א"כ גם הארץ אינה נגרעת מהשגחה כמו שפירשו המפורשים כנ"ל וזה אחד מי יודע כי מי יודע שהוא יחיד במלוכה ומושל ומשגיח הן בשמים ובארץ אשר הטועים חושבין שאין כבודו יתב' ליחד שמו בעולם השפל אבל אחד אני יודע כי אחד אלהינו בשמים ובארץ הכל במשקל אחד אין נגרע מהשגחתו הן בשמים והן בארץ.

שנים מי יודע. אפשר לפרשו על התחלת התורה בב' ולא בא' ע"ז אמר שני לוחות הברית ולא שיטעו ח"ו בשניות כי הלוחות עצמן התחלתן בא' אנכי לכן אחד אלקינו וכו' והלוחות עצמן שנים כנגד שמים וארץ:

שלשה מי יודע יובן ע"פ מ"ש מתחילה ע"ז היו אבותינו ושמעתי לפרש שבתחילה היינו מתייחסים אחר עובדי ע"ז אברהם בן תרח היה מתיחס ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו ואין אברהם מתיחס אחר תרח כלל כי אברהם הוא כגר שנתגייר שהוא קטן שנוולד דמי ואינו מתיחס לאביו העובד ע"ז לכן אין קורין אבות אלא לשלשה וזה ירמוז שלשה מי יודע שמתייחסין אחר שלשה ולא מן הדורות למעלה משלשה עד נח ואדם הראשון וזהו שלשה אבות. או יאמר שלשה מי יודע להתייחס אחריהם כי מאברהם יצאו בני קטורה מיצחק עשו שיש להם להתייחס בני קטורה אחר אברהם. ובני עשו יש להם שני אבות לא יחשובו כי אם שלשה אבות והענין הוא כמו ששמענו בשם המגיד מדובנא משל על הפסוק וזכרתי את בריתי יעקב וכו' שנמנו למפרע ואמרו ע"פ משל שדרך המוזגים שכר כשיקח אצלם מדה שכר בעד גדול אחד אחר שמדד המוזג כפי מדתו למשרתת אשר נשלחה לקנות השכר דרך הוא לשפוך עוד מעט נוסף על המדה ואתרמי מילתא שמשרתת אחת לקחה מדה א' שכר בעל גדול ותבעה לשפוך לה עוד קורטוב וראתה אחרת ובאה גם היא וכדה על שכמה ותאמר שפוך לי מעט שכר וענה הבע"ב היש אתך מעות אזי אמדוד כפי מדתך ואשפוך לך ותען ותאמר אין בידי לפורטה אעפ"כ כאשר הגדלת חסדיך למשרתת פלוני אשר מדדת לה כפי מדתה וקיבלה מחירי הגדול שנתנה לך א"כ ההוספה הוא מתנת חנם א"כ תן לי ג"כ כשיעור הנוסף אשר הוספת לפלוני ויען ויאמר לא כן בתי כי מי שנותן גדול וקונה במעות מוסיפין לו אבל לא שייך להוסיף על מי שלא קנה והנמשל כי הוא יתב' יודע אם יזכור לאברהם ליצחק יש להם אחיזה בני קטורה וזרע עשו ולזה עשה הוא יתב' ליעקב עיקר ואברהם ויצחק טפל לכן לא נזכר זכות אבות רק לנו שעיקר הזכות מיעקב כמו הגדול שניתנה על השכר ואברהם ויצחק הם תוספת ודרך מי שקנה שופכין לו טפי כופיתא אבל מי שלא נתן גדול על המידה אינו בתוספת וזהו שלשה אני יודע שאצלי נזכרים כל השלשה אבות והטעם כי איתא במדרש אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק הוא לעשו לא אלא לבוחר בדרכיהם ועושה כמעשיהם לכן יזכר לנו ברית אבות יען קבלת התורה שני לוחות הברית כנגד אברהם ויצחק וגם אחד אלקינו כו' לאפוקי בני קטורה ועשו שאין מאמינין באחד אלוקיני כו'.

ארבע מי יודע כו' ארבע אמהות. ירצה בזה עוד מדה יתירה נהג הוא יתב' בנו כמו שנטול יחוס השלשה אבות מזולתינו הגם שיש להם אחיזה בשנים מהם עוד יזכור לנו זכות אמהות ארבע שאין לשום שבט יחוס כי אם בשלשה מהם ובני השפחות אף לא באחת מהנה (ר"ל ברחל ולאיה) אעפ"כ שנתוונו כולם כאשר אמר בלעם כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו ודרשו חז"ל מראש צורים הוא אברהם ומגבעות הן אמהות והרצון בזה כי אם שבלק היה ממדין והוא מבני קטורה אף על פי כן אני רואה כי לא נזכר זכות אברהם רק לישראל ומגבעות היינו האמהות אשורנו לכולם שאין נזכר זכות אמהות רק להם לישראל אף שהד' שבטים בני השפחות ואינם מזרע רחל ולאיה אעפ"כ נזכר לכולם זכות האמהות ואין עין הרע שולטת בהן והטעם לפי שעיקרם הם שלשת אבות והאמהות נטפלות לאבות לכן כאשר הגדיל חסדו עמנו לזכור לנו זכות שלשת אבות האמהות נמשכו אחריהם משא"כ במי שאין נזכר לו זכות אבות אין לו חלק בזכות אמהות.

עוד יש לפרש ארבע מי יודע על ארבעה גליות שנמשכו מכח ארבע אמהות כי יעקב הלך ללבן והיתה כוונתו לרחל לבד והנה אם היה לוקח רחל כפי מחשבתו לא היו השבטים מתקנאים ביוסף ולא התגלגל הדבר לירד למצרים ומלבד שכתבו כמה ספרים שבחטא מכירת יוסף נמשך הגלות אף כי גם י"ל כי משם יצא העגל הזה וכמו שהביאו התוס' בגמרא ב"ב דף י"ד הפיוט תבנית אות יוסף עמודיו עשה כסף ופירשו התוס' דהעמודים שנאמר עליהם עמודיו עשה כסף שלא היו של זהב בשביל חטא העגל שהיה של זהב דאין קטיגור נעשה סניגור ויוסף נקרא שור לכן שלא יהיה למזכיר עון עמודיו עשה כסף שמרמוז על עמודת ישראל ועדיין צריך תבלין לפירוש הלזה דאין ענין למה שיוסף נקרא שור לחטא העגל לכן נ"ל לאסבורי מילתא בדדמי לפי מ"ש חז"ל ורש"י פ' כי תשא כי מיכה היה שם שיצא מתוך דמוסי בנין שנתמעך בו והיה בידו שם וטס שכתב בו משה עלה שור להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס והשליכו שם ויצא העגל ע"כ א"כ תבנית אות יוסף לפי שנקרא שור באותו שם נעשה עגל והוא מזכיר עון לכן עמודיו עשה כסף וידוע שכל הגליות נמשכו מחטא העגל כי אילו לא עשו העגל לא היה שום גלות א"כ שפיר נמשך ממה שרימה לבן ליעקב וגרם קנאת השבטים ליוסף וירד למצרים וע"י שם שהעלהו משה נעשה העגל וכה"ג פירש באלשיך על ארמי אובד אבי וירד מצרים שבשביל רמאות לבן נתקנאו ביוסף כי לא היה בכור לאב וגרם שירדו למצרים ועולה יפה כפי דרושינו שמזה נמשך אורך הגלות במה שיוסף הורד מצרימה והועלה ע"י שם עלה שור שהיה סיבה לחטא העגל:

חמשה מי יודע חמשה אני יודע חמשה חומשי תורה יש לפרשו וזהו דאיתא בסוטה פרק אלו נאמרין שנכתבה התורה בשבעים לשון על הסיד ואומות קלפו את הסיד ומשם ראו התורה שבכתב וא"כ לשלול ידיעת זולתינו בתורה שאין

מה פשר הפיוט
אחד מי יודע?

נרצה

235

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

ידיעתם שלימה וזהו חמשה אני יודע שהיא ידיעה שלימה והוא דמבואר ברבה פ' כי תשא שתורה שבעל פה לא נכתבה לפי שגלוי וידוע שיגלו לבין האומות וכמו שכתב אכתוב לו רובי תורתו כמו זר נחשבו ודבר ידוע כי מתורה שבכתב אין ללמוד שום דבר על בורי' כי לאות על ידך ולטוטפות מי יאמר שהם תפילין וכן פרי עץ הדר מי יאמר שהוא אתרוג וכן רוב מצות אשר מתורה שבכתב אין ללומדם רק מן הקבלה שהוא תורה שבעל פה לכן אני יודע אני ולא אחר והם חמשה חומשי תורה וא"ת הרי התורה מונחת בקרן זוית וכ"א יכול ללומדה ולזה אמר כי אני נבדל בידיעת החמשה מחמת שששה אני יודע שהם שיתא סדרי משנה שהם פירוש תורה שבכתב נמצא שזולת ידיעתי אינו יודע עד מה אפי' מעתיקי תורה שבכתב אין ללמוד שום מצוה על בוריו אם לא ע"פ שיתא סדרי משנה שהוא עיקר תורה שבעל פה ומי שאינו יודע תורה שבעל פה גם ידיעתו בתורה בכתב אינה ידיעה של כלום.

שבעה מי יודע שבעה אני יודע. בהיות שעם הוא מפורסם אשר יום אחד בשבוע הוא שבת אמר שלפי האמת גם ששת ימי המעשה נכללין בקדושת שבת כמ"ש האר"י בטעם שיר של יום שכל הימים יש להם קיום מקדושת שבת שבשבת נכללין נפש רוח ונשמה ומסתלק ביום א' בחינת נשמה ב' בחינת רוח ג' בחינת נפש וכן יום ד' נפש משבת הבאה יום ה' רוח יום ו' נשמה ושוב חוזרת קדושת שבת נמצא שכל ששת ימי המעשה נכלל בקדושת שבת נמצא שאני יודע שבעה ימי שבתא שכל השבעה ימים בחינת שארית שבת ותוספת שבת גם ירמוז למ"ש חז"ל בפ' (א"צ) [יום טוב] [דף טז.] אמר ר' (יוסי) [יוחנן] משום רשב"י כל מצות שנתן הקב"ה לישראל נתן להם בפרהסיא חוץ משבת שנתן להם בצנעה ומסיק דמתן שכרה לא אודעינהו או נשמה יתירה לא אודעינהו וא"כ אני יודע זאת ולא אחר.

שמונה מי יודע כו' להבין ביאור פיסקא זו נקדים דברי מדרש רבה כי במדרש רבה אמור איתא כל השביעים הם מקודשים. וא"כ היה לו למילה להיות בשביעי ונקדים דברי מדרש רבה פ' כ"ז והיה שבעת ימים תחת אמו אמר ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי משל למלך שנכנס למדינה וגזר על כל אכסנאין שיש כאן לא יראו פני עד שיראו פני המטרונה תחילה כך אמר הקב"ה לא יביאו קרבן ולא תהיה מילה עד שתעבור עליו שבת שאין ז' ימים בלא שבת ואין מילה בלא שבת ע"כ. ויש לדקדק בזה דלמה תלה הכתוב ביום השמיני הוי לתלות אחר שבת אפילו נולד בע"ש עוד קשה אם ביום השביעי היה נימול ג"כ לא סגי בלא שבת וליישב זה יראה ע"פ מ"ש בשם מהר"מ קורדאוורי על מ"ש (שבת דף ק"ח:) אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלים ופירש שבחול נשארים ג"כ מקדושת שבת ג' יומי מקמי שבתא דשבת הבאה ובתר שבתא מקבלין שפע משבת שעברה והיינו שתי שבתות שבת המקודש ושארית שבת שבששת ימי המעשה ושתי השבתות הם עיקר שבת ושארית שבת ושפע שבת משבת שתבא ובה מיושב המדרש מעולם לא זה השכינה מישראל אפי' בשבת של חול עיין פרשת דרכים ולמ"ש יובן שפיר שהכוונה אפי' מי שישמור להמשיך קדושת שבת שארית הקדושה הנשארת משבת שעבר ואשר יקבל משבת הבאה ג"כ ממשיך השכינה נמצא ששבת עם כל בחינותיה שמששת ימי המעשה שיש בזה ג"כ בחינת שבת לכן צריך לעבור שבעה ימים שיש בהם שבת הגדול וגם שארית הנשארים. ובזו מובן שמונה מי יודע אם משום שיקבלו פני מטרונה א"כ תסגי מיד בעבורו השבת לימול וע"י מתרץ שמונה ימי מילה לפי ששבעה ימי שבתא שכל השבעה בחינת שבת וצריך לעבור עליו כל הבחינות וכאמור בדברינו.

תשעה מי יודע תשעה אני יודע תשעה ירחי לידה. והוא לפי שנראה מנהגו של עולם הוא אבל באמת אני יודע שהוא כנגד אדם העליון וכמבואר בדברי האר"י ז"ל בעץ חיים בכמה דוכתא ובפרט בשער אנך פ"ב [לא].

עשרה מי יודע עשרה דבריא. יראה כי עשרת הדברות נגד עשרה מאמרות כנודע ובגמרא ר"ה פרק י"ט אין פוחתין מיו"ד ופריך כנגד מי ומשני כנגד עשרה מאמרות שנברא העולם ופריך מאי ניהו ויאמר דבראשית תשעה ניהו ומשני בראשית נמי מאמר שנאמר בדבר ה' שמים נעשו ע"כ ועל זה בא השאלה עשרה מי יודע שיהיה עשרה מאמרות וע"כ בראשית נמי מאמר א"כ הא גופא קשה למה לא כתב במקום בראשית נמי מאמר ויאמר אלקים יהי שמים וארץ מיהו בעמק המלך מתרץ לפי שנאמר ביום הראשון ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד ולא כתיב ראשון לפי שלא נבראו מלאכים אלא בשני כדאיתא במדרש שלא יאמרו מיכאל מותח בדרומו גבריאל בצפונה לכן לא היה רק אחד מיוחד לבדו והנה איתא מכל דיבור של הקדוש ברוך הוא נברא ממנו מלאך וא"כ אילו דיבר בפירוש היה נברא ממנו מלאך והיה מקום לטעות חס ושלום ולזה לא היה מאמר בפועל רק מחשבה שלא יהיה ממנו מלאך ואז לא היה אפשר לברוא שום מלאך. ובזו מובן דמייתי דבראשית נמי מאמר מהאי קרא בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם דיש להבין למה מייתי כל הפסוק דלתרץ דבראשית נמי מאמר סגי בדבר ה' שמים נעשו ולמ"ש מתרץ הפסוק עצמו. כי בדבר ה' שמים נעשו והי' בחינת דיבור רק דקות בסוד המחשבה וא"ת למה לא כתב דיבור בפירוש במקום בראשית כמו כל מאמרות לכן מייתי וברוח פיו כל צבאם שנברא ממנו מלאך בדיבור א"כ לא היה אפשר שיהיה דיבור ממש שא"כ נברא מלאך וביום ראשון אי אפשר ליתן מקום לטעות ובה מובן עשרה מי יודע עשרה אני יודע עשרה מאמרות וא"ת בשמים ובארץ למה לא כתב מאמר בפירוש כי ישראל ראו בחוש איך בדיבורו נברא מלאך כי האר"י ז"ל פירש וכל העם רואים את הקולות הם המלאכים הנבראים מדיבור קדשו ואחר שראו שדיבורו נברא מלאך א"כ שפיר עשרה אני יודע שנברא העולם בעשרה מאמרות ולי לא יקשה תשעה הוי ד"ל תירוץ הש"ס בראשית נמי מאמר ואי קשי' ל"י למה לא כתב מאמר זה אני יודע עשרה דבריא שנבראו מהם מלאכים וביום ראשון לא היה אפשר לברוא מלאך שלא יטעו שהמלאך סייע בבריאת שמים וארץ ובאמת אחד אלוקינו שבשמים וארץ.

אחד עשר מי יודע אחד עשר כוכביא וביאור פיסקא זו נראה להקדים גמרא סוטה פ' אלו נאמרין על יוסף הצדיק איכא מ"ד לעשות צרכיו נכנס באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראה לו בחלון אמר לו יוסף יוסף עתידין אחיך ליכתב על אבני אפוד רצונך שימחה שמך מביניהם ותקרא רועה זונות שנאמר רועה זונות יאבד הון מיד ותשב באיתן קשתו וכו' מידי אביר יעקב מי גרם לו שיכתב שמו על אבני אפוד אלא אביר יעקב משם רועה אבן ישראל משם זכה יוסף להיות רועה ישראל ע"כ ונראה להבין מה ענין זה שזכרו עתידין אחיך ליכתב על אבני אפוד ממה נפשך אם יש בו איסור ח"ו למה ליה לתלות באבני אפוד שיכתבו אחיך אך נראה כי חלילה ודאי לחשוד ליוסף על זאת אך נראה עפ"מ"ש הרב בעל

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

	<p>236 נרצה</p> <p>כיצד קשור המספר 1 לחג הפסח?</p>	<p>פרשת דרכים שהקשה לו דמי התיר ליוסף שיסכן עצמו מאחר שאדנותו היתה מאיימת אותו שתעליל עליו ויהרגו כי בן נח אינו מצווה על קידוש השם לכן כתב בזכות אברהם שנאמר בו ויוצא אותו החוצה שאמר לו צא מאצטגנינות שלך אין מזל לישראל והנה מבואר שיוסף שטען על אחיו שחשודין על אבר מן החי הוא לפי שחשבו עצמם לדין ישראל ומותר להם מפרכסת א"כ חשב שיש לשבטים דין בן נח לפי שיטתו שלא הי' צריך למסור עצמו ונקרא חובל בנפשו ולזה נראית דמות דיוקנו של אביו ואמר עתידין אחיך ליכתב על אבני אפוד והוא דחטא ראובן על שבא על פילגש אביו וקי"ל פילגשים בלא כתובה וקדושין א"כ לא חטא באשת אב כי בלהה לא היתה אשת יעקב רק פילגש אביו בלא קדושין ולא חטא ראובן מיהו אם יש להם דין בן נח א"כ קנה בבעילה והוה אשת אב ולזה אמר שנראי' לו דמות דיוקנו ואמר לו עתידין אחיך ליכתב על אבני אפוד היינו ראובן בכללם ולא חטא באשת אב היינו משום שיש להם דין ישראל ולא חטא ראובן א"כ יוכל למסור עצמו בשביל שלא יעבור על גילוי עריות ואמר כי טעות הוא בידו מה שחשב שיש לו דין בן נח ואינו רשאי למסור עצמו על קדוש השם אדרבה יקבל שכר שיכתב על אבני אפוד כמו ראובן שלא נחשב לו לחטא בלהה פלגש אביו כי לא היתה אשת אב כלל רק בלא קדושין לזאת מסר נפשו כדן ובדין שיטול שכרו שלא יגרע שמו מאחיו. והנה במדרש רבה וישב מבואר שאמר ראובן על הצלת יוסף הוא מונה אותי עם אחיו ולא אצילנו ופירושו שמנה אחד עשר כוכבים משתחווים לי הרי ראובן בכלל ולא נגרע שמו ולא נדחה בשביל מעשה בלהה ע"כ הרי שמאחד עשר מוכח שלא נדחה ראובן מן השבטים ולזה אמר אחד עשר מי יודע שאין להרהר ח"ו שיהיה שמץ פסול וחסד עריות על ראובן במעשה בלהה לזה בא האות אחד עשר כוכביא שגם ראובן בכלל הכוכבים ומזה אני יודע שאין ח"ו פגם בראובן.</p> <p>וביאר אח"כ שנים עשר מי יודע שבצירף ראובן נשלם שנים עשר שבטיא שלא נדחה ראובן כי אחד עשר כוכביא בצירוף יוסף א"כ הם שנים עשר שבטיא שבטי י"ה עדות לישראל כי חותם יה שהוא חותם איש ואשה ששכינה ביניהם ה'וד באיש וה"א באשה וזה עדות לישראל שלא נתערבו במצרים ולזה זכה ישראל ויתילדו על משפחותם לבית אבותם כי שומרים גדר הערוה משא"כ בישמעאל נאמר שנים עשר נשיאים לאמותם שהאבות אינם מבוררים כי אין שומרים גדר היחוס וזהו שנים עשר שבטי' היינו בלי פגם כאשר נרמז אחד עשר כוכביא שראובן ג"כ לא נדחה.</p> <p>שלשה עשר מי יודע כו' אפשר ע"פ מה שאמרו בר"ה דף י"ז ע"ב ויעבור ה' על פניו אמר ר' יוחנן אלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור והראה לו למשה סדר תפלה אמר לו כל זמן שישאל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם על כל עונותיהם ומקשין הא אנן צווחין כל היום בשלש עשרה מדות ואין אנו נענין שאם היה מוחל עונותינו כבר היתה גאולה ותירץ שהונהג יעשו לפני כסדר שילמדו ממדותיו ית' מה הוא רחום אף אתה רחום והנה ישראל הם רחמנין גומלי חסדים ויתכן שיעשו כסדר הזה משא"כ בזולתנו וזהו שלשה עשר מי יודע תועלתן אני יודע לדבק במדותיו ואינן חוזרות ריקם משא"כ במי שאינו מדבק במדותיו לא יועיל לו זכירת הי"ג מדות.</p>
<p>237 נרצה</p> <p>כיצד קשור המספר 2 לחג הפסח?</p>	<p>א. 1 אלוקינו שבשמים ובארץ. ב. רק פעם אחת מברכים בפסח על אכילת מצה בליל הסדר. ג. משה רבנו מוזכר בהגדה רק פעם אחת. ד. עם ישראל יצאו ממצרים בחודש הראשון לחודשי השנה הוא חודש ניסן ראש החודשים. ה. גובהו של פרעה היה אמה אחת בלבד! ו. י"א שהכינים נערמו בגובה של אמה! ז. מצינו כמה שיטות בעניין המכות האם היו שבוע אחד או חודש אחד. ח. בפסח הקריבו בבית המקדש 10 קרבנות עולה מיוחדים לחג מתוכם איל 1 (ועוד 2 פרים ו-7 כבשים) חוץ מעולת התמיד, קרבן מוסף ושעיר החטאת.</p> <p>א. 2 לוחות הברית. ב. ביחץ חוצים את המצה האמצעית ל-2 חלקים. ג. בליל הסדר אומרים פעמיים הלל: גם בתפילת ערבית וגם במהלך ליל הסדר. ד. למנהג הספרדים מברכים 'הגפן' פעמיים: בקדש ולאחר ברכת המזון על הכוס השלישית. ה. בליל הסדר מטבילין שתי פעמים: את הכרפס המי מלח, ואת המרור בחרוסת. ו. במצרים מרחו על המשקוף ומזוזות מ-2 סוגי דימים: דם הפסח ודם המילה. ז. בחג הפסח יש 2 ימים טובים בא"י. ח. 10 המכות מובאים בתורה ב-2 פרשות וארא ובא. ט. 10 המכות מוזכרים בתהלים פעמיים ב-2 מזמורים שונים ע"ח ו-ק"ה. י. רק את 2 המכות הראשונות הצליחו החרטומים לעשות, אך מהמכה השלישית הודו- אצבע אלוקים היא. יא. למשה רבנו היו 2 בנים גרשום ואליעזר. יב. בליל הסדר 2 מצוות הם מהתורה: והגדת לבנך סיפור יציאת מצרים, ואכילת מצות. יג. בפסח יש גם פסח שני מה שאין בחגים אחרים, ומי שלא עשה באונס פסח ראשון, עושה פסח שני. יד. בפסח הקריבו בבית המקדש 10 קרבנות עולה מיוחדים לחג מתוכם 2 פרים (ועוד איל 1 ו-7 כבשים) חוץ מעולת התמיד, קרבן מוסף ושעיר החטאת. טו. י"א שבילל הסדר מברכים 'על נטילת ידיים' פעמיים גם ב-ורחץ וגם ב-רחצה.</p>	

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>238</p> <p>נרצה</p> <p>כיצד קשור המספר 3 לחג הפסח?</p>	<p>א. 3 אבות: אברהם יצחק ויעקב. ב. 3 הרגלים הם כנגד 3 אבות. ג. רבי יהודה היה נותן במכות מצרים סימנים ומחלק אותם ל-3 קבוצות. ד. בשלחן הסדר מניחים 3 מצות כנגד כהן לוי וישראל. ה. י"א שפסח הוא כנגד אברהם, שביקש משרה לאפות לאורחים 3 סאים קמח סולת לושי ועשי עוגות. ו. קרבן פסח היה נשחט ב-3 קבוצות, וכל קבוצה אומרת את ההלל 3 פעמים, ובכל פעם תקעו והריעו ותקעו בחצוצרות. ז. 3 מתוך 10 המכות מוזכרות בפרשת בא. וכן 'בא' בגימטריה 3. ח. י"א שלפני כל מכה היתה התראה 3 שבועות. ט. ב-3 מכות לא היתה התראה: כינים, שחין וחושך. י. משה ואהרון היו משבט לוי שהוא השלישי מ-12 השבטים. יא. משה היה שלישי לבטן. יב. עם ישראל קיבלו תורה משולשת: תורה נביאים כתובים. יג. בחודש השלישי הוא חודש סיון. יד. ביום השלישי לשלושת ימי ההגבלה. טו. 3 קרבנות קשורים לחג הפסח: קרבן פסח, קרבן עולת ראייה, וקרבן חגיגת שלמים. טז. ב-3 המכות האחרונות היו 3 סוגי הבדלות: בין אור לחושך (מכת חושך), בין ישראל לעמים (מכת בכורות), ובין יום השביעי לששת ימי המעשה (מכת ארבה שנח בשבת). והרביעית 'בין קודש לחול' אינה מן המניין אלא מעין החתימה. יז. העניין שהמכות נחלקו ל-3 קבוצות כנגד 3 מימדי המציאות: עולם שנה ונפש, או מקום זמן ואדם. יח. קרבן פסח הוא סוג של קרבן תודה, ובקרבן תודה מביאים 3 סוגי מצות והרביעית חמץ. יט. כשה' שלח את משה למצרים הוא נתן לו 3 אותות: המטה הפך לנחש, ידו נצטרעה, והמים נהפכו לדם. כ. בשמים יש 3 רקיעים של טומאה שבהם 3280 מלאכי חבלה שהיכו את המצרים במצרים. כא. 3 פרנסים היו לעם ישראל במדבר וכנגדם זכו ב-3 מתנות, המן בזכות משה, ענני כבוד בזכות אהרון, ובאר בזכותה של מרים. כב. יש 3 דעות כמה לקו המצרים במצרים וכמה על הים: ריה"ג, ר"א, ור"ע. כג. 3 יועצים היו לפרעה: יתרו, איוב ובלעם. כד. 3 מכות מתוך 10 המכות הביא הקב"ה גם לאחר יציאת מצרים על שונאי ישראל: חושך בקריעת ים-סוף, ברד בימי יהושע, וארבה בימי יואל. כה. משה ואהרון ביקשו מפרעה לצאת רק ל-3 ימים לזבוח לה' ולחזור, וכשראה פרעה שאינם חוזרים יצא ורדף אחריהם. כו. י"א שלושה התעסקו במילת עמ"י טרם יציאתם ממצרים: משה, אהרון ויהושע. כז. את הדם מרחו על ידי 'אגודת אוזב' - אגודה זה שלושה גבעולין לפחות. כח. עמ"י השאילו מהמצרים ג' דברים: שמלות, זהב וכסף. כט. זכר ליציאת מצרים 3 סוגי בכור קדושים: בכור אדם, בכור בהמה טהורה ובכור בהמה טמאה. ל. פרעה גייס 900 מיליון חיילים לרדוף אחרי עמ"י, ולמ"ד שבמכת חושך נשארו רק 1 מחמש מאות - היו פי 3 חיילים מעמ"י. לא. כשהמצרים רדפו אחרי בני"י לים-סוף, לכל רכב רתמו 3 סוסים במקום 2 שידהרו מהר יותר. לב. מצרים נעשו על הים ג' כיתות: אחת רצתה לקחת ממון בני"י. שניה רצתה להורגם. שלישית רצתה להורגם וליטול ממוןם (מכילתא שמות ט"ו ט'-י'). לג. ביום טוב הראשון של פסח אומרים את ההלל 3 פעמים: פעמיים בלילה, ופעם שלישית ביום. לד. י"א שבילל הסדר מברכים 'הגפן' 3 פעמים על 3 הכוסות הראשונות, והכוס הרביעית נפטרת בברכה על הכוס השלישית.</p>
---	---

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>239</p> <p>נרצה</p>	<p>כיצד קשור המספר 4 לחג הפסח?</p>	<p>א. 4 אימהות: שרה רבקה רחל ולאה. ב. 4 פרשיות שקוראים בין אדר לניסן, ופרשיות פרה והחודש הם בעצם הכנה לפסח. ג. 4 כוסות. (ועיין לעיל בפירושים הרבים של הסודות והרמזים הטמונים בשתיית ארבע כוסות דווקא). ד. 4 בניים. ה. י"א שיוסף הצדיק לאחר מותו התחבר לדרגת האבות, וא"כ יש גם 4 אבות. ו. יש בקערה 3 מצות, וביחץ חוצים את המצה האמצעית לשניים, והרי הם כ-4 מצות. ז. מעיקר הדין בליל הסדר יש לאכול 4 כזיתות מצה: 2 במוציא-מצה, 1 בכורך ועוד 1 בצפון לאפיקומן. ח. 4 קושיות מה נשתנה. ט. רבי אליעזר אומר: כל מכה ומכה שהביא הקב"ה על המצרים במצרים הייתה של 4 מכות. י. המפרשים מבארים שבעשר המכות השתתפו כל 4 היסודות בבריאה: מים, עפר, אש ורוח. יא. בתפילין יש 4 פרשיות ובהם מוזכר יציאת מצרים. יב. ביום אומרים את הפסוק 'שמע ישראל' 4 פעמים ובק"ש מוזכרת יציאת מצרים. יג. 4 צריכים להודות וסימנך 'וכל החיים יודוך סלה'. יד. במצרים נתגלגלו נשמות 4 דורות שחטאו לה' לתקן חטאיהם: דור אנוש, דור המבול, דור הפלגה, ודור סדום ועמורה. טו. ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא - 4 פעמים מוזכרת המילה 'ברוך'. טז. ידוע שיש 4 אבות נזיקין: השור והבור והמבעה וההבער, והם כנגד 4 הגלויות: בבל, פרס ומדי, יון ואדום. יז. עמ"י במצרים שמרו על 4 דברים: שמם לשונם מלבושם וצניעותם. ובתורה ישנם 4 סוגי שומרים. יח. פסח הוא כנגד אברהם ולאברהם היו 4 פתחים לאוהל שלא יטרחו האורחים. יט. מבריאת העולם היו 4 עוונות חמורים ביותר: חטא עץ הדעת, חטא מכירת יוסף, חטא העגל, וחטא המרגלים. וכולם קשורים לגלות מצרים. כ. ב-10 מכות מצרים היו 4 מיתות ב"ד: סקילה שריפה הרג וחנוק. כא. 4 לילות כתובים בספר הזיכרון לפני ה': כאשר התגלה לברוא את העולם, כאשר אברהם אבינו נלחם במלכים, כאשר היכה את בכורי מצרים בליל יציאת מצרים, ולעתיד לבוא שיגאל את עם ישראל בגאולה השלמה במהרה בימינו. כב. במכת חושך מתו ארבע חמישיות, ורק חמישית יצאו ממצרים. כג. יוסף ציווה לתת לפרעה חומש, וויתר להם על 4 חמישיות. כד. גזירת השעבוד בברית בין הבתרים הייתה 400 שנה, ובזמנם דור היה 100 שנה, יוצא ש-400 שנה הם 4 דורות. כה. בבריאה ישנם 4 דברים: דומם צומח חי ומדבר, וכולם קידשו שם שמים במכות מצרים. כו. לאהרון הכהן היו 4 בניים: אלעזר איתמר נדב ואביהוא. כז. בברכת המזון יש 4 ברכות. כח. בחג יש 4 תפילות. כט. אמנם במה נשתנה מבואר שהלילה הזה מטבילין שתי פעמים, אך לדעת הרמב"ם ישנם 4 טיבולים: כרפס, מצה, מרור, וכורך. ל. ביציאת מצרים יום י"ד בניסן חל ביום רביעי בשבת ובו עשו את קרבן פסח. לא. 4 פעמים בתורה כתוב 'בעצם היום הזה', אצל נח, אברהם, יציאת מצרים ופטירת משה רבנו. לב. בקריעת ים סוף נחלקו עמ"י ל-4 כתות. לג. פעמים שבפסח חל לפני או אחרי פרשת 'אחרי מות' שני בני אהרון בקרבם לפני ה' וימותו, וי"א שחטאם היה שנכנסו שתויי יין למקדש, וזה מוזכר בתורה ב-4 מקומות, ובפסח שותים 4 כוסות. לד. בחו"ל יש בפסח 4 ימים טובים.</p>
<p>240</p> <p>נרצה</p>	<p>כיצד קשור המספר 5 לחג הפסח?</p>	<p>א. 5 חומשי תורה. ב. בחג הפסח ישנם 5 ימי חול המועד בא"י. ג. אמנם כנגד 4 בניים דיברה תורה, אך יש את הבן החמישי שכלל לא מגיע לסדר... ויש להשתדל לקרב גם אותו. ד. אמנם שותים ארבע כוסות כנגד 4 לשונות של גאולה, אך מניחים כוס חמישית לאלה הנביא כנגד הלשון החמישית 'והבאתי'. ה. ב-5 המכות הראשונות פרעה הכביד את ליבו, וב-5 המכות האחרונות ה' הכביד את ליבו. ו. ביציאת מצרים יום ט"ו בניסן חל ביום חמישי בשבת. ז. לכל הדעות על הים לקו המצרים פי 5 ממה שלקו במצרים. (ובדרך הלצה אומרים שבים תמיד המחיר גבוה יותר...) ח. רבי עקיבא אומר: כל מכה ומכה שהביא הקב"ה על המצרים במצרים הייתה של 5 מכות. ט. אמנם רגילים אנו ל-4 קושיות ב'מה נשתנה', אך יש אומרים שמלבד 4 הקושיות המילים 'מה נשתנה' הם בעצם השאלה הראשונה מפני מה מזגו כוס שני, ורק אחר כך שואלים על המצה והמרור וכו', וא"כ לדבריו יש 5 קושיות. (מצא חן)</p>
<p>241</p> <p>נרצה</p>	<p>כיצד קשור המספר 6 לחג הפסח?</p>	<p>א. 6 סדרי משנה. ב. מכת חושך הייתה רק 6 ימים. ג. לבעל הטורים הארבה נח בשבת, והזיק להם רק 6 ימים במקום 7 כמו שאר המכות.</p>

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>242 נרצה כיצד קשור המספר 7 לחג הפסח?</p>	<p>א. 7 ימי שבתא. ב. חג הפסח הוא שבעת ימים. ג. 7 מתוך 10 המכות מוזכרות בפרשת וארא. ד. י"א שכל מכה מ-10 המכות היתה שבווע. ה. י"א שכל התראה למכה היתה שבווע. ו. הקב"ה שכנע את משה בסנה ללכת למדין במשך שבוע ימים. ז. ליתרו חותן משה היו 7 שמות. ח. ליתרו חותן משה היו 7 בנות. ט. בפסח הקריבו בבית המקדש 10 קרבנות עולה מיוחדים לחג מתוכם 7 כבשים (ועוד 2 פרים, ו-איל 1) חוץ מעולת התמיד, קרבן מוסף ושעיר החטאת. י. י"א שבמכת ארבה היו 7 מינים.</p>
<p>243 נרצה כיצד קשור המספר 8 לחג הפסח?</p>	<p>א. 8 ימי מילה. ב. בחו"ל שעושים יו"ט שני של גלויות - חג הפסח נחגג 8 ימים.</p>
<p>244 נרצה כיצד קשור המספר 9 לחג הפסח?</p>	<p>9 ירחי לידה.</p>
<p>245 נרצה כיצד קשור המספר 10 לחג הפסח?</p>	<p>א. עשר המכות הביא הקב"ה על המצרים במצרים. ב. לדעת האריז"ל בקערת ליל הסדר יש רמז לעשר ספירות: חכמה, בינה, דעת, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, ומלכות. ג. במדרש מבואר שעשר המכות היו כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, שלמרות שיכל הקב"ה לברוא הכל במאמר אחד, חילק אותם לעשרה מאמרות כדי ליתן שכר טוב לצדיקים, וכדי להיפרע מהרשעים. ד. מטרת יציאת מצרים הייתה קבלת התורה, ובתורה 10 דברות. ה. יש פירוש בפיט 'עשרה מי יודע', שעשרת ימי תשובה הם כדי לתקן בכל יום אחד מעשרת הדברות. ו. במצרים עם ישראל לקחו את השה לקרבן פסח ביום העשירי לחודש ניסן. ז. במדבר ניסו עם ישראל את הקב"ה 10 ניסיונות, וה' האריך אפו בזכות 10 ניסיונות שעמד בהם אברהם ולא הרהר אחריו. ח. בקריעת ים סוף אמרו ישראל שירה, ובהיסטוריה נאמרו 10 שירות שהאחרונה שבהם לעתיד לבא בעזרת ה'. ט. במדרש כתוב שלמשה רבנו היו 10 שמות, וי"א שאף יותר. י. למצרים היו עשרה פתחים. יא. אמנם ב'מה נשתנה' יש רק 4 קושיות, אך בבלי ובירושלמי ובדברי הראשונים ישנם קושיות נוספות בסך הכל 10: הלילה הזה כולו צלי, עקירת השולחן, מזיגת כוס שני, חלוקת קליות ואגוזים, אכילת חמץ לשש שעות, וחציית המצה. יב. בפסח הקריבו בבית המקדש 10 קרבנות עולה מיוחדים לחג (2 פרים, איל 1 ו-7 כבשים) חוץ מעולת התמיד, קרבן מוסף ושעיר החטאת. יג. ביחץ חוצים את המצה ל-2, וי"א לכוון אותיות ד'-ו' שמספרם בגימטריה עולה 10. יד. י"א שלפרעה היתה צרעת במשך 10 שנים. (ספר הישר)</p>
<p>246 נרצה כיצד קשור המספר 11 לחג הפסח?</p>	<p>11 כוכביא בחלום יוסף.</p>
<p>247 נרצה כיצד קשור המספר 12 לחג הפסח?</p>	<p>א. 12 שבטיא. ב. 12 מזלות. ג. 12 חודשי השנה. ד. 12 שעות ביום, ו-12 בלילה. ה. האור החיים הקדוש מונה י"ב מצוות הרשומים בחג הפסח: ג' דברים פסח מצה ומרור, והגדה, וז' ימי החג, וקידוש יום א ו-ב', הרי י"ב כמספר ז"ה, וע"ז נאמר: "בעבור זה". ו. ים סוף נבקע ל-12 שבילין.</p>
<p>248 נרצה כיצד קשור המספר 13 לחג הפסח?</p>	<p>א. 13 מידות של רחמים. ב. 13 דברים המוזכרים בספר יחזקאל שה' נתן לישראל במצרים. ג. 13 מיני קרבנות היו קרבים בבית המקדש: חמישה מן הצומח ושמונה מבעלי החיים, חמישה מן הצומח: מנחת סולת, מנחת מרחשת, מחבת, חלות, ריקים. ושמונה מבע"ח: עלה, חטאת, אשם, תודה, שלמים, בכור, מעשר ופסח, ביחד 13. ד. 13 שבחים לה' ב-'ישתבח'. (לגרסאות אחדות) ה. יש דעה שבחטא העגל עשו 13 עגלים, 1 לכל שבט, ועוד 1 מרכזי, יחד 13. ו. אחשוורוש רצה לעשות משכן לטומאה, ועשה משתה ובו 13 פריטים. ז. 13 מידות שהתורה נדרשת בהם. ח. 13 זהו גיל שיהודי הופך לאיש ומחוייב בכל המצוות. ט. בגיל 13 היה בצלאל בעשותו את המשכן וכליו. י. מידי כמה שנים מעברים את השנה ועושים ב' אדרים ובסך הכל 13 חודשים, כדי שהפסח יהיה באביב.</p>

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

249	נרצה	כיצד קשור המספר 14 לחג הפסח?	<p>א. אור לארבעה עשר בניסן בודקין את החמץ לאור הנר. ב. ב"ד בניסן מבעוד יום מפסיקים לאכול חמץ, ומבערים אותו. ג. בזמן בית המקדש היו שוחטים הפסח וצולים אותו ב"ד בניסן. ד. י"ד בניסן זה היום היחיד בשנה שאסור לאכול בו לא חמץ ולא מצה. ה. ב"ד בניסן תענית בכורות. ו. בפסח הקריבו בבית המקדש 10 קרבנות עולה מיוחדים לחג (2 פרים, איל 1 ו-7 כבשים) חוץ מעולת התמיד, קרבן מוסף ושעיר החטאת. בסך הכל 14 קרבנות ציבור בכל יום. ז. י"א שבמכת שחין היו 14 סוגי שחין.</p>
250	נרצה	כיצד קשור המספר 15 לחג הפסח?	<p>א. 15 מעלות מוזכרות בפיוט 'דיינו'. ב. בבית המקדש היו 15 מעלות בין עזרת ישראל לעזרת הנשים. ג. בספר תהלים יש 15 מזמורי 'שיר המעלות'. ד. י-ה הוא אחת משמותיו של ה' יתברך. ה. העולם הזה נברא באות ה' והעולם הבא נברא באות י'. יחד בגימטריה = 15. ו. 15 דורות מאברהם אבינו אבי האומה לשלמה המלך בונה בית המקדש הראשון. ז. 15 פעמים 500 שנה מהלך עד הרקיע העליון. ח. 15 שבחים לה' ב-'ויברך דוד'. ט. 15 שבחים לה' ב-'ישתבח'. (לגרסאות אחדות) י. 15 שבחים לה' ב-'אמת ויציב'. יא. 'איש ואשה זכו שכינה ביניהם' - 'י של איש ו-ה' של אשה עולים יחד בגימטריה 15. יב. 15 תיבות שבברכת הכהנים. יג. בספר יחזקאל (מח, יב) כתוב: 'והייתה להם תרומה-יה' - כלומר: התרומה למשכן צריכה להיות מ-15 פריטים. יד. 15 טובות עשה הקב"ה עם ישראל במצרים. טו. ליל הסדר מסודר ב-15 סימנים. טז. 15 שנה עסקו אברהם יצחק ויעקב יחד בתורה יומם ולילה. יז. חג הפסח חל ב-15 לחודש ניסן.</p>
251	נרצה	כיצד קשור המספר 16 לחג הפסח?	<p>א. בהגדה שופכים מהיין 16 פעמים: דם ואש ותימרות עשן, 10 המכות, ודצ"ך עד"ש באח"ב. וי"א שזה כנגד בחרב שבה ה' היכה את המצרים שהיו בה 16 פיפיות, בגימטריה 'היא'. (ברכת אליהו) ב. קרבן העומר היה קרב בבית המקדש בט"ז בניסן ובכך היתה התבואה החדשה מותרת באכילה.</p>
252	נרצה	כיצד קשור המספר 17 לחג הפסח?	<p>אמנם מהתורה תבואה חדשה מותרת באכילה כבר בט"ז בניסן, אך לאחר חרבן ביהמ"ק השני תיקן רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור דהיינו יום ט"ז בניסן, ורק למחרת ב"ז בניסן היו אוכלים תבואה חדשה.</p>
253	נרצה	כיצד קשור המספר 18 לחג הפסח?	<p>א. קמח ומים ששהו יחד יותר מ-18 דקות הם חמץ. ב. בארץ ישראל גומרים את ההלל 18 ימים בשנה, מתוכם יום טוב ראשון של פסח.</p>
254	נרצה	כיצד קשור המספר 20 לחג הפסח?	<p>לפי הפוסקים הספרדים שיעור כזית במצה עבודת יד הוא 20 גרם לפי נפח ולא לפי משקל. (ובמצות מכונה אפילו פחות מכך - 15 גרם בלבד!)</p>
255	נרצה	כיצד קשור המספר 21 לחג הפסח?	<p>א. י"א שכל התראה למכה היתה 21 יום. ב. בחוץ לארץ גומרים את ההלל 21 ימים בשנה, מתוכם יום טוב ראשון של פסח שבו"ל הוא 2 ימים.</p>
256	נרצה	כיצד קשור המספר 24 לחג הפסח?	<p>א. י"א שכל מכה היתה 24 יום. ב. י"א שכל התראה למכה היתה 24 יום. ג. י"א שמכת כינים היו 24 סוגי כינים. ד. י"א שבמכת שחין היו 24 מיני שחין.</p>
257	נרצה	כיצד קשור המספר 26 לחג הפסח?	<p>א. שם י-ה-ו-ה בגימטריה 26, ובהכפלה (י' כפול 10, ה' כפול 5, ו' כפול 6, ה' כפול 5) שווה 'מקום' 186. ב. מאדם הראשון עד נח 10 דורות, מנח עד אברהם עוד 10 דורות, ומאברהם עד משה עוד 6 דורות, סך הכל 26 דורות.</p>
258	נרצה	כיצד קשור המספר 27 לחג הפסח?	<p>בבית המקדש היו תוקעים לקרבן פסח 27 תקיעות. (3 כתות כפול 3 פעמים הלל כל אחת כפול 3 תקיעות בכל פעם שאומרים הלל)</p>
259	נרצה	כיצד קשור המספר 28 לחג הפסח?	<p>י"א שכל מכה עם ההתראה היתה 28 יום.</p>
260	נרצה	כיצד קשור המספר 30 לחג הפסח?	<p>א. 30 יום קודם לחג שואלין ודורשין בהלכות החג. ב. בני אפרים טעו בחישוב הקץ ומיהרו לצאת ממצרים שלושים שנה קודם המועד, והרגום אנשי גת בארץ פלישתים. ג. י"א שכל מכה היתה 30 יום. ד. י"א שכל מכה עם ההתראה היתה 30 יום. ה. המצות שהוציא ממצרים הספיקו להם ל-30 יום עד ט"ו באייר, ואחר כך ירד להם מן 40 שנה. ו. פרעה גייס 900 מיליון חיילים לרדוף אחרי עמ"י, ולמ"ד שבמכת חושך נשארו רק 1 מחמישים - היו פי 30 חיילים מעמ"י.</p>
261	נרצה	כיצד קשור המספר 31 לחג הפסח?	<p>י"א שכל מכה עם ההתראה היתה 31 יום.</p>
262	נרצה	כיצד קשור המספר 32 לחג הפסח?	<p>א. לב בגימטריה 32, שכל המצוות צריכות כוונת הלב, ורחמנא ליבא בעי. ב. לאדם 32 שיניים, 16 למעלה ו-16 למטה.</p>
263	נרצה	כיצד קשור המספר 39 לחג הפסח?	<p>א. בשבת נאסרו ט"ל מלאכות שבהם בנו את המשכן, והם אותם ט"ל מלאכות שעבדו בני ישראל במצרים בפרך. ב. ט"ל המלאכות הם כנגד 39 קללות שנתקללו אדם וחווה, הנחש והאדמה בחטא עץ הדעת. וידוע שעם ישראל ירדו למצרים לתקן את זוהמת הנחש שהטיל בחווה.</p>

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>א. נחלקו התנאים כמה מכות לקו המצרים במצרים, וכמה לקו על הים: לדעת ר"א - לקו המצרים במצרים 40 מכות (10 מכות של 4). ב. קרבן תודה נאכל עם 40 לחמים, 30 מצות ו-10 חמץ. וקרבן פסח שהוא סוג של קרבן תודה נאכל רק עם מצה ולא עם חמץ. ג. עמ"י היו במדבר ואכלו את המן 40 שנה. ד. זמן מהלך כל ארץ מצרים הוא 40 יום, ובדרך נס קולו של משה נשמע בכל ארץ מצרים בשעה שעשה את הפסח וחלקם לשלוש כתות, וגם ריח פסחו היה נודף בכל ארץ מצרים.</p>	<p>כיצד קשור המספר 40 לחג הפסח?</p>	<p>נרצה</p>	<p>264</p>
<p>שאריות אבני הברד שירדו מהשמים ולא הגיעו לארץ כשנגמרה המכה, נשאו תלויים באוויר עד זמן יהושע בן נון שנלחם עם חמשת מלכי האמורי.</p>	<p>כיצד קשור המספר 41 לחג הפסח?</p>	<p>נרצה</p>	<p>265</p>
<p>א. עם ישראל עברו 42 מסעות מיציאת מצרים ועד כניסתם לארץ. ב. תפילת רבי נחוניא בן הקנה - 'אנא בכח', ר"ת של כל המילים יחד כסדרם יוצרים את שם מ"ב של קוב"ה, וי"א שבשם זה הרג משה את הנוגש המצרי שטמנו בחול.</p>	<p>כיצד קשור המספר 42 לחג הפסח?</p>	<p>נרצה</p>	<p>266</p>
<p>בבית המקדש היו תוקעים בערב פסח שחל בימים ראשון עד חמישי בשבוע בסך הכל 48 תקיעות - 27 תקיעות לקרבן פסח ועוד 21 שבכל יום (3 לפתיחת שערים, 9 לתמיד של שחר ועוד 9 לתמיד של בין הערביים)</p>	<p>כיצד קשור המספר 48 לחג הפסח?</p>	<p>נרצה</p>	<p>267</p>
<p>א. בתורה מוזכר 50 פעמים 'יציאת מצרים'. ב. י"א שבליל הסדר אפשר להגיע ל-50 מצוות שונות. ג. כידוע יש 50 שערי טומאה, וכנגדם 50 שערי קדושה, ויציאת מצרים יצאו משערי טומאה ונכנסו לשערי קדושה. ד. מפסח ועד עצרת מונים 50 יום - ספירת העומר. ה. נחלקו התנאים כמה מכות לקו המצרים במצרים, וכמה לקו על הים: לדעת ריה"ג - לקו המצרים על הים 50 מכות. ו. לדעת ר"ע לקו המצרים במצרים 50 מכות (10 של 5). ז. במדרש מועם לועז מונה 50 נסים שנעשו לישראל בקריעת ים-סוף.</p>	<p>כיצד קשור המספר 50 לחג הפסח?</p>	<p>נרצה</p>	<p>268</p>
<p>'בן' בגימטריה 52. וגימטריה זו מתאימה לכל אחד מארבעת הבנים שעליהם דיברה התורה: הבן החכם הוא כנגד 'אליהו' (בגימטריה 52) הנביא שיבשר הגאולה וישיב לב אבות על בנים. (וכן 'חכם' בגימטריה 'הנביא' 68) הבן הרשע הוא כ'כלב' (בגימטריה 52) עז פנים נובח וצועק, אך יכול להתהפך לטובה, שכן "כלבים משחקים - אליהו הנביא בא לעיר" (ב"ק ס, ב). הבן התם הוא סתם 'בן' בגימטריה 52) ללא שום משמעות מיוחדת. ושאינו יודע לשאול הוא כמו 'בהמה' (בגימטריה 52) השאלה אם הוא כבהמה טהורה המתמסר לה' כקרבן או כבהמה טמאה הגורמת טמטום ואטימות לאדם.</p>	<p>כיצד קשור המספר 50 לחג הפסח?</p>	<p>נרצה</p>	<p>269</p>
<p>בבית המקדש היו תוקעים בערב פסח שחל בערב שבת בסך הכל 54 תקיעות - 27 תקיעות לקרבן פסח ועוד 21 שבכל יום (3 לפתיחת שערים, 9 לתמיד של שחר ועוד 9 לתמיד של בין הערביים) ועוד 6 שבכל ערב שבת (3 להבטיל העם ממלאכה ועוד 3 להבדיל בין קודש לחול)</p>	<p>כיצד קשור המספר 54 לחג הפסח?</p>	<p>נרצה</p>	<p>270</p>
<p>בבית המקדש היו תוקעים בערב פסח שחל בשבת קודש בסך הכל 57 תקיעות - 27 תקיעות לקרבן פסח ועוד 21 שבכל יום (3 לפתיחת שערים, 9 לתמיד של שחר ועוד 9 לתמיד של בין הערביים) ועוד 9 לקרבן מוסף של שבת.</p>	<p>כיצד קשור המספר 57 לחג הפסח?</p>	<p>נרצה</p>	<p>271</p>
<p>א. י"א שילדו 60 בכרס אחת. ב. י"א שילדו 60 ריבוא בכרס אחת. ג. ביציאת מצרים יצאו 60 ריבוא. ד. המצות שהוציא ממצרים הספיקו להם ל-60 סעודות (2 סעודות בכל יום למשך 30 יום) וי"א 61 סעודות.</p>	<p>כיצד קשור המספר 60 לחג הפסח?</p>	<p>נרצה</p>	<p>272</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>273 נרצה כיצד קשור המספר 64 לחג הפסח?</p>	<p>הגה"צ ר"ש ברעוודה זצ"ל מביא בספרו 'ליל שימורים' שמקובל במסורת בשם אדונינו הגר"א מוילנא זי"ע שבליל הסדר מקיימים 64 מצוות. מקור הדברים הוא מדברי מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל, שאמר לתלמידיו שכך מקובל אצלו במסורה מהגר"א, ועסק רבות במהלך שולחן הסדר שלו בחישוב המצוות עם הנאספים. רבים וטובים סידרו רשימות ל-64 מצוות אלו, והנה רשימה אחת מיני רבים, כאשר ניתן כמובן להוסיף עוד מצוות כהנה וכהנה ולפלפל ולדון לאיזה רשימת מצוות התכוון רבינו הגר"א ז"ל והאם כלל ברשימתו אך ורק מצוות הנהוגות דווקא בליל הסדר, או גם מצוות שאנו מקיימים בכל לילה.</p> <p>(א) ברכת בורא פרי הגפן על כוס ראשון. (ב) קידוש. (ג) ברכת שהחיינו. (ד) אכילת כרפס. (ה) שתיית כוס ראשונה מארבע כוסות. (ו) מצוות הסיבה בשתיית כוס ראשונה (ז) נטילת ידיים על הכרפס, שהוא דבר שטיבולו במשקה. (ח) לדעת הגר"א מברכים 'על נטילת ידיים' על נטילת הידיים לאכילת הכרפס. (ט) טיבול הכרפס. (י) ברכת בורא פרי האדמה. (יא) אכילת הכרפס. (יב) מצוות סיפור יציאת מצרים (ואולי מצוות 'והגדת לבנך' נחשבת כמצווה נוספת, יחד עם מצוות 'ולמדתם אותם את בניכם'). (יג) ברכת בורא פרי הגפן. (יד) כוס שני של ארבע כוסות. (טו) הסיבה בשתיית כוס זו. (טז) נטילת ידיים לאכילת המצה. (יז) ברכת נטילת ידיים. (יח) ברכת המוציא. (יט) ברכת המצה. (כ) לחם משנה. (כא) מצות אכילת מצה. (כב) הסיבה באכילת מצה. (כג) אכילת כזית פת בשבת וביום טוב. (כד) מרור. (כה) ברכת המרור. (כו) חרוסת. (כז) מצוות אכילה ושתיה ביום טוב. (כח) מצוות אפיקומן. (כט) מים אחרונים. (ל) זימון בשלושה או בעשרה. (לא) ברכה ראשונה של ברכת המזון. (לב) ברכה שניה. (לג) ברכה שלישית (לד) לפעמים- רצה ויעלה ויבוא, ובדרך כלל רק יעלה ויבוא. (לו) ברכה רביעית. (לז) בורא פרי הגפן. (לז) כוס שלישית של ארבע כוסות. (לח) הסיבה על הכוס. (לט) קריאת ההלל. (מ) ברכת אשר גאלנו. (מא) ברכת השיר. (מב) כוס רביעית. (מג) ברכת בורא פרי הגפן. (מד) מצוות הסיבה. (מה) ברכה אחרונה. (מו) מצוות לימוד תורה בעסק בהלכות הפסח (כפי המובא בתוספתא פסחים פ"י).</p> <p>ישנן מצוות רבות ונוספות בלילה הזה, וכבר מנאם הגה"צ רבי שמואל הומינר זצ"ל בספרו הנלכב 'מצוות בליל הסדר', כמו: קבלת תוספת החג, שביטה ממלאכה בשבת ויום טוב, מצות עשה ולא תעשה שלא לאכול חמץ ושלא יהיה ברשותנו חמץ, בל יראה, בל ימצא, הדלקת נרות החג, תפילת ערבית, עם ברכות קריאת שמע וקריאת שמע, מצוות זכירת יציאת מצרים, תפילת העמידה עם 7 ברכותיה. קריאת ההלל בבית הכנסת, ולאילו שנהגים לברך על קריאת ההלל בבית הכנסת, ישנה מצווה נוספת. ולפעמים שפסח חל בשבת: גם אמירת 'ויכולו' לשיטות מסוימות. וכמובן, מצוות ושמחת בחגך, והמצווה לחלק לילדים קליות ואגוזים כדי שלא יירדמו.</p> <p>יש לדון מה מוגדר כמצווה מהתורה ומה רק מדברי סופרים, מה נחשב ממש למצווה ומה נכלל בגדר מנהג ישראל: האם הסיבה נחשבת למצווה בפני עצמה או כתנאי בקיום מצוות שתיית ארבע כוסות ואכילת המצה. האם כל ברכה מתפילת העמידה היא מצווה בפני עצמה או מצווה אחת כללית. האם מלבד עצם סיפור יציאת מצרים, מקיימים גם מצוות תלמוד-תורה באמירת כל הפסוקים וקטעי ההגדה הקלוחים מהמשניות ודברי חז"ל, וכמובן, מצוות זכירת יציאת מצרים עצמה מחולקת בתורה הקדושה למספר פסוקים ועניינים. הגר"ש הומינר זצ"ל מוסיף מספר מצוות הקשורות לשבח והודאה להקב"ה על כל נסיו ונפלאותיו.</p> <p>מן הראוי להוסיף את המצווה של ברכת שהחיינו על בגדים חדשים שניקנו לכבוד יום טוב, ואת המצווה לאיש לשמח את אשתו וילדיו בחג, בבגדים נאים, תכשיטים ומיני מגדים. ולכאורה, כשמשמח כל אחד ואחת מבני ביתו בדברים אלו ובכל מיני קירוב ושמחה, מקיים הוא מצווה בכל אחד ואחת בפני עצמו. כמו כן, בוודאי שבליל הסדר ניתן לקיים הרבה מצוות של בין אדם לחברו. להחמיא מקרב לב לרעייה היקרה על שהכל מאד טעים ומתוק, (חוץ מהמרור, כמובן...), ושהבית כה נעים ומסודר. לעודד ולהחמיא לילדים על חידושיהם וקושיותיהם, להקשיב לחידושים של המשתתפים האחרים, וכשמתארחים על שולחן ההורים (משני הצדדים), ניתן לקיים גם מצוות כיבוד אב ואם בהידור, כאשר בנינו ובנותינו יכולים לקיים מצווה זו בנו, ההורים, בנוסף לקיום מצוות כבוד סביו וסבתו, כבוד האח הגדול ועוד. אם מתארחים אצלנו אורחים, ישנה גם מצוות הכנסת אורחים שתקיים בהידור ככל שהסדר יהיה נעים ומהנה יותר.</p> <p>לדעת המהר"ל (גבורות ה' פרק מח), הנצי"ב בהעמק שאלה (שאלתא נג אות ד) והאבני נזר, מקיימים מצווה באכילת כל כזית וכזית מצה בליל הסדר, כשלפי דעת הגר"א ז"ל ישנה מצווה בכל אכילת כזית מצה בכל שבעת ימי הפסח, ובנוסף, קיומם של עשרות רבות של מנהגי ישראל תורה, המובאים בספרי המנהג הקדומים, בשולחן ערוך ובנושאי כליו, כאשר בכל קיום מנהג שכזה, לכל אורך ליל הסדר, אנו מקיימים את רצון ה' יתברך.</p> <p>שיבנה בית מקדשנו ותפארתנו בקרוב בימינו, נקיים מצוות נוספות. אכילת קרבן חגיגה וברכת "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על אכילת הזבח". אכילת קרבן פסח וברכת "על אכילת פסח" ועוד, כאשר ישנן גם מצוות לא תעשה, כמו שלא לשבור עצם מקרבן הפסח, ופרטי דינים שהקרבן אינו נאכל אלא למנוייו ואינו נאכל אלא עלי, בחבורה ומקום אחד, 'לא תותירו ממנו עד בוקר', 'כל בן נכר לא יאכל', 'תושב ושכיר לא יאכל בו', 'לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה', 'ולא ילין חלב חגי עד בקר', המצווה לאכול את קרבן הפסח על השובע, ועוד.</p> <p>בנוסף, כהן שאוכל (בזמן בית המקדש) מצה של חלה תרומה מקיים באכילת המצה מצווה נוספת!</p>
<p>274 נרצה כיצד קשור המספר 70 לחג הפסח?</p>	<p>א. השוטרים העברים שהיו במצרים ולא הלשינו על אחיהם העברים שלא סיימו את מכסת עבודתם, ובגלל זה קיבלו מכות קשות זכו ונהיו 70 הזקנים. ב. אסתר ונערוותיה צמו בזמן גזירת המן 70 יום וזה היה בימי הפסח י"ד-ט"ו-ט"ז בניסן.</p>
<p>275 נרצה כיצד קשור המספר 72 לחג הפסח?</p>	<p>א. מרדכי ועם ישראל צמו 72 שעות שלושה ימים שלמים לילה ויום. ב. מכת חושך נחלקה ל-2 חלקים כל חלק הוא 3 ימים שבהם 72 שעות.</p>
<p>276 נרצה כיצד קשור המספר 80 לחג הפסח?</p>	<p>משה היה בן 80 בעמדו לפני פרעה.</p>
<p>277 נרצה כיצד קשור המספר 81 לחג הפסח?</p>	<p>לדעת הפוסקים הספרדים שיעור רביעית לענין שתיית 4 כוסות הוא 81 סמ"ק בגימטריה 'כסא'.</p>
<p>278 נרצה כיצד קשור המספר 83 לחג הפסח?</p>	<p>אהרון היה בן 83 בעמדו לפני פרעה.</p>

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

279	נרצה	כיצד קשור המספר 86 לחג הפסח?	<p>א. עבודת הפרך היתה 86 שנה.</p> <p>ב. מרים הנביאה היתה בת 86 שנה בעת הפסקת השעבוד.</p> <p>ג. 'כוס' בגימטריה 86.</p> <p>ד. 'פה' בגימטריה 85 ועם הכולל 86, ורוב מצוות החג הם בפה.</p> <p>ה. 'מילה' עם הכולל בגימטריה 86, ובני ישראל מלו קודם שיצאו ממצרים, ומי שלא מהול לא יכול לאכול הפסח.</p> <p>ו. י"א ששיעור רביעית הוא 86 סמ"ק.</p>
280	נרצה	כיצד קשור המספר 90 לחג הפסח?	<p>ביציאת מצרים לכל אחד מעם ישראל היו 90 חמורים לובים נושאים אוצרות זהב וכסף.</p>
281	נרצה	כיצד קשור המספר 117 לחג הפסח?	<p>הגאון הקדוש מאוסטרובצ'א עושה חשבון שמתוך 210 שנה שהיו בני"י במצרים (מירידת יעקב ובניו ועד יצי"מ) השעבוד (במיסים למשל) היה 117 שנה (ומותכם 86 שנה של שעבוד קשה ועבודת פרך כידוע).</p> <p>החשבון הוא כזה: לוי נולד מלאה כשלוש שנים לאחר נישואיהן, ויוסף נולד מרחל כשמונה שנים לאחר נישואיהן. א"כ ההפרש בין לידת יוסף ללידת לוי הן כחמש שנים. יוסף נמכר לעבד בגיל 17, ושהה שנה אחת בבית פוטיפר, ועוד 12 שנה היה בבית הסוהר, לאחר מכן נתמנה למשנה למלך ובאו 7 שנות שבע, ולאחריהם החלו שני הרעב, שלאחר שנתיים מהם ירדו יעקב ובניו מצרימה. ובאותו זמן יוסף היה בגיל 39, וא"כ לוי היה כבן 44. לוי חי 137 שנה, מתוכם 44 שנה חי בארץ כנען, ו-93 שנה במצרים והוא נפטר אחרון מכל אחיו. אם נפחית מ-210 שנות שהותם של בני"י ממצרים את 93 שני חייו במצרים, נקבל 117 שנה שבהם נשתעבדו בני"י למצרים.</p> <p>ומדוע דווקא 117 שנה? מאחר ו-9 אחים גרמו ליוסף צער (למעט יוסף עצמו, בנימין וראובן שלא היו במכירה) שנמשך 13 שנה (שנה בבית פוטיפר ו-12 שנה בבית הסוהר), 9 כפול 13 שווה 117.</p>
282	נרצה	כיצד קשור המספר 120 לחג הפסח?	<p>א. הקב"ה נשא את עמ"י על כנפי נשרים מרעמסס לסוכות שהם רחוקים 120 מיל בשעה קלה.</p> <p>ב. משה רבנו נפטר בגיל 120.</p>
283	נרצה	כיצד קשור המספר 133 לחג הפסח?	<p>שנות קהת היו 133, ומחשבון זה לומדים על מושב בני ישראל שארבע שנה שאמר הכתוב הם מלידת יצחק. (רש"י שמות ו, יח)</p>
284	נרצה	כיצד קשור המספר 137 לחג הפסח?	<p>א. שנות לוי היו 137, ונמנו שנותיו להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחרון השבטים חי לא היה שעבוד ולוי נפטר אחרון.</p> <p>ב. שנות עמרם היו 137, ומחשבון זה לומדים על מושב בני ישראל שארבע שנה שאמר הכתוב הם מלידת יצחק. (רש"י שמות ו, יח)</p>
285	נרצה	כיצד קשור המספר 170 לחג הפסח?	<p>'ניסן' בגימטריה 170, שזה פעמיים 'פה' - 85, שגם שומרים על הפה מאכילת חמץ ומדיבורים בטלים, וגם מרבים לספר בסיפור יציאת מצרים ולאכול מצה וכו'.</p>
286	נרצה	כיצד קשור המספר 175 לחג הפסח?	<p>א. פסח הוא כנגד אברהם אבינו, ושנות חייו היו 175.</p> <p>ב. וכנגדם האיסור לאכול חמץ בפסח כולל ערב פסח הוא 175 שעות.</p>
287	נרצה	כיצד קשור המספר 186 לחג הפסח?	<p>בהגדה אומרים "ברוך המקום", 'המקום' בגימטריה 186, וכן שם הוי"ה בהכפלת כל אות במספרה עולה 186.</p>
288	נרצה	כיצד קשור המספר 190 לחג הפסח?	<p>א. הקב"ה הוריד לעם ישראל 190 שנה, ובמקום 400 שנה היו במצרים רק 210.</p> <p>ב. 190 בגימטריה ק"ץ, ויצחק נוטריקון חי-קץ, שמאז שנולד יצחק אבינו החל חישוב הגלות, וכך יצאו בהקדם.</p>
289	נרצה	כיצד קשור המספר 192 לחג הפסח?	<p>בצ"ק בגימטריה 192, וכן 'בכל מכל כל', כנגד אברהם-יצחק-יעקב, שבשמותיהם מופיעות אותיות בצ"ק.</p>
290	נרצה	כיצד קשור המספר 200 לחג הפסח?	<p>נחלקו התנאים כמה מכות לקו המצרים במצרים, וכמה לקו על הים: לדעת ר"א - לקו המצרים על הים 200 מכות.</p>
291	נרצה	כיצד קשור המספר 208 לחג הפסח?	<p>א. מנין 400 שנה מתחיל מלידת יצחק, 'יצחק' בגימטריה 208.</p> <p>ב. כנגד 4 בניי דיברה תורה, 'בן' בגימטריה 52, 52 כפול 4 בניי שווה 208.</p> <p>ג. לעתיד לבא אברהם ויעקב לא יוכלו לסגור על עם ישראל, אלא רק יצחק, שכן אברהם גירש את ישמעאל, ויעקב גירש את אסנת בת דינה, ורק יצחק שלא גירש את עשו ונשותיו יוכל ללמד זכות על עם ישראל, וכמו שהגלות מכוחו מכח הדינים בבחינת גבורה, גם הגאולה תהיה בזכותו.</p> <p>ד. 'נחמו-נחמו' ג"כ בגימטריה 208, שזכה בגאולה השלמה במהרה בימנו.</p> <p>ה. רוב מכות מצרים נזכרים בפרשת וארא, 'וארא' בגימטריה 208.</p> <p>ו. 'לחם-עני' בגימטריה 208.</p>
292	נרצה	כיצד קשור המספר 210 לחג הפסח?	<p>א. עם ישראל היו במצרים 210 שנה.</p> <p>ב. בתנ"ך יש 'יצחק' ויש 'ישחק', ובשניהם הכוונה ליצחק אבינו, וההפרש ביניהם הוא 210.</p>
293	נרצה	כיצד קשור המספר 250 לחג הפסח?	<p>נחלקו התנאים כמה מכות לקו המצרים במצרים, וכמה לקו על הים: לדעת ר"ע - לקו המצרים על הים 250 מכות.</p>
294	נרצה	כיצד קשור המספר 300 לחג הפסח?	<p>א. 'פרך' בגימטריה 300, וי"א שכל אחד מישראל עבד פעמיים בפרך, כלומר בנה כל יום 600 לבנים. או שהנשים היו באות לשדה וכך הגבר היה בונה 300 לבנים, והאשה 300 לבנים נוספים.</p> <p>ב. לפי רבי אליעזר בן יעקב בקריעת ים-סוף המים עלו והגיעו לגובה של 300 מיל שהם כ-300 ק"מ. (ירושלמי סוטה ה, ז)</p> <p>ג. פרעה רצה שבים סוף על כל יהודי יהיו 300 חיילים.</p>
295	נרצה	כיצד קשור המספר 345 לחג הפסח?	<p>'משה' בגימטריה 345, וכן 'שילה' (מלך המשיח), וכן 'א-ל-ש-ד-י', וכן 'נרצה'.</p> <p>נתפלל שבזכות ליל הסדר שנעשה כהלכתו מקדש עד נרצה, הקב"ה ברחמי ישלח לנו גואל אחרון (שילה הוא מלך המשיח) בחודש ששלח לנו גואל ראשון (משה).</p>
296	נרצה	כיצד קשור המספר 375 לחג הפסח?	<p>ע"פ ספר הישר - פרעה היה מצורע במשך 10 שנים ובכל יום שחט תינוק אחד לרפא צרעתו, ובנסיבות אלו מתו 375 תינוקות עברים. וצ"ע האיך מסתדר החשבון, ועוד דלפי רוב המדרשים פרעה שחט 300 תינוקות בכל יום!?</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

297	נרצה	כיצד קשור המספר 400 לחג הפסח?	א. כברית בין הבתרים אמר הקב"ה לאברהם שזרעו יהיה בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, ומלידת יצחק עד יציאת מצרים עברו 400 שנה. ב. במדרש מובא שלארמון פרעה היו 400 פתחים, 100 מכל צד. ג. גדלה של מצרים הוא 400 פרסה על 400 פרסה (כ-1600 ק"מ!). ד. זמן קצר לאחר יציאת מצרים עמלק בא לעשות מלחמה עם ישראל ברפידיים ו-400 פרסה פסע ממקום מושבו.
298	נרצה	כיצד קשור המספר 430 לחג הפסח?	א. מברית בין הבתרים עד יציאת מצרים עברו 430 שנה. ב. יוסף שלח ליעקב אביו 'יין-ישן' בגימטריה 430 להורות לו שיש לבני ישראל לרדת מצרימה כדי לסיים החשבון.
299	נרצה	כיצד קשור המספר 501 לחג הפסח?	א. הסימנים שרבי יהודה נתן במכות: ד"ך-ך-עד"ש-באח"ב, עולים בגימטריה 501. ב. וכנגדם שלושת הדעות יחד כמו לקו עם הים 50 + 200 + 250 + אצבע אלוקים היא, עולים בגימטריה 510.
300	נרצה	כיצד קשור המספר 600 לחג הפסח?	א. י"א שילדו 600 בכרס אחת. ב. 'פרך' בגימטריה 300, וי"א שכל אחד מישראל עבד פעמיים בפרך, כלומר בנה כל יום 600 לבנים. או שהנשים היו באות לשדה וכך הגבר היה בונה 300 לבנים, והאשה 300 לבנים נוספים.
301	נרצה	כיצד קשור המספר 729 לחג הפסח?	'פסח-מצה-מרור' בגימטריה 729, והם כנגד 'קרע-שטן' שגם הוא בגימטריה 729. וכוחם כח תקיעות השופר בר"ה שקורעים השטן.
302	נרצה	כיצד קשור המספר 1500 לחג הפסח?	פרעה גייס 900 מיליון חיילים לרדוף אחרי עמ"י, ולמ"ד שבמכת חושך נשאר רק 1 מחמש - היו פי 1500 חיילים מעמ"י.
303	נרצה	כיצד קשור המספר 2,448 לחג הפסח?	יציאת מצרים היתה בשנת 2448 לבריאת העולם.
304	נרצה	כיצד קשור המספר 3,280 לחג הפסח?	א. בסגולה לערב פסח מובא שפרעה לקה במצרים ע"י 3280 מלאכי חבלה. ב. 10 המכות בשמותם המלאים כפי שכתובים בתורה בכתבי חסר (כנם בלי י', ערב בלי ו' וחשך בלי ו') עולה בגימטריה 3280.
305	נרצה	כיצד קשור המספר 3,332 לחג הפסח?	מיציאת מצרים ועד השנה שנת ה' תש"פ עברו 3332 שנה.
306		כיצד קשור המספר 10,000 (עשרת אלפים) לפסח?	יש דעות שעשרת אלפים תינוקות הושלכו ליאור מכח גזירת פרעה.
307	נרצה	כיצד קשור המספר 300,000 (300 אלף) לחג הפסח?	300 אלף בני אפרים נהרגו ע"י הפלשתים בגת כיון שיצאו 30 שנה קודם הזמן.
308	נרצה	כיצד קשור המספר 600,000 (600 אלף) לחג הפסח?	א. י"א שילדו 60 ריבוא בכרס אחת שזה 600 אלף. ב. יש דעות ששישים ריבוא תינוקות הושלכו ליאור (ילקוט ראובני שמות בשם מדרש חזית). ולגרסאות אחרות: "שישים ריבוא תינוקות עיברו נשות ישראל בלילה אחד, כולן הושלכו ליאור, ועלו בזכותו של משה" (רבה צ"ז ג'). ג. ביציאת מצרים יצאו 60 ריבוא שזה 600 אלף. ומצינו בזה מחלוקת בדברי רבותינו: י"א שבאמת היו יותר ממש מאות אלף: שש מאות אלף ושלושת אלפים, וחמש מאות וחמישים. כמבואר בספר במדבר. (מדרש הגדול ומכילתא דרשב"י). וי"א שהיו שש מאות אלף חסר אחד, והשלים להם הקב"ה ועלה מספרם 60 ריבוא, כמו שעשה כשירדו יעקב ובניו למצרים שהשלים להם למנין 70 לפי חלק מהדעות.
309	נרצה	כיצד קשור המספר 800,000 (800 אלף) לחג הפסח?	י"א שביצי"מ היו 80 ריבוא 'טף' כלומר 800 אלף ילדים ונערים שלא הגיעו לגיל 20 שנה. (מדרש רבה שיר השירים ו, ד)
310	נרצה	כיצד קשור המספר 1,200,000 (1,200,000 מיליון ו-200 אלף) לחג הפסח?	י"א שביצי"מ הערב רב היו פי 2 מישראל, דהיינו 120 ריבוא, שהם מיליון ומאתים אלף איש. דברי ר' ישמעאל. (מכילתא)
311	נרצה	כיצד קשור המספר 1,800,000 (1,800,000 מיליון ו-800 אלף) לחג הפסח?	י"א שביצי"מ הערב רב היו פי 3 מישראל דהיינו 180 ריבוא, שהם מיליון ושמונה מאות אלף איש. (מדרש הגדול)
312	נרצה	כיצד קשור המספר 2,400,000 (2 מיליון ו-400 אלף) לחג הפסח?	י"א שביצי"מ הערב רב היו פי 4 מישראל, דהיינו 240 ריבוא, שהם 2 מיליון וארבע מאות אלף איש. דברי ר"ע. (מכילתא)
313	נרצה	כיצד קשור המספר 3,000,000 (3 מיליון) לחג הפסח?	א. ביציאת מצרים יצאו 600 אלף גברים שהיו 'חמושים' כלומר אחד מחמישה, שארבעה מהם מתו בחושך. ז"א שעד מכת חושך היו במצרים 3 מיליון גברים! ב. י"א שביצי"מ כנגד כל גדול שיצא (ויצאו 600 אלף) היו 5 קטנים (שאבותיהם מתו במכת חושך), שהם 3 מיליון קטנים. (תנחומא ישן פרשת בשלח)
314	נרצה	כיצד קשור המספר 3,600,000 (3 מיליון ו-600 אלף) לחג הפסח?	י"א שביצי"מ הערב רב היו פי 6 מישראל, דהיינו 360 ריבוא, שהם 3 מיליון ושש מאות אלף איש. דברי ר' נתן. (מכילתא)

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>315 נרצה</p> <p>כיצד קשור המספר 20,000,000 (20 מיליון) לחג הפסח?</p>	<p>בבבא קמא (פג.) לומדת הגמרא ממה שנאמר "ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל" שאין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות, דהיינו כ"ב אלף איש. בתוספות שם (ד"ה שני) כ' שאין לגרוס "שני אלפים רבבות" אלא יש לגרוס "שני אלפים ורבבות", משום שלא יכול להיות שהשכינה לא שורה על פחות מ- 20 מיליון איש, דהיינו שני אלפים כפול רבבות - 20000x10000. ומוכיח תוס' זאת שהרי במדבר לא היו כי אם שש מאות אלף איש ושרתה עליהם השכינה. אולם בשיטה מקובצת מביא מאחד הגאונים ז"ל שגרס כן "שני אלפים רבבות", ודוחה את טענת התוס' משום שרק מבין כ' עשרים שנה ומעלה היו שש מאות אלף, אולם סך כולם כולל הנשים והטף היו 20 מיליון איש. יוצא דשיטת א' הגאונים שהביא השיטמ"ק היא ש- 20 מיליון איש יצאו ממצרים, חוץ מהערב רב.</p>
<p>316 נרצה</p> <p>כיצד קשור המספר 30,000,000 (30 מיליון) לחג הפסח?</p>	<p>ביציאת מצרים יצאו 600 אלף גברים שהיו 'חמושים' וי"א שהכוונה שאחד מחמישים עלה. (מכילתא) ואם יצאו 600 אלף רגלי הגברים לבד מטף, ז"א שעד מכת חושך היו במצרים 30 מיליון גברים!</p>
<p>317 נרצה</p> <p>כיצד קשור המספר 300,000,000 (300 מיליון) לחג הפסח?</p>	<p>ביציאת מצרים יצאו 600 אלף גברים שהיו 'חמושים' וי"א שהכוונה שאחד מחמש מאות עלה. (מכילתא) ואם יצאו 600 אלף רגלי הגברים לבד מטף, ז"א שעד מכת חושך היו במצרים 300 מיליון גברים!</p>
<p>318 נרצה</p> <p>כיצד קשור המספר 90,000,000 (90 מיליון) לחג הפסח?</p>	<p>במכת בכורות ירדו עם הקב"ה 90 מיליון (תשעת אלפים רבבות) מלאכי חבלה להרוג בבהמה ובאלו שלא היו בכורות מצרים.</p>
<p>319 נרצה</p> <p>כיצד קשור המספר 900,000,000 (900 מיליון) לחג הפסח?</p>	<p>פרעה רדף אחר בני ישראל עם 900 מיליון חיילים! (בהלכה ובאגדה)</p>
<p>320 נרצה</p> <p>כיצד קשור המספר 30,000,000,000 (30 מיליארד) לחג הפסח?</p>	<p>ביציאת מצרים יצאו 600 אלף גברים שהיו 'חמושים' וי"א שהכוונה שאחד מחמישים אלף עלה. (מכילתא) ואם יצאו 600 אלף רגלי הגברים לבד מטף, ז"א שעד מכת חושך היו במצרים 30 מיליארד גברים!</p>
<p>321 נרצה</p> <p>מדוע נוהגים לומר 'שיר השירים' בליל פסח בסיום הסדר?</p>	<p>א. ביציאת מצרים, ליל הפסח, התחברה כנסת ישראל, הרעיה, אל הקדוש ברוך הוא, הוא הדוד (זהר אמור, צה ע"ב). מגילת שיר השירים היא משל לקשר הזה שבין ישראל לקדוש ברוך הוא, ומכיוון שבפסח נעשה החבור, אנו קוראים את שיר השירים בפסח. ב. כמה וכמה פסוקים עוסקים ביצי"מ ובקריעת ים-סוף: לסוסי ברכבי פרעה, תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף - תורי זהב זו ביזת הים, נקודות הכסף זו ביזת מצרים. ג. כל השירים הם 'קודש' ושיר השירים הוא 'קודש קדשים' וראוי לאומרו בלילה הקדוש ביותר בשנה. ד. בכתובים ישנם 5 מגילות: אסתר קוראים בפורים ואיכה התשעה באב שכן דבר בעתו מה טוב, רות קוראים בשבועות משום עניין הגרות וכן משום שמופיע שם קציר חיטים וכן משום יחוסו של דוד המלך שנולד ונפטר בשבועות, קוהלת קוראים בסוכות שכן המגילה עוסקת בהבל הבלים של העולם הזה וזה קשור לסוכות שיוצאים מדירת קבע ועוברים לדירת עראי המשל לעולם הזה החומרי והחולף, וא"כ מגילת שיר השירים נקראת בפסח - שבכל רגל יקראו מגילה.</p>
<p>322 נרצה</p> <p>מהו הסימן לקביעות המועדים על פי ימי הפסח?</p>	<p>מובא בטור (או"ח סי' תכ"ח) ובעוד מקומות: א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"צ ו"פ. פירוש- ביום א' של פסח יהיה לעולם תשעה באב, וסימן: "על מצות ומרורים יאכלוהו". ביום ב' - שבועות. ביום ג' - ראש השנה. ביום ד' - קריאת התורה דהיינו שמחת תורה. ביום ה' - צום דהיינו יום הכיפורים. ביום ו' - פורים שעבר של פרזים דהיינו י"ד באדר. (וכן ל"ג בעומר הילולת הרשב"י)</p>
<p>323 נרצה</p> <p>מה הקשר בין שבועות לפסח?</p>	<p>א. כל יציאת מצרים היתה בשביל קבלת התורה. ב. סופרים ספירת העומר מפסח עד שבועות. ג. קוצרים את התבואה החדשה מפסח עד שבועות. ד. המלאכים שקטרו על נתינת התורה לישראל היו המלאכים שבאו לאברהם לאחר ברית המילה שעשה וי"א שזה היה בפסח. ה. י"א שעקידת יצחק היתה בפסח ומהאיל עשה הקב"ה 2 שופרות אחד למתן תורה ואחד לביאת המשיח. ו. שבועות יחול באותו יום בשבוע שחל בו ב' של פסח. ז. בליל שבועות נוהגים להישאר ערים כל הלילה, ויש שנוהגים כן אף בליל שביעי של פסח.</p>
<p>324 נרצה</p> <p>מה הקשר תשעה באב לפסח?</p>	<p>א. בליל הסדר אוכלים ביצה זכר לחרבן הבית. ב. בליל הסדר אוכלים מרור כסימן, ובתשעה באב אוכלים מרור אמתי על חרבן בית המקדש. ג. בליל תעשה באב נוהגים למנות את השנים לחרבן בית שני, ובליל הסדר יש שנהגו למנות את השנים ליציאת מצרים. ד. תשעה באב יחול באותו יום שבוע שחל בו א' של פסח.</p>
<p>325 נרצה</p> <p>מה הקשר בין ראש השנה לפסח?</p>	<p>א. בשניהם עושים בסעודת הלילה 'סימנים' הקשורים לאכילה. ב. ראש השנה יחול באותו יום בשבוע שחל בו ג' של פסח. ג. יש מחלוקת מתי בדיוק היתה עקידת יצחק: י"א בר"ה, י"א ביו"ה, וי"א בפסח.</p>

'וכאן הבן שואל'

לפט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>326</p>	<p>נרצה</p>	<p>מה הקשר בין יום הכיפורים לפסח?</p>	<p>א. כשיצחק רצה לברך את עשו, רבקה הכינה 2 גדיים ליצחק וביקשה מיעקב שיביאם לפניו ויקבל את הברכות ולא עשו, ו"א שזה היה ליל פסח ולכן הכינה ליצחק 2 גדיים אחד לחגיגה ואחד לפסח, וי"א שזה היה יום הכיפורים והכינה לו 2 שעירים אחד לה' ואחד לעזאזל. יש שרצו לבאר שקודם מתן תורה לא שייך לדבר על תאריכים של פסח או יום הכיפורים, שהרי עוד לא יצאו ממצרים ועוד לא נצטוו על הפסח או על שעירי יוה"כ, אלא הכוונה שהייתה הארת היום באותו הזמן וייתכן שגם הארת הפסח וגם יום הכיפורים היו באותו הזמן. ב. מנהג בני עדות אשכנז ללבוש בליל הסדר 'קיטל' (חלוק לבן) כמו ביום הכיפורים, שעורך הסדר הוא ככהן גדול ביום הכיפורים. וידוע בשם רז"ל שיום הכיפורים הוא היום הקדוש ביותר בשנה, וליל הסדר הוא הלילה הקדוש ביותר בשנה. ולכן לפני 'מה נשתנה' כתוב "וכאן הבן שואל" דהיינו כל מה שמבקשים בלילה הזה מתקבל בשמים ללא דחיות, כשם שכל תפילותיו של הכהן הגדול ביום הכיפורים בקודש הקודשים היו מתקבלים בלי דחיות. ג. ביום הכיפורים בהפטרה של מנחה קוראים על יונה הנביא שהלך בשליחות ה' לנינוה העיר הגדולה להחזיר אותם בתשובה, ומבואר במדרשים שמלך נינוה היה פרעה מלך מצרים, ולכן מיד שמע בקול הנביא וגזר צום ותענית וכו'. כי לאחר עשר המכות וקריעת ים-סוף הוא ידע טוב מאוד מיהו ה' ומדוע כדאי לשמוע בקולו! ד. בשנים מסוימות פסח נופל לפני שבת פרשת 'אחרי-מות' שם מובאים דיני יום הכיפורים. ה. יום הכיפורים יחול באותו יום בשבוע שחל בו ה' של פסח. ו. יש מחלוקת מתי בדיוק היתה עקידת יצחק: י"א בר"ה, י"א ביוה"כ, וי"א בפסח. ז. ליל הסדר נקרא בתורה 'ליל שימורים' המשומר מן המזיקין, וגם ליל יום הכיפורים מכונה בסליחות של תפילת ערבית (בנוסח ע"מ) 'ליל שימורים' המשומר מעוון.</p>
<p>327</p>	<p>נרצה</p>	<p>מה הקשר בין סוכות לפסח?</p>	<p>א. שניהם רגלים מדאורייתא. ב. שניהם 7 ימים. ג. שניהם חלים בט"ו לחודש. ד. יש מחלוקת במדרשים האם אברהם אבינו עשה ברית מילה בערב פסח או בערב סוכות וי"א שבתמוז היה בפסח מזמינים 'כל דצריך' - אורחים גשמיים, בסוכות מזמינים את האושפיזין - אורחים רוחניים. ו. בפסח לקחו אגודת אזור למרוח את הדם, בסוכות נחלקו חז"ל האם צריך לאגוד את הלולב עם ההדסים והערבות או לא. ז. סוכות חוגגים לפי אחד הטעמים זכר לענני הכבוד שהיו לעמ"י ביצי"מ, ומן הראוי היה לחוג את סוכות בניסן רק כדי שלא יאמרו אומות העולם שלהנאה אנו עושים כן, לכן תיקנה תורה שנעשה את סוכות בתשרי. ח. בהלכות לולב (סוף סי' תרס"ד ס"ט) כתב הרמ"א בשם המהר"י ווי"ל (סי' קצ"א) והמהרי"ל (הלכות חג הסוכות) שנהגו להצניע ההושענות לאפיית מצות כדי לעשות בה מצוה. וכן מצינו בטור בהלכות שבת (סימן רצ"ז) שכתב שיש נוהגין לברך במוצאי שבת על עצי הדס דכיון דאיתעביד ביה חדא מצוה של הלולב נייעביד ביה מצוה אחרית. ועיין עוד בכף החיים (סימן תרס"ד אות ס') שכתב שהמנהג ביום הושענא רבה לאחר התפילה ליקח הלולב כשהוא קשור עם מיניו ולהניחו על גבי פתח ביתו לשמירה עד הפסח, ובערב פסח משליכין מחציתו בבוקר אל תוך שריפת חמץ, ומחציתו לתוך תנור שאופים בו המצות של מצוה. וכן כתבו האחרונים בשם מרן החיד"א שכן משמע בירושלמי, והן הן הדברים. ט. בשניהם קוראים מגילה שכתב שלמה המלך, בפסח שיר השירים ובסוכות קהלת. י. בשניהם יש עניין מיוחד לחנך את הקטנים בפסח בעניין והגדת לבנך, ובסוכות במצוות סוכה וארבעת המינים. יא. בליל הושענא רבה נוהגים להישאר ערים כל הלילה, ויש שנוהגים כן אף בליל שביעי של פסח.</p>
<p>328</p>	<p>נרצה</p>	<p>מה הקשר בין שמחת תורה לפסח?</p>	<p>א. בשניהם מחליפים בגבורות ממוריד הטל למשיב הרוח ולהיפך. ב. שמחת תורה יחול באותו יום בשבוע שחל בו ד' של פסח.</p>
<p>329</p>	<p>נרצה</p>	<p>מה הקשר בין חנוכה לפסח?</p>	<p>א. בחנוכה גזרו היוונים על מילה, שבת וחוודש. וביציאת מצרים נצטוו עמ"י על קידוש החודש, ועשו ברית מילה כדי לאכול את הפסח, ושמרו את השבת הראשונה היא שבת הגדול. ב. פסק הרמב"ם שרק בחנוכה ובפסח יש דין שחייב למכור כסותו בשביל פרסום הנס (בחנוכה לנר חנוכה, ובפסח לארבע כוסות). ג. למרות שבכל מוצאי שבת יש לאחר את יציאת השבת כמה שיותר ולהוסיף מחול על הקודש, אך פעמיים בשנה יש להזדרז ולהוציא את השבת בהקדם (לנוהגים ר"ת כמובן שלא שלפני): בליל פסח כדי שיערוך שולחנו מבעוד יום כהלכה, ובמוצאי שבת חנוכה כדי שידליק חנוכיה בהקדם, כי יש דעות שלאחר שעובר הזמן שתכלה רגל מן השוק יש ספק ברכה לבטלה.</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>330</p>	<p>נרצה</p>	<p>מה הקשר בין פורים לפסח?</p>	<p>א. לאחר פסח קיבלו את התורה בסיני, ולאחר פורים חזרו וקיבלו את התורה מאהבה. ב. בפורים יש מצוות מתנות לאביונים, ובפסח יש מצווה לתת מעות חטים קמחא דפסחא. ג. בפורים יש עניין לשתות יין, ובפסח יש מצווה לשתות 4 כוסות. ד. מרדכי גזר תענית ע"פ בקשת אסתר ובאותה שנה לא קיימו את מצוות הפסח, שכן הצום היה בט"ו בניסן. ה. בשנה מעוברת פורים נדחה בחודש נוסף לאדר השני כדי לסמוך גאולת מרדכי לגאולת משה. ו. 30 יום קודם לחג שואלים ודורשים בהלכות החג, ופורים יוצא בדיוק 30 יום קודם פסח, א"כ כבר בפורים עצמו יש עניין ללמוד הלכות פסח. ז. בפורים יש נוהגים לאכול ביצה זכר לכך ש"המן ביקש לקעקע את ביצתן של ישראל", ובפסח מביאים בקערה ביצה זכר לקרבן חגיגה. ח. כשהמן דיבר לשון הרע על עם ישראל באזני אחשוורוש הוא אמר לו שהם מתחמקים מעשיית מלאכה בטענת 'שבת היום' או 'פסח היום'. ט. י"א שושתי נהרגה בלילה הראשון של פסח, וי"א ביום הכיפורים. י. בפורים צמים תענית אסתר ולמחרת אוכלים סעודת פורים, ובפסח צמים תענית בכורות ובלילה אוכלים סעודת חג. יא. כשהמן בא להרכיב את מרדכי על הסוס ברחוב העיר, הוא ראה את מרדכי ותלמידיו עוסקים בהלכות קמיצת העומר שהיה קרב ביום השני של פסח. יב. פורים שעבר יחול באותו יום בשבוע שחל בו ו' של פסח. יג. בפסח אוכלים 'כרפס', ובמגילת אסתר מוזכר 'חור כרפס ותכלת'. יד. המן היה מזרע עמלק, ועמלק הוא הראשון שנלחם עם ישראל לאחר יציאת מצרים ברפידיים.</p>
<p>331</p>	<p>נרצה</p>	<p>מדוע לא אומרים בפסח 'ארור פרעה' כשם שאומרים בפורים 'ארור המן'?</p>	<p>א. בפורים מזכירים ארור המן שלא יוזכר זכותו שעל ידו נתגלגל ששבו ישראל בתשובה, ובפסח לא שייך האי טעמא לגבי פרעה. ב. יש אומרים שפרעה נשאר חי בקריעת הים וכביכול חזר בתשובה, ונהיה מלך נינוה העיר הגדולה שיונה הנביא נשלח אליה. ג. כיון שפרעה נתן שיר ושבח להקב"ה והודה במלכותו, שאמר: ה' הצדיק, ו-מי כמוכה באלים ה' וכו'. אין אנו אומרים עליו "ארור". ד. פרעה הניח לשבט לוי להמשיך לעסוק בתורה ולא רבץ עליהם עול השעבוד כמו כולם, וזכות היא לו שלא יקללוהו. ה. דווקא על המן תיקנו לומר "ארור" לפי שהיה מזרע עמלק, אבל פרעה אינו מזרע עמלק. ו. כיון שמקבלים גרים ממצרים, האומר ארור פרעה מזכיר מעשה אבותיו לשם גנאי, והוי הונאת דברים. ז. אין אומרים ארור על מלך טיפש, ולכן גם על אחשוורוש לא אומרים, אבל המן חכם היה. ח. בפורים עדיין היו עבדים לאחשוורוש ומכניו של המן היו בחיים לכן הוכרחו לומר "ארור" להכניע כוחו, משא"כ בפסח כנע כוחו של פרעה לגמרי לכך לא הוצרכו לומר עליו "ארור". ט. אי אפשר לומר ארור פרעה שהרי נאמר "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו". י. דווקא המן שחידש במלחמתו דבר חדש של מלשינות להרע לישראל לכך תיקנו למחות שמו בכל דור ודור להורות כי למינים ולמלשינים לא תהיה תקוה. יא. כיון שיצא מזרעו איזה זרע כשר כבתיה בת פרעה לכך אין אומרים עליו ארור שלא יהיה נראה כאילו מקללים גם להם. יב. אין ראוי לקלל מלך וכמאמר שלמה המלך ע"ה "גם במדעך מלך אל תקלל". יג. שמא עי"ל דפורים הוא זמן לאבד מלכות הרשעה, משורש מצות מחיית עמלק, אבל זמן ליל הסדר הוא זמן הודאה שהקב"ה וכל פמליא של מעלה יורדים ולא ראוי להתעסק בזמן זה בקללות.</p>
<p>332</p>	<p>נרצה</p>	<p>איך יתכן שאדם יצום בליל הסדר ויקיים מצוות אכילת מצה?</p>	<p>אם יאכל כזית מצה בלבד, הרי שמצוות אכילת מצה קיים שאכילה בכזית, אך חשיב עדיין בתענית שכן עינוי בככתובת ששיעורה גדול מכזית. וי"א שכך עשה מרדכי בשעתו שאסתר ציוותה עליו לצום, ומ"מ לא רצה לבטל את מצוות הפסח. ויש שחולקים ע"ז.</p>
<p>333</p>	<p>נרצה</p>	<p>מי הם אלו שהיו פטורים מלעלות לרגל לבית המקדש?</p>	<p>שנינו בגמ' (חגיגה דף ד. ד.): אחרים אומרים: המקמץ והמצרף נחושת והבורסי פטורין מהראיה, משום שנאמר (שמות כ"ג י"ז) "כל זכורך" - מי שיכול לעלות עם כל זכורך, יצאו אלו שאינן ראויין לעלות עם כל זכורך. ופרש"י (ד"ה המצרף): וכל אילו ריחן רע, ואין יכולין לעלות עם חבריהם. מבואר, דיש עניין מיוחד במצוות ראייה שיעלו כל ישראל ביחד, ומי שאינו ראוי להצטרף לזה - פטור ממצווה זו.</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

<p>א. בקערה, במקום הזרוע והביצה יבואו קרבן פסח וקרבן חגיגה. ב. באמירת 'הא לחמא עניא' יושמט המשפט: 'השתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישראל. השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין'. ג. בשאלות 'מה נשתנה', יוסיפו לשאול: שבכל הלילות אנו אוכלים בשר צלי שלוק ומבושל, הלילה הזה כולו צלי. ד. בנוסח הדרשה של הפסוק 'הגדת לבנך', מוסיפים את המילה 'פסח': 'לא אמרת אלא בשעה שפסח מצה ומרור מונחים לפניך'. ה. מה שנוהגים להטיף יין בעת הזכרת 10 המכות, לרמז כנגד אויבנו ושונאינו, יתכן שלא יעשו כן כיוון שיהיה שלום בארץ. ו. בהגדה, בפסקא: רבן גמליאל אומר וכו', גם את הפסח יגביה ויראה למסובים כפי שעושה במצה ובמרור. ז. בנוסח ברכת 'אשר גאלנו', יתכן שיאמרו: 'והגיענו הלילה הזה לאכול בו פסח מצה ומרור'. ח. המשך הברכה: כן ה' אלוקינו יגיענו וכו', לא יאמר. ט. לאחר אכילת מצה ומרור בנפרד או ביחד, נוטל מבשר החגיגה ומברך 'על אכילת הזבח' ואוכל. ונוטל מבשר הפסח ומברך 'על אכילת הפסח' ואוכל. י. בסוף הסעודה, במקום 'צפון' שאוכלים מצה, יאכל כזית מבשר הפסח. יא. בהלל, יתכן שלא יאמרו 'שפוך חמתך', וכן לא יאמרו 'לשנה הבאה בירושלים הבנויה', וגם לא ימזגו כוס של אליהו הנביא.</p>	<p>אלו שינויים יהיו בעשיית הסדר בזמן ביהמ"ק שיבנה בב"א?</p>	<p>נרצה</p>	<p>334</p>
<p>שאלה 1) מדוע כתוב 'והגדת' ולא 'ואמרת'? הרי 'הגדה' הכוונה דברים קשים כגידיים? שאלה 2) מדוע כתוב 'ביום ההוא'? הרי דורשים בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, והיינו בלילה ולא ביום? ולא היה לו לומר אלא 'והגדת לבנך לאמור בעבור זה', ויודע אני שזמן ההגדה הוא בלילה בשעה שהמצה והמרור מונחים לפניך? שאלה 3) מהי כפילות הלשון 'לאמור'? והלא כבר אמר 'והגדת'?</p> <p><u>תשובה א'</u> - אלא מכיוון שצריך להתחיל את ההגדה בגנות ולסיים בשבח, ההתחלה בגנות היא קשה כגידיים שאדם לא אוהב לשמוע גנות אבותיו, ולכך כתוב 'והגדת' שהוא לשון קשה. והסיום בשבח צריך להיות בשמחה ובאמירת תשבחות המשמחים את הלב, ולכך כתוב 'לאמור'. וכתוב 'ביום ההוא' אע"פ שהמצווה היא בלילה, לומר שהלילה הוא יום יקרא ולא לילה, בבחינת 'ולילה כיום יאיר'. ולא חש שתטעה לומר יום ממש שהרי דרשו בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך והיינו בלילה. ואולי כי סמך ביום ההוא עם והגדת כי גם נס זה בכלל מצוות ההגדה.</p> <p><u>תשובה ב'</u> - כתוב 'לאמור' ללמד שגם אם אין לו בן חייב במצוות ההגדה לאמור מכל מקום גם בינו לבין עצמו, וכתוב 'והגדת לבנך' שזו עיקר המצווה, ולולא הייתור לא היה משמע שיתחייב בהגדה גם בינו לבין עצמו. ואפשר עוד שירמוז באמרו 'והגדת לבנך' שאם יגיד הגדה האמורה בעניין יזכהו ה' שיגיד לבנו, וכדי שלא תטעה לומר דווקא, לזה אמר 'לאמור'. (ולפי"ז ייתכן 'ביום ההוא' היינו לעתיד לבוא שייולד לו בן בעזה"י, ולכן לא אמר בלילה ההוא)</p>	<p>סגולת האור החיים הקדוש זיע"א לליל הסדר לזכות בבנים זכרים בס"ד.</p> <p>מובא בחומש שמות פרשת בא פרק י"ג פסוק ח' - 'והגדת לבנך' וגו'.</p>	<p>נרצה</p>	<p>335</p>

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

סגולת הרב יצחק כדורי זיע"א לשמירה והצלחה

אמירת 50 פסוקים לאחר ההגדה בליל הסדר

א. שמות פרק יב פסוק יז'

ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדורתכם חקת עולם:

ב. שמות פרק יב פסוק מב'

ליל שמרים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שמרים לכל בני ישראל לדורתם:

ג. שמות פרק יב פסוק נא'

והי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם:

ד. שמות פרק יג פסוק ג'

ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ:

ה. שמות פרק יג פסוק ח'

והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים:

ו. שמות פרק יג פסוק ט'

והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיהך כי ביד חזקה הוצאך ה' ממצרים:

ז. שמות פרק יג פסוק יד'

והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים:

ח. שמות פרק יג פסוק טז'

והיה לאות על ידך ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים:

ט. שמות פרק טז פסוק ו'

ויאמר משה ואהרן אל כל בני ישראל ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים:

י. שמות פרק טז פסוק לב'

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' מלא העמר ממנו למשמרת לדורתכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים:

יא. שמות פרק יח פסוק א'

וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים:

יב. שמות פרק יט פסוק א'

בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני:

יג. שמות פרק כ פסוק ב'

אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים לא יהיה לך אלקים אחרים על פני:

יד. שמות פרק כג פסוק טז'

וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה וחג האסף בצאת השנה באסף את מעשיך מן השדה:

'וכאן הבן שואל'

ס ל ק ט קו שו יו ת ו תו ר ו צ י מ ל ח ג ה פ ס ח ו ל י ל ה ס ד ר

טו. שמות פרק כט פסוק טז'

וידעו כי אני ה' אלקיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני ה' אלקיהם:

טז. שמות פרק לד פסוק יז'

את חג המצות תשמר לשבעת ימים תאכל מצות אשר צויתך למועד חדש האביב כי בחדש האביב יצאת ממצרים:

יז. ויקרא פרק יט פסוק לו'

מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק יהיה לכם אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים:

יח. ויקרא פרק כב פסוק לג'

המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים אני ה':

יט. ויקרא פרק כג פסוק מג'

למען ידעו דרתיכם כי בסכות השבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם:

כ. ויקרא פרק כה פסוק לח'

אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים:

כא. ויקרא פרק כה פסוק מב'

כי עבדי הם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד:

כב. ויקרא פרק כה פסוק נח'

כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם:

כג. ויקרא פרק כו פסוק יג'

אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהית להם עבדים ואשבר מטת עלכם ואולח אתכם קוממיות:

כד. ויקרא פרק כו פסוק מח'

וזכרתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלקים אני ה':

כה. במדבר פרק טו פסוק מא'

אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים אני ה' אלקיכם:

כו. במדבר פרק כג פסוק כב'

אל מוציאם ממצרים כתועפת ראם לו:

כז. במדבר פרק כד פסוק ח'

אל מוציאם ממצרים כתועפת ראם לו יאכל גוים צריו ועצמתיהם יגרם ונחציו ימחץ:

כח. במדבר פרק לג פסוק א'

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן:

כט. במדבר פרק לג פסוק ג'

ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים:

ל. דברים פרק ד פסוק כ'

ואתכם לקח ה' ויוצא אתכם מכור הברזל ממצרים להיות לו לעם נחלה כיום הזה:

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

לא. דברים פרק ד פסוק לז'

ותחת כי אהב את אבתיך ויבחר בזרעו אחריו ויצאך בפניו בלחן הגדל ממצרים:

לב. דברים פרק ה פסוק ו'

אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים לא יהיה לך אלקים אחרים על פני:

לג. דברים פרק ה פסוק יד'

וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה' אלקיך משם ביד חזקה ובזרע נטויה על פני צוף ה' אלקיך לעשות את יום השבת:

לד. דברים פרק ו פסוק יב'

השמר לך פן תשכח את ה' אשר הוציאך מארץ מצרים מבית עבדים:

לה. דברים פרק ו פסוקים כ'-כג'

פי ישאלך בנך מה לאמר מה העדת והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם: ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים ויציאנו ה' ממצרים ביד חזקה: ויתן ה' אותת ומפתים גדלים ורעים במצרים בפרעה ובכל ביתו לעינינו: ואותנו הוציא משם למען הביא אתנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו:

לו. דברים פרק ז פסוק ח'

פי מאהבת ה' אתכם ומשמרו את השבעה אשר נשבע לאבותיכם הוציא ה' אתכם ביד חזקה ויפדך מבית עבדים מיד פרעה מלך מצרים:

לז. דברים פרק ז פסוקים יח'- יט'

לא תירא מהם זכר תזכר את אשר עשה ה' אלקיך לפרעה ולכל מצרים: המסת הגדלת אשר ראו עיניך והאמת והמפתים והיד החזקה והזרע הנטויה אשר הוצאך ה' אלקיך פן יעשה ה' אלקיך לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם:

לח. דברים פרק ח פסוקים יא'- יד'

השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך לבלתי שמר מצותיו ומשפטיו וחקותיו אשר אנכי מצוך היום: פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת: ובקרך וצאנך ירבין ונסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה: ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים:

לט. דברים פרק ט פסוקים כו' – כט'

ואתפלל אל ה' ואמר אדני ה' אל תשחת עמך ונחלתך אשר פדיית בגדלך אשר הוצאת ממצרים ביד חזקה: זכר לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקוב אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו: פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלי יכלת ה' להביאם אל הארץ אשר דבר להם ומשנאתו אותם הוציאם להמתם במדבר: והם עמך ונחלתך אשר הוצאת בלחך הגדל ובזרעך הנטויה:

מ. דברים פרק יג פסוקים ב' – ו'

פי יקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות או מופת: ובא האות והמופת אשר דבר אליך לאמר נלכה אחרי אלקים אחרים אשר לא ידעתם ונעבדם: לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא פי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את ה' אלקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם: אחרי ה' אלקיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקו: והנביא ההוא או חלם החלום ההוא יומת פי דבר סרה ע ל ה' אלקיכם המוציא אתכם מארץ מצרים והפדך מבית עבדים להדיחך מן הדרך אשר צוף ה' אלקיך ללכת בה ובערת הרע מקרבך:

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

מא. דברים פרק יג פסוקים ז' – יא'

פי' יסיתך אחיך בן אמך או בנהך או בתך או אשת חיקך או רעהך אשר כנפשוך בסתר לאמר נלכה ונעבדה אלקים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבותיך: מאלקי העמים אשר סביבתיכם הקרבים אליך או הרחוקים ממך מקצה הארץ ועד קצה הארץ: לא תאבה לו ולא תשמע אליו ולא תחוס עינך עליו ולא תחמל ולא תכסה עליו: כי הרג תהרגנו וידך תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה: וסקלתו באבנים ומת כי בקש להדיחך מעל ה' אלקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים:

מב. דברים פרק טו פסוק טו'

וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדה ה' א-לקיך על פן אנכי מצוך את הדבר הזה היום:

מג. דברים פרק טז פסוקים א' – ב'

שמור את חדש האביב ועשית פסח לה' אלקיך כי בחדש האביב הוציאך ה' אלקיך ממצרים לילה: וזבת פסח לה' אלקיך צאן ובקר במקום אשר יבחר ה' לשכן שמו שם:

מד. דברים פרק טז פסוק ו'

כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם תזבח את הפסח בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים:

מה. דברים פרק כד פסוק יח'

וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדה ה' אלקיך משם על פן אנכי מצוך לעשות את הדבר הזה:

מו. דברים פרק כה פסוק יז'

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים:

מז. דברים פרק כו פסוקים ה' – ח'

וענית ואמרת לפני ה' אלקיך ארמי אבד אבי ויָרַד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורבי: וירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה: ונצעק אל ה' אלקי אבותינו וישמע ה' את קולנו ויִרָא את עֲבֵינוּ ואת עֲמֵלנוּ ואת לחצנו: ויִצְאֵנוּ ה' ממצרים ביד חזקה ובזרע נטויה ובמרא גדל ובאותות ובמפתים:

יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו ואלוהי אבותינו שתעשה למען רחמיך וחסדיך ולמען הפסוקים שקרינו לפניך שנזכר בהם יציאת ישראל ממצרים ג' פעמים כנגד ג' שערי בינה, אשר נמשך לישראל שפע גאולה מהם שתרחם עלינו ברב רחמיך וחסדיך ותשפיע לנו שפע גאולה וחירות מג' שערי בינה ותגאלינו מכל צרה וצוקה גאולה שלימה למען שמך כי אל גואל חזק אתה, ותוציאנו לחירות מכל שיעבוד של בשר ודם. קרבה אל נפשי גאלה למען איבי פדני: ונאמר: ריבה ה' את יריבי לחם את לחמי, מחיתי קעב פשעיך וכענן חטאותיך שובה אלי כי גאלתיך, כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה, כי יום נקם ליקוק שנת שלומים לריב ציון, ונאמר: בכל צרתם לא לו צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם: מי אל כמוך נשא עון ועבר על פשע לשארית נחלתו לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא: ישוב ורחמנו: יכבש עונותינו ותשליך במצלות ים כל חטאותם: תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם: גאלנו ה' צ-באות שמו קדוש ישראל, ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

סיפור מרגש ומיוחד לפסח

ליל הסדר התחיל כמו כל שנה בבית משפחת גרין. השולחן היה ערוך כמיטב המסורת בכלים מרהיבים. בקבוקי קריסטל נוצצים נצבו על השולחן, מתוכם השתקף צבעו הארגמני של יין משובח. בני המשפחה עמדו במקומם כאשר אבי המשפחה, "סבא יהושע", אדם אמיד בתחילת שנות השישים שלו ואיש עסקים ממולח וחריף מוח, הכריז בקול חגיגי "קדש". ליל הסדר בבית משפחת גרין הוא לילה נוצץ, מופק כהלכה. אם המשפחה מצליחה מדי שנה לעשותו לילה בלתי נשכח. הסדר זורם בבטחה בניצוחו של סבא יהושע, מדי פעם נקטע הרצף כשאחד הבנים או החתנים שואל משהו. חידודים מפולפלים נשמעים מפיו של נפתלי, בנו הבחור של סבא, שעדיין לא חצה את קו ה-17, אבל הוא כבר הספיק לסיים הש"ס, ומעמדו בישיבה הוא כאחד הטובים ביותר. הנה מתקרבים אל המילים "רבי יהודה היה נותן בהם סימנים" וכל הלבבות מתחילים להלום בחוזקה. יבכה או לא יבכה? קולו של סבא מתחיל לרטוט "רבי יהודה היה נותן בהם סימנים, דצ"ך עד"ש באח"ב". הוא מתחיל לומר 'ווארט' חריף שבני המשפחה מכירים אותו בעל פה משנים הקודמות. הצעירים עדיין מתקשים בהבנת הפלפול המסובך, ואילו המבוגרים מתמוגגים ממנו בכל שנה מחדש, מעוצמת ההברקה והחדות. קולו של סבא רועד כשהוא מקשה קושיה ומתרץ תירוץ מבריק מאין כמוהו. ופתאום נשבר קולו - לקראת סוף התירוץ - והוא גועה בבכי. כך זה בכל שנה, כך גם השנה. והשנה, הבכי ומתגבר יותר מכל שנה. סבא כמעט מתעלף מרוב בכי. מדי שנה מנסים בניו הגדולים לדלות מפיו מה מרגש אותו כל כך בווארט החריף הזה, אבל סבא מביט בהם במבט מצועף וממלא פיו מים. אפילו הנכדים הקטנים המשפשים את עיניהם בתדהמה מול סבא, אדם חזק ומוצק כסלע, טיפוס לא רגשני בעליל, המתייפח לנגד עיניהם בבכי נסער, הפסיקו כבר לברר "סבא, למה אתה בוכה?". לא נפתלי. באותה שנה החליט נפתלי כי לא עוד. הוא חייב לפצח את התעלומה ויהי מה. לפני נטילת ידיים (השנייה) השביעי נפתלי את כל להקת אחייניו ואחייניותיו, כי בזאת השנה, אף אחד לא גונב את האפיקומן, אלא רק הוא. הילדים נלחמו כנמרים על זכותם לגנוב האפיקומן, אבל לאחר שנפתלי הבטיח להם הררי פרסים יקרי ערך הסכימו הכל לשתף פעולה. "צפון" הכריז סבא, עיניו מבקשות את "הגנב" התורן. עינו התעגלו בתדהמה, כשנפתלי, בן זקונו החריף, התייצב מולו בחיך גדול. "אבא, השנה האפיקומן אצלי. אני זה שהחבאתי אותו." "נפתלי? מה זה אמור להביע?" נפתלי השפיל מבטו. הוא ידע שעיני כל אחיו ואחיותיו, גיסי וגיסותיו נעוצות בו בצפייה דרוכה ולבו הלם מעט בהתרגשות. "אבא, אני רוצה משהו." "נסיעה לקברי הצדיקים בפולין?" ניסה סבא יהושע לנחש, הוא הכיר את כמיהתו האדירה של בנו מחמדו להתעלות בתפילה בציוני הצדיקים, "אבל כבר היית בליז'ענסק ובמז'בוז', באומן ובאניפולי ואיפה לא?" "אבא, הפעם זה משהו אחר" קולו בגד בו. "אני לא ילד קטן שצריך פרסים, אבל אני מייצג פה את כל צאצאיך היקרים ללבך שרוצים להבין למה אתה בוכה בכל שנה בליל הסדר. מה הסוד שלך אבא?". עינו של יהושע התלחלו, ולפתע נשטפו במבול של דמעות. עבר פרק זמן ארוך עד שהצליח לדבר. "אני רוצה לספר לכם. כעת זה לא העיתוי הנכון, אבל נפתלי הצליח. תביא לי את האפיקומן, נפתלי, ובע"ה ביום שני של חול המועד, תבואו כולכם אלינו לארוחת צהריים חגיגית, ואז אגלה לכם את הסוד" ... ביום שני של חוה"מ התכנסה כל המשפחה לסעודת צהריים חגיגית. סבא יהושע התקשה להתחיל לדבר. "שקט כולכם", הרעים הבן הבכור שרול חיים בקולו לעבר שבט הנכדים שהרעישו סביב משחק ילדים חדש וצבעוני, "לכו לחדר השני". "הם לא מפריעים לי" הפתיע סבא את כולם, "אדרבה, שיישאר כאן גם הם, וישמעו את הסיפור: איש עני ואביון היה רבי ישראל חיים גרין ז"ל. עני בנכסי חומר, ועשיר מופלג בקנייני רוח. ביתו הדל שכן בשכונה ירושלמית ישנה, והכיל בתוכו את הריהוט ההכרחי, שולחן וכסאות, מדפי ספרים עמוסים, ומיטות ברזל רעועות. אבל בבית שררה תמיד אוירה יהודית טהורה. אבי המשפחה היה משכים קום, וקול לימודו המתוק מעל הגמרא וספרי חסידות היה מכניס בלב ילדיו תשוקה עזה לתורה. כל בניו היו חריפי מוח ומצטיינים בלימודיהם, אבל יהושע בן הזקונים העפיל על כולם והיה בעל המוח החריף בבית. כילד בן 6 הדחים את אביו בשאלות של ה"כלי יקר" על החומש, ובגיל עשר כבר למד גמרא עם תוספות ומהרש"א, מבלי לדלג על אף "דיבור המתחיל". היה זה בהתקרב חג הפסח. יהושע התכונן לחגוג את יום ההולדת ה-12 שלו בחוה"מ,

'וכאן הבן שואל'

לקט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

ולכבוד האירוע שמעולם לא נחגג בבית הוריו העניים, הכין מחברת מלאה בחידושי תורה עצמיים שלו על ההגדה של פסח. אלו לא היו סתם 'ווארטים' קצרים על מימרות שונות בהגדה. כל חידוש שלו היה בעצם "חבורה" קצרה, מיוסדת ובנויה כהלכה. הגדילה לעשות החבורה שהכין על הפיסקה "רבי יהודה היה נותן בהם סימנים, דצ"ך עד"ש באח"ב". שם התעלה על עצמו במראי מקומות, בהברקות, בבניין מוצק שבנה גג על גג ונדבר על נדבר. אביו, ר' ישראל חיים, לא היה מתפעל מחידושים רדודים ומסברות כרס ילדותיות, אבל המחברת של בנו יהושע הדהימה אותו. הוא הראה את החידושים לכמה מלמדני ירושלים ואלו ניבאו עתיד מזהיר. "אם בגיל 12 הוא אומר כאלו סברות, הוא יהיה ללא ספק רבי עקיבא איגר של הדור הבא", התבטא אחד מלמדני העיר. אותה שנה ישב יהושע כמלך בגדוד בליל הסדר, שעה שאביו כיבדו לומר את התורה שלו בעיצומה של אמירת ההגדה. "שייע'לה, אתה תהיה למדן אדיר, וכולנו נתגאה בך" אמרו לו אחיו הגדולים. ויהושע לא ידע את נפשו מרוב אושר. לאחר בר המצווה נסע בני-ברקה ונמנה על תלמידי ישיבת סלבודקה, שם עשה חיל ותוך תקופה קצרה כבש לו מעמד של למדן עצום שעדיין לגדולות. "אבל אז נכנסו לתמונה שניים מחבריי הטובים, שהיו אנשי עסקים ממולחים מטבעם", נשנק קולו של סבא יהושע, "הם גילו את חושי המסחריים בכמה הזדמנויות, כאשר בחדר האוכל השמעתי 'הבנה' בנושא כלכלי זה ואחר. הם החלו להסיט אותי מהלימוד בפיתויים אודות העתיד הכלכלי המזהיר הצפוי לי אם אצטרף אליהם בעסקאות מהצד בשעות בין הסדרים. זה לא נחשב כביטול תורה, ואני מצאתי עצמי מוקסם מעולם המספרים, שתיכף שטתי בו כדג במים. מבלי לשים לב, הלך נפח עסקי בין הסדרים ותפח, תוך שהוא גולש לתוך הסדרים. סחרנו בעסקאות נדל"ן קטנות ובמניות, קנינו ומכרנו מגרשים ובתים, ואני נסחפתי לתוך עולם המסחר, עד שמבלי להרגיש הפכתי לסוחר מובהק ושעות הלימוד שלי הלכו והצטמצמו. כך נלקחתי לבסוף כחתן לבת של סוחר, ולא לבתו של ראש ישיבה כפי שכולם חשבו בתחילת הדרך... "הזהו יהושע שבגיל 12 הדהים והסעיר את ירושלים עם החידוש הגאוני שלו על ההגדה של פסח!?", שאלני אבי בכאב לב. "כששמעתי אותך אומר את הווארט שלך, חשבתי שאני נמצא במעמד הר סיני". גמגמתי משהו על קביעת עיתים לתורה ואבא פרץ בבכי. "גם רבי עקיבא איגר יכול היה לעסוק במסחר ולהצטדק אחר מאה ועשרים בפני בי"ד של מעלה שהוא קבע עיתים לתורה", אמר לי בדמעות, "אבל אז היה חסר לעולם התורה היהודי לדורותיו את חידושי רבי עקיבא איגר". אותה שעה הבנתי את עומק השבר שלי, אבל כבר הייתי שקוע בים המסחר עד למעלה מגרוני, ולא רציתי כלל לצאת ממנו. אהבתי את הנוסחאות הכלכליות והן היו כל עולמי. הקמתי בית נאמן בישראל, יש לי ברוך ה' בנים ובנות, חתנים וכלות, כולם יראים ושלמים, זרע ברוך ה'. אבל במסותרים תבכה נפשי על גדול הדור שעשקו חבריי וגם אני - אודה ולא אבוש - בעצת יצרי הרע, מעם ישראל. אלא מאי, שטף המים של החיים אינו נותן לי אפשרות להרהר כלל בעולמי שלי הפרטי. פעם בשנה, לקראת הפסח המתקרב, אני פותח את המחברת המצהיבה, מעיין בה ולבי שותת דם. אני נזכר באותו ילד ירושלמי חניני מסולסל פאות, פאר המשפחה, היושב בליל הסדר הירושלמי הצנוע, ללא פאר והדר וכלים מפוארים, אך עם הרבה פשטות וצניעות של פעם, ומרצה בשטף את החידוש האדיר שחידש לאחר לילות של יגיעה בתורה, מול עיניו המשתאות ומתעגלות של אביו הלמדן, הנמס מהערצה לבנו הצומח עילוי מול עיניו. אני חוזר לחמש דקות להיות שייע'לה העילוי, עם החידוש המבריק של דצ"ך עד"ש באח"ב, ואני בוכה על מה שיצא ממני. במקום להיות גדול הדור, הפכתי לסוחר מצליח ואמיד. השנה בכיתי במיוחד בגלל שאתה, נפתלי, הלמדן של הישיבה, החלטת ללכת בעקבותי עד הסוף, ולעשות את השגיאה שאני עשיתי. לאחרונה אני רואה אותך צולל לחיי המסחר ומגלה עניין בעסקיי יותר ויותר, לכן הסכמתי לגלות את הסוד בפניך ובפני כולכם". מבול של דמעות קלח ושתת מעיניו של סבא יהושע, "נפתלי, אני מתחנן בפניך! יש לו לעולם מספיק סוחרים, אבל אתה, אתה יכול להיות מה שאני הייתי יכול להיות, גדול הדור הבא. לכן אני מבקש ממך, עזוב את הביזנס, שב ותלמד בהתמדה כמו שעשית עד עכשיו, ותראה שלא יחסר לך כל טוב כל ימי חיך. תמשיך איפה שאני הפסקתי, ואז זו תהיה מתנת האפיקומן היפה ביותר שכן יכול לתת לאבא!" (הסיפור במקור מופיע בספר "סיפור לשבת" ח"ט, מהסופר יאיר וינשטוק)

יהי רצון שנזכה למהרה לאכול מן הזבחים ולמן הפסחים אלמן.

'וכאן הבן שואל'

ס ל קט קושיות ותירוצים לחג הפסח וליל הסדר

מצווה נדירה אחת לארבע שנים

על פי פסקי מרן הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל בספרו 'חזון עובדיה' ישנה מצווה נדירה אחת לארבע שנים! בשנים: תשפ"ב - תשפ"ו - תשפ"ט - תשצ"ג - תשצ"ו - ת"ת.

המצווה היא לקרוא בחג שביעי של פסח, בתפילת מנחה ולפני תפילת העמידה מתוך ספר תורה - אך ללא ברכות ועליות, את וידוי המעשרות שנמצא בפרשת "כי תבא", בספר דברים, פרק כ"ו מפסוק י"ב עד פסוק ט"ו.

המצווה חלה בשנה הרביעית לשמיטה ובשנה השביעית - בשמיטה. (לאחר שנים ג' ו-ו' לשמיטה בהם נהגו להפריש 'מעשר עני')

נשים פטורות ממצווה זו, אך הידור מצוה הוא אם תבאנה הנשים לשמוע את הקריאה.

ואלו פסוקי וידוי מעשרות בפרשת כי תבוא בחומש דברים:

"בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת וְגַם נָתַתִּיו לְכוֹי וְלָזָר לְיִתּוֹם וְלְאֶלְמָנָה
כָּכֹל מִצְּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא עָבַרְתִּי בְּמִצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּינִי.
לֹא אָכַלְתִּי בְּאֵזִי מִמֶּנּוּ וְלֹא בְּעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָבֵא וְלֹא נָתַתִּי מִמֶּנּוּ
לְמֵת שְׂבִיעֵתִי בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי.
הַשְׂקִיפָה מִמַּעַן קֹדֶשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבָרַךְ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל
וְאֵת הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כִּי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתֵּינוּ אֶרֶץ
זָבֶת זֶזְלָב וְדָבָשׁ."

נא להפיץ לזיכוי הרבים!